

1983/84:130

Torsdagen den 26 april fm.

Kl. 13.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Tredje vice talmannen meddelade att *Eva Hjelmström* (vpk) denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom Ingela Anderssons uppdrag som ersättare för *Eva Hjelmström* upphört.

2 § Svar på fråga 1983/84:456 om den svenska u-hjälpen

Anf. 1 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Margaretha af Ugglas har ställt följande frågor till mig:

Statssekreteraren för biståndsfrågor Gösta Edgren har i en intervju i Dagens Nyheter den 19 mars instämt i kritiska synpunkter på den svenska u-hjälpen. Delar utrikesministern de synpunkter på den svenska u-hjälpen som framförs i DN-artikeln?

Vilka förslag till nyorientering av det svenska biståndet ämnar regeringen föreslå riksdagen med anledning härav?

Den artikel i Dagens Nyheter som Margaretha af Ugglas hänstftar på bygger på ett av tidningen arrangerat samtal mellan SIDA-konsulten Lars-Erik Birgegård och statssekreterare Edgren.

Rubriksättningen kan ha givit upphov till den felaktiga föreställningen att Edgren instämt i Birgegårds kritik att, som det sägs i artikeln, "u-hjälpen ökar orättvisorna".

Låt mig först säga att jag välkomnar en fortlöpande kritisk granskning av biståndet. Enligt mitt förmenande präglas DN-artikeln av en öppen och seriös debatt om den svåra miljö och de besvärliga villkor som råder för vår biståndsverksamhet.

I vad gäller kritiken av biståndets fördelningseffekter vill jag understryka vad Edgren framför i artikeln, nämligen att det inte är en realistisk ambition att hela biståndet skall nå de allra fattigaste. Jag vill emellertid tillägga att det under senare år vidtagits en rad åtgärder för att biståndet bättre skall nå de

fattiga. Bl. a. har SIDA antagit en klart målgruppsinriktad strategi för landsbygdsutveckling.

En samrådsgrupp med representanter för de svenska kvinnoorganisationerna har inrättats för att bevaka att kvinnorna i u-länderna och därmed mer direkt hela familjerna nås av biståndet.

Samarbetet med enskilda organisationer har ökat. Jag har i budgetpropositionen aviserat att jag under det kommande året avser rådgöra med dessa organisationer om hur deras inslag i vår biståndspolitik skall kunna förstärkas avseende demokratiskt institutionsbyggande och de fattigas medverkan i utvecklingsprocessen.

Avslutningsvis vill jag framhålla att artikeln inte motiverar någon nyorientering av det svenska biståndet.

Anf. 2 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på mina frågor och måste samtidigt konstatera att de socialdemokratiska tureerna kring biståndspolitiken blir allt märkligare. I höstas förklarade regeringen att besparingar skulle göras på biståndsanslaget. Enprocentsmålet skulle överges, och riksdagen skulle nödvändigt besluta om det här före jul. Efter årsskiftet åker Olof Palme på en internationell biståndskonferens. Väl hemkommen förordar han att biståndsanslaget återigen skall höjas, och en ny proposition om detta skall föreläggas riksdagen.

Riksdagen tvingades i höstas till ytterligare en steril debatt om biståndets volym. I vår har utrikesutskottets behandling av biståndspolitiken kraftigt försenats. I de senaste av dessa dagar har utskottet också fått ta upp de märkliga uppgifter som framkommit om hur regeringen behandlar ukreditanslaget och utlovat stora summor biståndsmedel till ett relativt välbeställt u-land. Lukten av mygel till förmån för ett fackföreningsägt företag är obehaglig.

Herr talman! Det är hög tid att vi i Sverige börjar föra en seriös debatt om biståndets innehåll och effektivitet. Hur länge skall vi skicka pengar till u-länderna utan att låta vårt ansvar sträcka sig så långt att vi intresserar oss för om dessa pengar också når fram och blir till nytta för de fattiga människorna?

Från denna synpunkt var Gösta Edgrens öppenhjärtiga uttalanden i DN uppfriskande. De frågor man genast måste ställa är: Innebar dessa att en omprövning av den socialdemokratiska biståndspolitiken var att vänta? Kunde vi kanske t. o. m. emotse ytterligare en proposition till riksdagen om u-hjälpen?

Utrikesministern söker nu på ett snyggt och välvilligt sätt sopa problemen under mattan. Men problemen för den svenska utvecklingshjälpen försvinner inte för att vi söker blunda för dem. Nöden i u-länderna minskas inte av en u-hjälp som inte når fram. Biståndsviljan stärks inte heller av en sådan u-hjälp.

Vad Gösta Edgren i själva verket har gjort är ju att kritisera den socialdemokratiska biståndspolitiken som den utformades under 1970-talet.

Jag tycker att debattörerna i den efterföljande debatten har varit ganska öppenhjärtiga på denna punkt. Det är den socialdemokratiska regiminriktade biståndspolitikerna – till vem, men inte hur, på vilket sätt, med vilka medel, inriktning och utformning – som har kritiserats.

Därför tycker jag att det är berättigat att fråga utrikesministern: Är utrikesministern icke beredd att seriöst ta upp och diskutera vår svenska biståndspolitikens akuta kris?

Anf. 3 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! I mitten av nästa månad har riksdagen avsatt betydande tid för att diskutera utrikesutskottets betänkande med anledning av proposition och väckta motioner. Då finns det möjlighet att ta upp en biståndsdebatt i dess helhet på ett sätt som här inte kan ske.

Jag trodde också att det var välbekant att den proposition som riksdagen lade fram till hösten i fråga om vissa utgiftsbegränsande åtgärder också innefattade ett avsnitt om u-hjälpen, som vi då bedömde som nödvändigt med hänsyn till statsfinanserna. Därefter har vi under början av detta år fått ytterligare uppgifter om den katastrofala situationen i olika områden, och till följd av en inkomstförstärkning som vi också förelagt riksdagen förslag om har vi föreslagit att ytterligare 300 milj. kr. skall utgå, varav åtminstone hälften kommer att utgå i form av s. k. katastrofhjälp, som går direkt till de allra fattigaste och mest utsatta.

Får jag så slutligen beträffande den aktuella frågan om tidningsdebatten mellan Gösta Edgren och en konsult säga, att det är en grovt vinklad tolkning om man påstår att Edgren har underkänt den biståndspolitik vi för. Han har sagt att vi inte har tillräcklig kännedom om allting som förekommer i u-länderna och allt som där gäller. Detta visar en ödmjukhet inför svårigheterna att arbeta där, och det tycker jag är bättre än att påstå att vi kan allt, vet allt och inte kan misslyckas. Först om detta erkännande av svårigheterna och av vår begränsning skall innebära att våra insatser också begränsas var det olyckligt att uttalandet gjordes.

Anf. 4 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det är ändå mycket anmärkningsvärt när utrikesdepartementets statssekreterare för biståndsfrågor går ut och säger att vår svenska u-hjälp ökar orättvisorna. "Det är inte korruption i mottagarländerna som gör att biståndet inte når fram. Den bristande effektiviteten beror på svensk okunnighet och avsaknad av klara politiska mål för biståndet", menar Edgren.

Det kan väl ändå inte bara vara en fråga om rubriksättning, när samme statssekreterare återkommer med liknande uttalanden i en egen hörnartikel i DN. Jag citerar från den artikeln:

"Gösta Edgren om biståndets fördelningseffekter: Vi riskerar att öka fattigdomen".

Gösta Edgren är utrikesministerns egen statssekreterare. Är inte dessa uttalanden så anmärkningsvärda att de bör föranleda åtgärder från utrikes-

*Om tidpunkten för
förslag till
riksdagen om
ändringar i föräld-
raförsäkringen*

ministerns sida? Bör inte utrikesministern ha någon synpunkt?

Det rör sig ändå om 6 miljarder av svenska skattepengar, och syftet med vårt bistånd är att nå de fattigaste, att lindra nöden i de fattigaste länderna. I DN-artikeln säger statssekreteraren i utrikesdepartementet att vi riskerar att öka fattigdomen och att hjälpen inte når fram. Är inte detta anmärkningsvärt, utrikesministern? Borde det inte föranleda någon annan åtgärd från utrikesministern än enbart en hänvisning till kommande debatter?

Anf. 5 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Margaretha af Ugglas missbrukar enligt min mening den intellektuella redlighet som Gösta Edgren visar genom att inte frankt påstå att varje krona som vi anslår går till de allra fattigaste. Det exempel som förekommer i artikeln visar vad som händer när ett elverk anläggs. Då kommer vissa människor att kunna få elektriskt ljus, vilket ökar klyftan mellan dem som har elektricitet och dem som inte har det. På det sättet kan man säga att en investering ökar klyftan. Men det är självfallet inte meningen – även om det skall erkännas att en sådan effekt kan uppstå. Meningen är ju att bereda människorna ljus, värme, kraft och säkerhet. Det innebär det huvudsakliga utnyttjandet.

Det motsatspar som Margaretha af Ugglas ställer upp är ett falskt motsatspar, uteslutande avsett att diskreditera svensk u-hjälp.

Anf. 6 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Utrikesministern faller nu in i den debatt som har fortsatt i tidningarna, där vissa biståndssakkunniga har velat ställa tillväxtmålet i motsättning till möjligheten att nå de allra fattigaste. Men den debatten har jag inte tagit upp, och jag för den inte. Det som jag anser vara så allvarligt med svensk u-hjälp i dag är nämligen att vi varken når tillväxtmålet eller de allra fattigaste. Det är det som är krisen i svensk u-hjälp – och i socialdemokratisk biståndspolitik. Socialdemokraterna har ju valt ett regim-inriktat bistånd med företrädesrätt för socialistiska enpartidiktaturer som tvångskollektiviserar småbrukare.

Krisen i svensk biståndspolitik är alltså att vi inte når vare sig de allra fattigaste eller tillväxtmålet.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1983/84:454 om tidpunkten för förslag till riksdagen om ändringar i föräldraförsäkringen

Anf. 7 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Marie-Ann Johansson har frågat mig när regeringen avser att till riksdagen lägga fram förslag om ändringar i föräldraförsäkringen.

Föräldraförsäkringsutredningen lade i maj 1982 fram betänkandet Enklare föräldraförsäkring, med en mängd ändringsförslag inom föräldraförsäk-

ringen. Utredningen lade vidare i maj 1983 fram betänkandet Utbyggd havandeskapspenning m. m. Båda betänkandena har remissbehandlats. Det stora flertalet remissinstanser är positiva till utredningsförslagen. I vissa viktiga frågor är meningarna dock delade.

Utredningsförslagen bereds f. n. i socialdepartementet. Det är min avsikt att på grundval av detta material lägga fram förslag till riksdagen under hösten 1984.

Anf. 8 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Anledningen till att jag ställde denna fråga var att jag ånyo fick en förfrågan om förhållandena för de familjer där två personer sammanbor och har barn som inte båda är föräldrar till. Enbart föräldern får då vara hemma för vård av sjukt barn. Vid giftermål får båda kontrahenterna stanna hemma. Jag har haft denna fråga uppe tidigare i en frågedebatt med dåvarande socialministern Karin Söder, som hänvisade till denna utredning som då pågick.

Detta var ganska länge sedan, och jag tyckte därför att propositionen dröjde. Strax efter det att jag hade ställt frågan läste jag i socialförsäkringsutskottets betänkande att departementschefen faktiskt i budgetpropositionen hade förutskickat en proposition om dessa frågor under våren 1984. Det hade undgått mig, och jag funderade över om jag hade ställt frågan förgäves. Det hade jag nu inte, eftersom propositionen inte har kommit, som var förutskickat.

Det fall som jag redogjorde för får sin lösning i förslag från utredningen, där man anser att båda i en familj skall få rätt att uppbära ersättning för vård av barnen.

En annan angelägen fråga som man också tar upp i utredningen och lägger fram förslag om gäller att föräldrapenningen skall knytas till föräldrarnas sjukpenning oberoende av den andra föräldrarnas sjukpenningnivå. Det är en viktig fråga för alla de kvinnor som studerar, i familjer där mannen nu inte får lov att ta föräldraledighet med föräldrapenning utan som i så fall får grundnivån, vilket man inte kan existera på. Kvinnan tvingas alltså ta hela föräldraledigheten, trots att hon kanske skulle ha behövt fortsätta sina studier.

När det gäller dessa två frågor anser vi, och har länge ansett, att det är viktigt att de kommer till en lösning. Jag har nu fått svaret att denna proposition kommer till hösten, och jag får tacka för det svaret. Men jag måste säga att det är en anmärkningsvärd försening. När det nu har tagit så här lång tid borde vissa frågor fått förtur – sådana frågor som det inte råder någon oenighet om och där det är angeläget att vi får till stånd förändringar. Det är inte särskilt meningsfullt att begära någon särbehandling eller förtur för de frågor jag tog upp, eftersom propositionen skall komma till hösten. Men jag kan sluta med att fråga hur säker denna uppgift är. Är den lika osäker som det som står i budgetpropositionen kanske man kan tänka sig att vissa angelägna frågor ändå ges förtur.

Torsdagen den
26 april 1984

*Om återinförande
av statliga
bosättningslån*

Anf. 9 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag delar Marie-Ann Johanssons uppfattning att de båda problem som har nämnts är mycket viktiga att lösa, och de behandlas, som sagts, i utredningsförslaget.

När det gäller anledningen till dröjsmålet, vore det naturligtvis i och för sig önskvärt att det redan förelåg ett förslag. Anledningen är bl. a. att utredningarna innehåller många förslag, varav en del är ganska komplicerade. I en del frågor, men långt ifrån alla, är remissinstanserna delade i sina uppfattningar. Dessutom är några av förslagen kostnadskrävande, och jag har att hålla mig inom den kostnadsram som i dag gäller.

Det är möjligt att jag är litet för optimistisk. En del frågor tar det ju lång tid att baxa fram till ett beslut – t. ex. förslaget om ökat stöd till barnfamiljerna. Därför får man jobba med en fråga i taget. Jag kan försäkra att det kommer en propositionen under hösten 1984.

Anf. 10 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Med utgångspunkt i vad Sten Andersson nu sade utgår jag från att de frågor jag har tagit upp får en positiv lösning. Vi har tydligen samma mening i sakfrågan. Det är klart att ett av förslagen kostar pengar, men jag hoppas att det ändå skall kunna komma en lösning på dessa två punkter till hösten, och med det är jag nöjd.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1983/84:465 om återinförande av statliga bosättningslån

Anf. 11 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Tore Claeson har frågat bostadsministern när regeringen avser att lägga fram förslag till riksdagen om återinförande av statliga bosättningslån och vad som skall gälla i fråga om omfattningen och villkoren för en sådan långivning.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Som svar på Tore Claesons fråga vill jag informera om att man inom den familjeekonomiska beredningsgruppen med anledning av riksdagens uttalande förra året diskuterat ett återinförande av statliga bosättningslån. Beredningsgruppen har nyligen lämnat förslag till en rad olika åtgärder som syftar till att förstärka barnfamiljernas ekonomi. Något förslag om bosättningslån lämnade inte gruppen. Anledningen härtill var bl. a. att det i en särskild arbetsgrupp med representanter för finans-, social- och bostadsdepartementen påbörjats ett arbete som avser att på olika sätt stimulera till ett ökat bospärande bland ungdomar. Arbetsgruppen beräknas redovisa sina förslag till sommaren. När arbetsgruppens förslag föreligger kan regeringen ta ställning till de åtgärder som krävs med anledning av riksdagens beslut att

ge regeringen till känna att någon form av bosättningslån bör återinföras. Jag vill här erinra om att riksdagen i sitt beslut uttalade att det bör ankomma på regeringen att närmare överväga omfattning och villkor för en sådan långivning.

Anf. 12 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min fråga.

Låt mig först erinra om att jag i frågan har redovisat hur de statliga bosättningslånen försvann. Jag nämnde att det var en borgerlig regering och en borgerlig riksdagsmajoritet som beslutade att dessa lån skulle upphöra den 1 januari 1982 och att riksdagen sedan med anledning av s- och vpk-motioner i enlighet med socialutskottets betänkande beslutade att lånen skulle återinföras i någon form. Detta gavs regeringen till känna.

Nu har det gått en lång tid utan att något konkret förslag har presenterats – det var orsaken till att jag ställde min fråga. Det har gått ett år sedan beslutet fattades i riksdagen.

Jag vill också framhålla att det var olyckligt att man över huvud taget avskaffade de statliga bosättningslånen. Inte ens kravet på sparsamhet, som föregavs som skäl för att avskaffa lånen, har ju uppfyllts på något sätt. Utöver att förslaget om att avveckla lånen riktade sig direkt mot ekonomiskt svaga hushåll var det totalt misslyckat även då det gällde det klart uttalade syftet, nämligen att begränsa budgetunderskottet. Den här långivningen var ingen förlustbringande verksamhet för staten, och man borde också från de utgångspunkterna ha bibehållit dem.

Bosättningslånen fick alltsedan de infördes en allt större betydelse för ekonomiskt svaga hushåll – inte bara för ungdomar som skulle sätta bo. Lånen fick också en alltmer social karaktär.

Motiven för lånens införande, att hushåll med små ekonomiska möjligheter skulle få lån till förmånlig ränta och med bra amorteringsvillkor, kvarstår även i dag. Behoven för resurssvaga konsumenter att vid bosättning få långsiktiga krediter på rimliga villkor är förmodligen större i dag än de var tidigare, bl. a. mot bakgrund av den reallöneförsämring som har skett, de ständiga pris- och hyreshöjningarna och den stigande arbetslösheten.

I svaret sägs att arbetsgruppen kommer att lägga fram förslag. Jag vill med anledning av svaret till sist bara göra den kommentaren, att det är litet skillnad på att klara frågan om bosättningslån i någon form till ungdomarna genom att på olika sätt försöka stimulera till ett ökat bosparande, bl. a. för att minska antalet outhyrda lägenheter, och att göra det genom att ge dem ett ordentligt statligt bosättningslån med låg ränta och bra amorteringsvillkor. Det är väl det sistnämnda vi måste eftersträva, socialministern, så att vi får tillbaka det system vi hade tidigare.

Anf. 13 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag delar Tore Claesons uppfattning att det var olyckligt att avskaffa de statliga bosättningslånen. Det är mycket möjligt att det förslag om ett bosparande för ungdomen vilket skall framläggas av arbetsgruppen

Torsdagen den
26 april 1984

*Om beskattningen
av barn som
uppbär
barnpension*

kommer att behöva kompletteras med någon form av statliga bosättningslån. Men jag menar att vi får diskutera den frågan när förslagen föreligger, och vi återkommer alltså till hösten med sådana.

Anf. 14 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag ser det som – låt mig använda det uttrycket – ett oeftergivligt villkor att vi skall få tillbaka någon form av statliga bosättningslån med en låg ränta och bra amorteringsvillkor. Det vore minst sagt uppseendeväckande, mot bakgrunden av hur både det socialdemokratiska partiet och det kommunistiska partiet har agerat under tiden efter det att borgarna avskaffade det statliga bosättningslånet, om man nu inte skulle vara beredd från regeringens sida att återinföra det i den form och med de villkor som tidigare gällde.

Även om jag i och för sig inte misstror uppgiften att vi kommer att få förslag på den här punkten, vill jag säga: Sjabbla inte bort någonting då det gäller återinförandet av ordentliga statliga bosättningslån, inte bara för ungdomar utan också för de övriga hushåll och svaga ekonomiska grupper som behöver den hjälpen. Utlämna dem inte till olika banker, kreditinstitut eller kontokortsfirmor när de skall lösa sina problem i samband med bosättningen. Se till att ni från statens och statsmakternas sida tar ert ansvar för att klara dessa problem för de människor som det gäller!

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1983/84:468 om beskattningen av barn som uppbär barnpension

Anf. 15 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Martin Olsson har frågat mig om regeringen kommer att låta utreda frågan om att i skattehänseende likställa barn som uppbär barnpension med övriga barn.

Frågan om reglerna för beskattning av barnpension har senast behandlats av den parlamentariskt sammansatta pensionskommittén i anslutning till förslagen om en reformering av efterlevandepensioneringen. Utredningen kom därvid enhälligt fram till att de nuvarande reglerna bör behållas oförändrade och att barnpension således också framdeles bör utgöra skattepliktig inkomst. Denna uppfattning har inte mött några erinringar under remissbehandlingen av kommittébetänkandet.

Inte heller jag har kommit till någon annan uppfattning än pensionskommittén i denna fråga.

Den proposition om en reformering av efterlevandepensioneringen, som på grundval av kommittéförslaget lades fram i december 1983, återkallades sedan det visat sig inte längre vara möjligt att uppnå den breda parlamentariska överenskommelse i frågan som var önskvärd. Avsikten är att hela det frågekomplex som behandlades av pensionskommittén och i propositionen

skall hänskjutas till behandling i den nya pensionskommittén, som skall tillsättas inom kort.

Anf. 16 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för det tyvärr negativa svaret på min fråga. Bakgrunden till frågan är att jag och även andra vid flera tillfällen i motioner har tagit upp spörsmålet om beskattningen av barnpensioner men att man ännu inte har kommit fram till några acceptabla lösningar.

Till ett barn som förlorat den ena eller båda föräldrarna utgår pension, i stället för det underhåll som varje förälder är skyldig att ge sitt barn. Till skillnad från exempelvis underhållsbidrag och bidragsförskott beskattas barnpensionen. Detta förhållande leder till att barn med barnpension får betala minst 30 % i skatt på exempelvis ferieinkomster, eftersom dessa vid skatteberäkningen läggs samman med barnpensionen.

Barn som har förmånen att ha båda föräldrarna i livet kan däremot tjäna nära 8 000 kr. innan inkomsten beskattas, och det är bra.

Men ett barn som förlorat någon av föräldrarna får betala skatt på sin ferieinkomst från första kronan. Jag har alltid upplevt detta som synnerligen orättvist och obegripligt. Genom att exempelvis göra barnpensionen helt, eller åtminstone delvis, skattefri kunde man försöka skapa rättvisa för de feriearbetande barn som förlorat en eller båda föräldrarna. Det är därför som jag vid flera tillfällen tagit upp frågan i motioner, och det är därför som jag nu framställt min fråga.

Min senaste motion i ämnet avstyrktes av skatteutskottet för en månad sedan. Utskottet hänvisade till att det är regeringens avsikt att frågan om efterlevandepensioneringen skall bli föremål för ytterligare överväganden. Strax före jul drog ju regeringen tillbaka den s. k. änkepropositionen. Men märk väl att den propositionen inte innebar någon lösning i fråga om beskattningen av barnpensionen.

Att döma av det svar som jag fått är det uppenbart att socialministern tar fasta på det som pensionskommittén kommit fram till och att han är nöjd med det. Jag vill då fråga: Anser socialministern verkligen att det nuvarande systemet med beskattning av barnpensionen är rättvist? Om det inte är rättvist, vill då socialministern medverka till en rättvis lösning när det gäller de här barnens skattesituation? Avser socialministern att i direktiven till den utredning som skall tillsättas verkligen uppmärksamma frågan om beskattningen av barnpensionen, så att den frågan på nytt övervägs. Jag menar att man då inte skall vara bunden av det som pensionskommittén kommit fram till.

Anf. 17 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Det är precis som Martin Olsson säger. Varken skatteutskottet eller pensionskommittén som har behandlat dessa frågor har kommit fram till någonting annat än det som jag givit uttryck för. Även centerpartiets representant i pensionskommittén har ställt sig bakom kommitténs förslag.

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Om beskattningen
av barn som
uppbär
barnpension*

Anledningen till att en person med barnpension får betala skatt på sin ferieinkomst, medan en annan person som inte har en sådan grundinkomst slipper betala skatt för de första tusenlapparna, är ju att skatten beräknas på den sammanlagda årsinkomsten, inte på varje inkomstpost för sig. Av samma skäl betalar en höginkomsttagare högre skatt på en extrainkomst än vad en låginkomsttagare gör.

Man har räknat med att en skattebefrielse skulle kosta staten mellan 50 och 110 milj. kr. per år i minskade skatteintäkter. Skattelättnaden skulle i allt väsentligt gälla dem som har de högsta pensionerna och de högsta totalinkomsterna, inte alls dem som endast har garantivån. Effekten skulle alltså vara fördelningspolitiskt oacceptabel.

Det skulle nog, Martin Olsson, vara svårt att förklara för den som inte har barnpension varför han skulle behöva betala mera skatt för sin arbetsinkomst under året än vad kamraten behöver betala för sin inkomst, som är lika stor men som i ganska stor utsträckning består av arbetsfri inkomst, om han har barnpension.

Frågan har alltså hänvisats till den nya pensionskommittén. Självfallet eftersträvar jag i den här frågan, liksom i alla andra frågor, en rättvis lösning på problemet.

Anf. 18 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag hoppas att de sista orden i socialministerns inlägg nyss om en rättvis lösning är någonting att ta fasta på. I övrigt har socialministern helt missförstått situationen. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att ett barn som har båda föräldrarna i livet på ett eller annat sätt får sitt underhåll genom föräldrarna. Enligt föräldrabalken är det en skyldighet för föräldrarna. Men om en eller båda föräldrarna avlider, träder samhället in och betalar ut barnpension. Då är min fråga: Varför skall situationen skattemässigt vara oförmånligare för det barn som förlorat en förälder och som under sommarferierna vill arbeta några månader för att tjäna extrapengar? Det är obegripligt. Det blir inte mera begripligt när socialministern börjar tala om höginkomsttagare. Om socialministern skulle ha ägnat något intresse åt de motioner som jag väckt i den här frågan, skulle han ha funnit att där finns olika förslag till tänkbara lösningar som innebär att nämnda effekt kan undvikas. Man kunde ha en viss del av barnpensionen skattefri, upp till ett visst högsta belopp. Man kunde göra ungefär som för folkpensionärerna, bevilja ett extra avdrag. Det finns också andra lösningar som jag inte hinner ta upp nu på mina två minuter.

Jag beklagar socialministerns allmänna inställning till frågan, men hoppas att han vid närmare eftertanke kommer att inse att detta är en rättvisefråga som behöver lösas.

Anf. 19 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag tycks befinna mig i mycket gott sällskap: de expertorgan som vi har utsett har kommit till samma slutsats som jag.

Då det gäller föräldrars underhåll är svaret att föräldrar betalar skatt på sin

inkomst och sedan betalar underhållet från vad som återstår. Någon skillnad föreligger alltså inte heller i detta fall.

Anf. 20 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag ser detta utifrån barnets synpunkt, och då gäller vad jag har sagt om skattekonsekvenserna – det kan inte diskuteras bort.

Vi får inte låsa oss vid vilka som har suttit i pensionskommittén eller som avgivit remissyttranden. Om vi har ett orättvist system som har fått fortleva länge är detta faktum att det fortlevat länge ingen som helst anledning till att systemet skall fortsätta att gälla i framtiden. Därför är det viktigt att den utredning som skall tillsättas verkligen får till uppgift att ta upp dessa frågor, så att vi får en ny belysning av dem, eftersom den belysning som pensionskommittén gav inte blev tillräcklig.

Anf. 21 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag delar självfallet Martin Olssons uppfattning att man inte skall låta en orättvisa bestå därför att den redan har bestått länge.

Men kan vi inte göra så att Martin Olsson i första omgången försöker övertyga sina egna partivänner om att denna orättvisa verkligen finns?

Anf. 22 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Att övertyga mina partivänner om att orättvisan finns tror jag inte är ett så stort problem. Men tyvärr har inte mina partivänner det avgörande inflytandet här i kammaren, utan än så länge är det socialministerns partivänner som har detta inflytande. Det är just därför som jag ställer frågan till socialministern.

För att på nytt ta ett exempel, så att det inte skall bli några missförstånd: Om ett barn med barnpension jobbar under sommaren och tjänar 8 000 kr. går nära en tredjedel i skatt – det är bortåt 3 000 kr. Om ett barn som inte har barnpension tjänar 8 000 kr. får det barnet dess bättre behålla alltihop – och det tycker jag är riktigt. Det är riktigt att ett barn skall kunna ha en skattefri inkomst. Men det förhållandet bör utsträckas till att gälla även de barn som har förlorat en av sina föräldrar eller båda.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Meddelande om svar på interpellation 1983/84:145

Anf. 23 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag vill meddela att jag hade för avsikt att besvara interpellation 145 av Ulla Tillander den 21 maj.

Interpellanten är förhindrad att ta emot svaret den dagen. Efter överenskommelse kommer interpellationen att besvaras den 28 maj.

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Meddelande om
interpellationssvar*

Torsdagen den
26 april 1984

*Om priserna på
inrikesflygets
Norrlandslinjer*

7 § Svar på frågorna 1983/84:475 och 479 om priserna på inrikesflygets Norrlandslinjer

Anf. 24 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Rune Ångström har frågat mig om jag avser vidta några åtgärder för att vidmakthålla den trafikpolitiska principen om ett rundare Sverige.

Frågan är föranledd av en av Norrlandsförbundet publicerad utredning om flygprisernas utveckling på svenska inrikeslinjer de senaste åren. Utredningen visar att prishöjningarna procentuellt och reellt sett varit störst på Linjeflygs Norrlandslinjer.

Tore Nilsson har med hänvisning till samma utredning frågat mig om jag avser att överväga åtgärder som ger glesbygden och i synnerhet Norrland rättvisa.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Den aktuella undersökningen bygger på en rad antaganden, vilket gör att det är svårt att med den som underlag göra några säkra bedömningar av skillnader i kostnaderna för tjänsteresor i olika regioner. Bl. a. avser de priser som jämförts i undersökningen normalpris.

Särskilt inom flyget har under senare år införts ett prissättningssystem som möjliggör resor till mycket låga priser. Det har också visat sig att – framför allt på de längre avstånden – rabatterna utnyttjas i mycket stor utsträckning. På Luleå betalar t. ex. endast ca 15 % av passagerarna normalpris.

För turist- och privatresandet finns rabatter som är helt avståndsberoende. Familjemedlemmar, pensionärer och ungdomar kan sålunda resa för ett fast, mycket lågt pris.

Undersökningen pekar dock på det förhållandet att företag i Norrland har ett besvärligt kommunikationsmässigt läge. Den regionalpolitiska utredningen, som skall belysa det regionalpolitiska transportstödets roll i den regionala utvecklingen, har därför fått i uppdrag att också överväga åtgärder som kan sänka företagets kostnader för persontransporter.

I avvaktan på resultatet av utredningens arbete är jag inte beredd att vidta några åtgärder.

Anf. 25 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga. Jag är dock litet förvånad över att kommunikationsministern inte till alla delar accepterar den utredning som är gjord av Norrlandsförbundet och länsstyrelsen i Norrbotten. Kommunikationsministern säger att utredningen till stor del bygger på antaganden. Men jag vet att kommunikationsministern personligen känner de personer som gjort denna utredning och vet att det är vederhäftigt folk. Bl. a. kan jag tala om att professor Erik Bylund vid Umeå universitet har varit inkopplad på detta.

Jag skall nämna några siffror ur utredningen som understryker vad jag nu säger. Vi talade tidigare om att under 1970-talet förverkliga ett rundare

Sverige – det började noga räknat 1970. Tyvärr har utvecklingen gått i motsatt riktning.

Jag kan ta en jämförelse med tåg och flyg mellan 1978 och 1983 när det gäller ett reseprogram som ett företag har att genomföra från ett A-regioncentrum. I Stockholm hade ett företag en resekostnad på 336 kr. 1978. Denna kostnad hade ökat till 525 kr. 1983. Det är en indexökning från 100 till 106. Motsvarande kostnad för ett företag i Umeå var 1 073 kr. 1978 och 1 727 kr. 1983. Det ger ett index på 302 resp. 347. Det är alltså en indexökning på 45 enheter.

I Lycksele hade företaget en resekostnad på 1 932 kr. 1983, och indextalet är 389. Ungefär desamma är förhållandena i Östersund, Piteå och Luleå.

Flyget har mellan 1978 och 1983 på sträckan Stockholm–Göteborg haft en kostnadsökning på 88 %, på sträckan Umeå–Malmö på 134 % och på sträckan Umeå–Göteborg på 135 %.

Det är ganska frapperande att det är norrlänningarna som får betala prishöjningarna. Jag skall faktiskt ta mig friheten att ge kommunikationsministern ett tips: Varför inte ta en direkt förhandling med transportföretagen? Dessa har ju monopol eller näst intill monopol på dessa transporter.

Anf. 26 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag ber också att få tacka för svaret och kommer efter läsning av detta material att ställa delvis samma fråga som Runc Ångström.

Jag har varit medlem i någonting som heter glesbygdsdelegationen, och det har gått upp för mig att bland det allra viktigaste för företag och människor i de stora avståndens land är kommunikationerna. Först var det stödet till godstransporterna man tänkte på. Men sedan jag i utredningen läst vad som sägs om behovet av personkontakter och om vad dessa kostar – någonting som kommunikationsministern säkerligen känner till – blev det för mig klart belagt att detta är ett stort och avgörande problem när vi skall försöka hjälpa de människor som har dessa stora avstånd att brottas med. Jag litat helt på dessa uppgifter; de stämmer med all den erfarenhet jag har som norrlänning. Jag vågar citera något ur rapporten från länsstyrelsen i Norrbotten. Det kan vara bra att ta fram vissa uppgifter offentligt. Det står där:

”Studien visar att markanta kostnadsskillnader föreligger mellan landets A-centra. Vid en jämförelse mellan resultaten i de båda undersökningarna framgår, att de regionala variationerna i företagens persontransportkostnader har ökat under den studerade femårsperioden.”

Sedan får vi veta att företag i orter längre norrut än Mellansverige får betala tre fyra gånger så mycket som företag i exempelvis Stockholm och Västerås för att genomföra resprogram. Det är tydligt att det har skett en klar försämring under dessa år, och jag tror inte att Curt Boström tvivlar på att det är riktigt. För företag lokaliserade till A-centra i Norrland framstår flyget som ett dyrt men tidsekonomiskt nödvändigt transportmedel.

Jag vill också säga att den procentuella nedsättning av priserna som kommunikationsministern nämnde är svår att utnyttja för företagen. Om deras anställda skall komma t. ex. till Stockholm, måste de ha några timmar

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Om priserna på
inrikesflygets
Norrlandslinjer*

Torsdagen den
26 april 1984

*Om priserna på
inrikesflygets
Norrlandslinjer*

till sitt förfogande här. Och då måste de utnyttja morgon- och kvällsförbindelserna. Men dessa är de dyra förbindelserna. Det är i och för sig bra att vissa priser är nedsatta med 15 %. Det är bra för regionen, och detta system bör fortsätta och helst utvecklas – men jag för min del tror inte att det är just företag och näringsliv som gynnas av dessa låga priser.

Skall vi komma till rätta med de marknadsmässiga orättvisorna i vårt land, tror jag att det är nödvändigt att något görs. Det kan ju sägas att vi inte skall styra på detta område. Men jag tror att kommunikationsministern, som själv är norrlänning och som, det är jag övertygad om, i hjärtat torde känna detsamma som jag, har möjlighet att tala med företrädare för Linjeflyg.

Rune Ångström har redovisat siffrorna. Jag blev chockerad då jag såg uppgifterna om den procentuella ökningen just beträffande de långa avstånden. Det blir – det är viktigt att tala om – så att vi norrlänningar får vara med och betala biljetterna för dem som bor bättre till, förutom att vi får stora kostnader också på annat sätt.

Jag tackar för svaret, och jag hoppas att det skall vara möjligt att åstadkomma förbättringar.

Anf. 27 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Den åberopade utredningen är en gång i tiden beställd av länsstyrelsen i Norrbottens län, Rune Ångström. Men den är gjord av kulturgeografiska institutionen vid Lunds universitet.

När jag säger att grunderna för utredningen är litet tvivelaktiga gör jag det därför att den bygger på de s. k. kontaktberoende befattningshavarna i landet, dvs. de ca 400 000 personer i näringsliv och förvaltning som svarar för huvuddelen av antalet personkontakter och därmed tjänsteresor. Eftersom en mycket stor del av dessa befattningshavare finns i Stockholm och Mellansverige, leder utan tvivel den valda undersökningsmetodiken till en koncentration av resor till detta område.

Jag menar att det genomsnittliga företaget i övre Norrland torde ha ett helt annat resbehovsmönster än det genomsnittliga företaget i Syd- och Mellansverige. Det är därför jag har ifrågasatt metoden för undersökning. Men jag är också medveten om att detta inte hindrar att det verkligen finns skillnader i resekostnader. Det är en av anledningarna till att vi har gett den regionalpolitiska utredningen i uppdrag att se på hur man skulle kunna utforma ett eventuellt persontransportstöd.

Norrbottensdelegationen, som jag själv satt med i, gjorde undersökningar på området och kom fram till att företagen, precis som Tore Nilsson säger, har vissa problem när det gäller att utnyttja lågpriserna.

Jag hoppas personligen att vi, om vi kan fullfölja de pågående förhandlingarna om att åstadkomma ett speciellt bolag för svenskt inrikesflyg, skall kunna dämpa kostnadsutvecklingen. Hade jag haft mer tid på mig hade jag kunnat gå in mer på det förhållandet att realprisstegringarna egentligen är ganska måttliga, att döma av den statistik som finns.

Anf. 28 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Kommunikationsministern kommer tillbaka till metodiken. Jag vill bara än en gång säga att jag litar på den här utredningen. De faktiska sifferuppgifterna i den stämmer i varje fall med de taxor som har varit gällande under 1983 – jag har själv kontrollerat det.

Det är också den metodik som man använder vid den här typen av undersökningar. Den anses i andra sammanhang vetenskapligt vedertagen, och då bör den kunna göra det även i det här sammanhanget.

Vi kan väl ändå vara ense om att det är en grov orättvisa och strider mot den regionalpolitiska målsättningen att de successiva prishöjningarna i första hand skall drabba Norrland. Jag tycker faktiskt att kommunikationsministern har anledning att inte bara vänta på den regionalpolitiska utredningen utan att omgående ta tag i det här ärendet och ta en förhandling med transportföretagen. Luftfartsverket har ju också ett beslutande inflytande över detta. Flygbolagen tar initiativen till prisändringarna, men luftfartsverket fastställer prishöjningarna, och luftfartsverket har enligt sina instruktioner att ta regionalpolitiska hänsyn vid prissättningen. Jag tycker att luftfartsverket skall visa att man också lever upp till den målsättningen och inte låta detta bara vara tomma ord.

När utredningen slutligen är klar – den måste man kanske vänta på i det här sammanhanget – hoppas jag att kommunikationsministern tar ett generellt grepp och rättar till det stora missförhållandet.

Anf. 29 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag räkar för någon vecka sedan ha hört att den regionalpolitiska utredningen skall vara färdig redan i sommar, om jag inte fattade fel. Det betyder att det finns en chans att resultatet av den inte är så långt borta, och jag är glad över det.

När det gäller kommunikationsministerns tvivel och frågor inför antagandena och resultatet av utredningen vill jag säga att jag har testat detta på en del människor på företagssidan, och de säger att de tror att uppgifterna är alldeles riktiga.

Vidare finns det i studien en uppgift om hur oerhört antalet personer, för vilka det är nödvändigt att söka kontakter på det här sättet, har ökat på fem år. Jag minns inte den exakta siffran, men det är lätt att kontrollera.

Curt Boström menar att det inte är bara till Mellansverige som man har anledning att flyga. Jag kan då peka på att priserna för sträckan Umeå–Malmö på fem år har gått upp med 134 %, medan priserna på sträckan Stockholm–Malmö ökat med bara 80 %. Curt Boström vet lika väl som jag att våra företag däruppe ofta har att söka en marknad ganska långt borta – det är inget tvivel om det.

Jämförelsen visar att tågpriserna har stigit ganska måttligt – med i genomsnitt 39 %, tror jag, på samma tid. Det gynnar regionerna här nere där man kan åka tåg; det är möjligt på t. ex. sträckorna Västerås–Stockholm eller Karlstad–Stockholm. Det är inte på samma sätt möjligt för Curt Boströms vänner i Piteå eller Haparanda, om de skall hit ned. Det är just de som

*Om färjetrafiken i
glesbygd*

drabbas. Det finns exempel som visar att just Haparanda är en av de svåraste platserna, och det ligger ju i en region där det också i övrigt finns många svårigheter. Men jag hoppas som Rune Ångström att Curt Boström verkligen håller ögonen på det här.

Anf. 30 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Vi har här i kammaren varit överens om att tillsätta en regionalpolitisk utredning för att undersöka vilka förändringar som eventuellt måste göras när det gäller inriktningen av regionalpolitiken. I den utredningens uppdrag ingår också att överväga ett persontransportstöd.

Jag kan försäkra er att vi under den tid som utredningen har arbetat, och faktiskt också i dessa dagar, har diskuterat just på vilket sätt vi skall undersöka de olikheter som finns i transportkostnadshänseende. Det är självklart att sådana utredningar som den som nu är gjord också kommer med i bilden. Att jag har visat på att det inte är riktigt rättvisande att hänvisa till underlaget för den utredningen betyder ingalunda att jag inte har ett intresse av att skapa just det rundare Sverige som jag ju faktiskt har riksdagen bakom mig för att åstadkomma.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1983/84:488 om färjetrafiken i glesbygd

Anf. 31 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till att frågan om färjetrafiken i landets glesbygdsområden blir föremål för en samlad politisk prövning i riksdagen, innan några nedläggningar kommer till stånd.

Vägverket redovisade i juni 1980 ett utredningsuppdrag om möjliga besparingar i färjetrafiken. Utredningens resultat redovisades för riksdagen i 1981 års budgetproposition (prop. 1980/81:100, bil. 9). Färjefrågorna var således föremål för en samlad politisk prövning i riksdagen under våren 1981.

Jag har inte bedömt det vara nödvändigt med en förnyad prövning i riksdagen av färjefrågorna, speciellt då mot bakgrund av riksdagens uttalande att färjeindragningar endast bör ske i de fall detta uppenbarligen medför ringa olägenhet för bygden.

Anf. 32 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Bakgrunden till frågan är ett konkret fall. En färja i min hembygd, Järna utanför Södertälje, hotas av indragning. Men det är naturligtvis bara ett exempel på ett fenomen som förekommer över hela landet.

Denna färjeindragning innebär ett stort ingrepp för människorna på den ö som berörs. De får sin väg till närmaste centralort förlängd med ungefär två

mil och avståndet till kommuncentrum fördubblas. Det är klart att detta är en stor belastning för de människorna.

Det är ganska allvarligt att denna typ av stora ingrepp i många människors vardagstillvaro skall få göras i administrativ ordning. I stället vore det rimligt med en politisk prövning av denna typ av ärenden. Därför vill jag med min fråga väcka tanken att man skall samla ihop alla de fall där det är aktuellt med färjenedläggningar och ge riksdagen möjlighet att uttrycka sin uppfattning, innan några nedläggningar kommer till stånd.

Jag är naturligtvis medveten om att denna fråga behandlades av riksdagen 1981. Jag var själv med vid det tillfället. Men den riksdagsbehandlingen innebar ju inte något definitivt ställningstagande till vilka färjor som skulle kunna läggas ned och vilka som skulle kunna bibehållas. Den fick mera karaktären av principiella överväganden.

I och för sig hade väl allt varit gott och väl, om den formulering som statsrådet hänvisar till i sitt svar, nämligen att "färjeindragningar endast bör ske i de fall detta uppenbarligen medför ringa olägenhet för bygden" verkligen hade respekterats av vägverket. Men det exempel som jag själv har sett i min hembygd visar att vägverkets tolkning av vad som är "ringa olägenhet för bygden" är väldigt vid. Mycket stora ingrepp för människorna uppfattas tydligen såsom ringa. Därför anser jag att det behövs en ny samlad politisk prövning. Den fråga som jag har ställt kvarstår: Är regeringen beredd att se till att det blir en sådan prövning?

Anf. 33 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Nej, Pär Granstedt, jag anser inte att det behövs någon ytterligare prövning av riksdagen. Den prövning som riksdagen gjorde 1981 är så pass färsk att den utgör ett tillräckligt underlag för såväl vägverket som andra som på något sätt har att handlägga dessa frågor.

När Pär Granstedt efterlyser en politisk prövning, vill jag gärna erinra om trafikskottets skrivning, som låg till grund för riksdagsbeslutet. Frågor om indragningar eller tidtabellsändringar skall avgöras av vägverket i samråd med länsstyrelserna och kommunerna.

Till saken hör också att därest man är missnöjd med ett förslag från vägverket om indragning av färja, kan man överklaga till regeringen. Regeringen har liksom alla andra att pröva ärendet utifrån de förutsättningar som riksdagen på trafikskottets förslag har fattat beslut om. Någon bättre politisk prövning tycker jag inte finns.

Att upprepa det riksdagen redan har sagt – jag föreställer mig att det är ungefär det som riksdagen kan fatta beslut om i de här frågorna – förbättrar inte situationen, utan då är det ju fråga om hur de som har att fatta beslut följer de riksdagsbeslut som finns.

Anf. 34 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag menar nog att det hade legat ett värde i om riksdagen haft möjlighet att ta ställning till de förslag som finns om färjenedläggelser i olika bygder, men jag konstaterar att någon sådan möjlighet inte lär uppstå.

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Om färjetrafiken i
glesbygd*

Då återstår egentligen bara förhoppningen att kommunikationsministern ser till att det som riksdagen faktiskt beslöt år 1981 verkligen respekteras, nämligen att färjenedläggelser bara skall få ske i de fall då det uppenbarligen medför ringa olägenhet för bygden. Den möjligheten uppkommer naturligtvis om nedläggningsbeslut överklagas till regeringen, om inte förr.

Om man verkligen får respekt för det här riksdagsbeslutet och om man undviker orimligt vida tolkningar, kanske såväl färjan vid Ulvsundet i Järna som många andra färjor kan komma att räddas åt framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Vid remiss av kompletteringspropositionen

Föredrogs proposition 1983/84:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85, m. m. (kompletteringsproposition).

Anf. 35 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Låt mig först säga att jag tycker att det är utmärkt att vi här i riksdagen kan föra en debatt i en sådan här aktuell fråga. Jag tycker att talmannen har intagit en mycket positiv inställning. Han har också uttryckt önskemål om kortare debatter och om möjligt också roligare debatter. Roligare kan jag inte lova, men jag skall i alla fall försöka fatta mig kort och inte heller hela tiden läsa innantill, vilket vi kanske alltför ofta plägar göra.

Nu skall kompletteringspropositionen remitteras. Den är, om jag får säga så, en icke obetydlig skrytvals. I själva verket är ju orsaken till att det nu går ganska bra för AB Sverige att vi har en internationell högkonjunktur, där vår bytesbalans utvecklas bättre på grund av att vi fått en ökad export. Men efter hög kommer låg, och när det kommer en lågkonjunktur är problemet att nästan alla de grundläggande bekymmer som Sverige har i sin ekonomi ligger kvar.

Vi har den största offentliga sektorn i den industrialiserade världen. Vi har det högsta skattetrycket i den industrialiserade världen. Vi har i princip också, när engångsförstärkningarna försvinner, ett oförändrat jättelikt statsbudgetunderskott. Vi har också den näst högsta statsskulden i den industrialiserade världen. Vi har passerat Danmark och Italien och har nu bara Belgien före oss på den föga hedrande förstaplatsen. Vi har också, vilket särskilt borde bekymra en socialdemokratisk regering, den högsta arbetslöshet vi haft i Sverige i modern tid.

Vad har då regeringen själv gjort? Den devalverade i oktober 1982 med 16 %. Den gången kallade regeringen, eller socialdemokraterna, det för kraftfullt, offensivt och dynamiskt. Tidigare, borgerliga devalveringar har fått andra epitet av socialdemokraterna, men det kan vi kanske glömma i dag.

Man skall ge regeringen det erkännandet, vilket vi inte gjorde då, att om man nu skulle devalvera, så kom den devalveringen av allt att döma rätt i

tiden, alldeles innan en högkonjunktur sköt fart. Om den sedan var för stor, vilket vi då tyckte och kanske fortfarande tycker, får vi svar på om kanske ett år.

Men devalveringar har många avigsidor. En av dem är att de leder till hög inflation. Det är intressant att se vad den svenska socialdemokratiska regeringen gjort för att motverka denna höga inflation.

Det är inte mycket. Snarare har man gjort en mängd saker som lett till en högre inflation.

Först och främst har man på normalt socialdemokratiskt vis höjt skatte-trycket. Om jag nu minns rätt har man under de ett och halvt år regeringen suttit höjt eller infört närmare 50 olika skatter, vilket för ett normalt svenskt hushåll betyder 6 500 kr. mer i kostnader. Det är inte orimligt att hushållen försöker kompensera sig genom lönekrav.

Budgetunderskottet, som leder till en hög statlig upplåning och driver upp ränta och inflation, ligger kvar. Man har inte gjort några reella åtstramningar av budgetunderskottet. Budgetpropositioner, kompletteringspropositioner och krispropositioner har passerat, men nästan inget obehagligt har hänt. Det svek som gjordes mot pensionärerna och en del andra, mindre svek under den första hösten blev tydligen för mycket för regeringen. Sten Andersson gick segrande ur den striden i rosornas krig, till vilket jag gärna skall gratulera herr socialministern.

De möjligheter en internationell högkonjunktur gav att spara använder inte regeringen. Man beslöt att låta bli det. I stället visade man en icke-obetydlig spendersamhet med statsmedel.

Devalveringen var alltså det första stora steget i den socialdemokratiska regeringens politik. Det andra steget blev att beordra inflationen att bli 4 % i år och 3 % nästa år. Regeringen gjorde enligt vår åsikt inte värst mycket, men den förväntade sig insatser från två håll. För det första förväntade den sig insatser från det av Ronald Reagan styrda Amerikas Förenta stater, varifrån högkonjunkturen kommer, och för det andra förväntade man sig en återhållsam avtalsrörelse, vilken efter vad jag förstår huvudsakligen skulle drivas av Svenska arbetsgivareföreningen. Med detta hoppades man att inflationsmål och tillväxt skulle klaras.

Det är också intressant att konstatera hur avtalsrörelsen har skötts av en socialdemokratisk regering.

Först har regeringen förelagt riksdagen förslag om 50 skattehöjningar, vilket ökade kostnaderna med som jag sade 6 500 kr. för ett vanligt svenskt hushåll. Sedan har man gjort rätt mycket för att urholka det krismedvetande som mödosamt byggts upp under många år.

Kan man begära att de fackliga organisationerna skall vara återhållsamma, när regeringen i uttalande efter uttalande säger att krisen är löst, vi är herrar i vårt eget hus, det gick fortare än vi trodde att komma i balans, vi lever i den bästa av alla världar!

T. o. m. vid presentationen av det panikpaket som föranleddes av att avtalen enligt regeringen blir för höga, sade statsministern att det var inga problem, det fanns inte ett moln på hans rosa himmel.

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

När regeringen väl undergrävt krismedvetandet med dessa uttalanden, ökade man på det hela med att säga att nästa år bör det finnas utrymme för reallöneökningar. Sedan sade man att löneutrymmet var 6 %.

Härmed hade man lagt ett golv för hur avtalen skulle sluta. Man kunde i alla fall vara säker på att lägre än så skulle de inte hamna.

Sedan är socialdemokratin och regeringen ansvariga som avtalslutande part på den statliga sidan. Vidare har socialdemokraterna majoritet i kommun- och landstingsförbunden. Dessutom har vi fått höra att man av tradition har utomordentligt god hand med löntagarorganisationerna.

Här borde det då vara bäddat för en ansvarsfull avtalsrörelse. Men hur slutade det? Jo, som någon har uttryckt sig slutade det i "amatörernas afton".

När regeringen väl sagt att krisen var övervunnen – vi var herrar i vårt hus, och det fanns utrymme för reallöneökningar, med ett löneutrymme på 6 % – åkte finansministern till Australien, tror jag det var. Det var säkert värdefullt i och för sig. Men under den tiden gjorde man upp på den offentliga sektorn. Löneökningarna var – här får man emellertid vara försiktig – i storleksordningen 7–9 %, litet grand beroende på vad som händer med inflationen och annat.

Den återhållsamma lönerörelsen som enligt regeringen inte heller borde innehålla några klausuler slutade vidare med löneutvecklingsklausul, prisutvecklingsklausul och särskild klausul för den händelse andra sektorer skulle få avtal som låg högt.

Därmed hade regeringen lagt ytterligare ett golv för den enskilda sektorn. De offentliga arbetstagarorganisationerna kunde dra sig tillbaka – de kunde i sina champagneglas skåla i Pommac och tala om jackpot och bingo.

Sedan återstod den enskilda sektorn. Där hade regeringen bäddat särskilt väl genom att – mycket kraftfullt och snabbt – i december 1983 införa löntagarfonderna, vilket skulle vara en undermedicin för att få återhållsamma lönekrav inom den enskilda sektorn.

När jag för ett par år sedan debatterade med Ingvar Carlsson frågade han med särskild betoning: Hur skall man kunna ha en återhållsam avtalsrörelse utan löntagarfonderna?

Finansministern sade själv i propositionen i december att ett av syftena med vinstdelning är att skapa förutsättningar för lönepolitisk återhållsamhet. Statsministern sade i ett telefonväkteri för ungefär tio dagar sedan att fonderna inverkar positivt på avtalsförhandlingarna. Rune Molin säger för sin del i Veckans Affärer att fonderna inte har betytt någonting för att hålla tillbaka LO:s lönekrav.

Vi hade stora vinster i industrin i fjol. Alla säger att vi skall satsa på industrin, och regeringen har lagt sina egna golv. Då var det ganska naturligt att avtalen på den privata marknaden, trots fonder och annat, slutade ännu högre än inom den offentliga sektorn. Statsministern skyllde på Arbetsgivarreföreningen och arbetsgivarna. Det är kanske i och för sig pikant att en socialdemokratisk statsminister är irriterad över att arbetsgivarna ger arbetarna för mycket betalt – men det må så vara. Finansministern sade för sin del att det här är en bomb som kan detonera. Finansministern lär t. o. m.

ha nämnt att galningar stod bakom bomben. Jag vet inte om han sagt så, men det kan ju göra detsamma. Det har i alla fall visat sig att det finns ett visst missnöje från herr finansministerns sida över avtalens höjd.

Vi får då konstatera här i riksdagen, att det system för avtalsförhandlingar som vi har i dag inte fungerar bra. Detta har väl också regeringen insett. Jag vill framhålla att det jag nu säger gäller för svenska regeringar av alla kulörer, och jag har själv tillhört regeringar som använt olika korrigeringsmedel, när avtalen varit för höga. Vi har från riksdagens sida använt selektiva statsbidrag till företag som inte klarat avtalen. Vi har använt generella statsbidrag till hela branscher som inte klarat avtalen. Vi har gjort arbetsmarknadspolitiska insatser för dem som trots allt på grund av avtal ställts utanför.

Regionalpolitiken har varit ett annat medel. Kommuner och landsting har höjt skatten när pengarna inte räckt till för att betala avtalen. Vi har förstatligt branscher när det har varit svåra bekymmer med konkurrensen. Vi har höjt – och vi har t. o. m. sänkt – momsens ibland för att undvika att någon klausul skall slå ut.

Vi har devalverat, devalverat och åter devalverat. Motiveringarna för devalveringarna har skiftat, men medicinen har i princip varit densamma, doseringen något olika. Mittenregeringen devalverade med 10 %, den socialdemokratiska regeringen med 16 %. Vi har också använt prisstopp.

Man kan nu fråga: Kan någon begära att arbetsmarknadens parter skall ta ansvaret, när regeringen före avtalsrörelsen gör som den gör och när vi politiker – jag vill gärna inkludera oss alla i ansvaret – efteråt lyfter av ansvaret genom politiska beslut?

Det panikpaketet regeringen lagt kommer tyvärr som jätten efter degen. Det är dessutom en blandning av kosmetika och förbud. Ta kontokorten exempelvis. Till ungefär 1 % av vad vi köper använder vi kontokort. Då kan man förstå hur verkningsfullt det är. Højningen av aktieutdelningen, fränsett att den ju inte precis stimulerar investeringarna, är naturligtvis i princip betydelselös i relation till lönekostnaderna. Men jag vill gärna säga att det naturligtvis är socialistisk kosmetika.

Sedan föreslår regeringen ett prisstopp. Lars Jonung har skrivit en hel bok om hur meningslöst det är. Det ger inga bestående effekter på inflationen. Alla underliggande problem finns kvar. Avtalen är lika höga, budgetunderskottet är lika högt och driver upp räntorna lika mycket. Jag har själv sagt att det är ungefär som att smeta potatismjöl på vattenkoppor. Det kan vara skönt en stund, men inte blir det bättre för det.

Dessutom innebär ett prisstopp under den tid det gäller omfattande byråkrati hos statens pris- och kartellnämnd, med alla som begär dispens och undantag. Det första undantaget är regeringens egen presskommuniké, enligt vilken alla varor som omfattades av jordbruksprisregleringen undantogs. Men detta kan medföra också andra problem. Företagen kan höja exportpriserna och gör det gärna. Detta motverkar exporten, som man säger sig vilja gynna. Företagen byter modeller och kommer med nyttgävor och annat. Då är det lättare att höja priserna. De som har haft extrapriser tvingas

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

i ruin, om de inte får dispens från pris- och kartellnämnden. Och vi får en konstlad prissättning på många varor och tjänster. Vi kan också få problem på arbetsmarknaden. De branscher som har små marginaler kan få problem med att rädda jobben.

Allt som allt leder detta till en uppdämd vall, för det som inte slinker igenom på ett eller annat sätt kommer igen när prisstoppet hävs. Och det skall hävas, enligt vad jag har förstått, den 1 januari 1985 – det år då inflationen skall ligga vid 3 %.

Svenska företags investeringspengar dras in på låsta konton i riksbanken. Syftet är väl gott, att minska löneglidningen. Men jag har inte fått riktigt klart för mig hur de kronor ser ut som skall minska löneglidningen jämfört med de kronor som vi vill att industrin skall använda till investeringar. Finansministern är kanske mannen att klara ut hur de olika kronorna ser ut och hur de luktar.

Herr talman! Hur skall då löneökningarna bekämpas? Den långtidsutredning som denna regering tillsatt har gjort en analys av orsakerna till kostnadsstegringarna i Sverige under 1960- och 1970-talen. Där finns tre viktiga faktorer nämnda. Inkomstskatten är den ena. Den andra är höjda arbetsgivaravgifter. Den tredje är flaskhalseffekter på arbetsmarknaden till följd av bl. a. marginalsatserna. Alla dessa faktorer hade regeringen kunnat påverka, om man hade sparat på de offentliga utgifterna, så att man hade kunnat sänka skatterna. Om regeringen hade gjort detta och avstått från alla klausuler på den offentliga sidan, hade vi kommit en bit på väg. Men regeringen anser tydligen att det inte behöver göras någonting.

Jag vill gärna fråga huruvida finansministern anser att den egna långtidsutredningen har fel. Är det inte dessa orsaker? Då är det rätt bekymmersamt när vi i dag i skuggan av en högkonjunktur bereder oss för nästa lågkonjunktur genom att göra precis de misstag som vi gjorde under 1960- och 1970-talen.

Som kronan på verket presenterar nu, någon vecka efter panikpaketet som ju kom som en effekt av att allt inte var så bra, regeringen en kompletteringsproposition där allting ånyo är bättre än det någonsin varit. Vi lever ånyo i den bästa av alla världar.

Om man analyserar litet och jämför förhållandena med våra viktigaste konkurrentländer, finner man att situationen tyvärr inte är så gynnsam. Den internationella högkonjunkturen har vi ju inte mycket inflytande över, inte ens den svenska socialdemokratin har mycket inflytande över den. Som jag sade inledningsvis är det ju denna som är orsaken till att det i dag går hyggligare. Men regeringen har snarare hämmat investeringarna med sin politik än tvärtom. Man har ökat inflationen, som nu är högre i Sverige än i nästan alla andra industriländer. Vi har fått högre löneökningar än regeringen själv hade tänkt sig.

Den tredje vägen skulle leda till låg inflation och låg arbetslöshet. I OECD-länderna minskar arbetslösheten i dag. I Sverige ökar den totala arbetslösheten.

Socialdemokraterna säger, med en icke oväsentlig formulering, att

ökningstakten har dämpats, men det innebär inte annat än att den totala arbetslösheten ökar – alla de som inte är i reguljära arbeten.

Regeringen klampar envist vidare med sin politik. Nu föreslår man höjda arbetsgivaravgifter med 0,3 % – alltså precis det som långtidsutredningen sade inte var bra. Som ett resultat av skatteuppgörelsen med mittenpartierna återstår en arbetsgivaravgiftshöjning på 1,5 %, som skall träda i kraft den 1 januari. Regeringen har också sagt att man skall höja ATP-avgifterna. En halv procentenhet har nämnts i sammanhanget om jag minns rätt. Det kan betyda arbetsgivaravgiftshöjningar på någonstans mellan 2 och 2,5 % från den 1 januari nästa år.

Det kommer inte att vara gagneligt med tanke på inflationen. Det kommer inte att vara gagneligt för konkurrenskraften. Man gör exakt de fel som långtidsutredningen påpekar.

Herr talman! Får jag, när jag har den här saken uppe, säga att regeringen gör likadant på alla områden. När barnfamiljerna sitter i trångmål klarar regeringen inte att göra det som alla nu väntar, att sänka skatten för de barnfamiljer som har det svårt. Då tänker jag särskilt på familjer med en försörjare och flera barn. I stället väljer regeringen den gamla modellen, som ytterligare förvärrar vår situation: högre skatt, högre bidrag, större offentlig sektor, mer byråkrati, mer kontroll, mer kineseri och mer rundgång.

Det finns tydligen tyvärr inga förutsättningar för nytänkande inom socialdemokratien.

Låt dem som vill försörja sig göra det, för det kan de! Beskatta inte människor så hårt att de inte kan försörja sig!

Nåväl, herr talman, det är nu för sent att göra någonting åt den här avtalsrörelsen. Vad som behövs är en köpkraftsindragning av ungefär den storleksordning som vi moderater föreslog redan i januari. Regeringen borde därför nu framlägga ett förslag om besparingar som skall träda i kraft så fort som möjligt. Men jag tror att man väljer den politiskt enklare vägen och gör platt intet. I stället föreslår man samtal med arbetsmarknadens parter.

Från socialdemokratiskt håll talar man t. o. m. drömmande om Saltsjöbadsandan: Jag vill bara påpeka att jag inte tror att införandet av fonderna och den demonstration vi hade den 4 oktober med 75 000 personer var den bästa grunden för en sådan samarbetsanda. Men regeringen kan återställa den genom att avveckla fonderna. Hittills har man ju inte ens tillsatt fondstyrelserna, så förutsättningarna är goda.

Arbetsmarknadens parter har nog ingen anledning att röra sig. De vet på goda grunder att regeringen försöker kratsa kastanjerna ur elden. De som får betala är kommande generationer. De får betala på två sätt: med högre statsskuld och med högre arbetslöshet. Efter oss syndafloden!

Herr talman! I själva verket finns det två modeller. Den ena är att föra en statlig inkomstpolitik. Regeringen värjer sig och talar i kompletteringspropositionen om finanspolitiska medel – varmed denna regering säkert menar skattehöjningar – och penningpolitiska medel, varmed denna regering alldeles säkert menar kreditrestriktioner av olika slag. Regeringen vet att den inte har majoritet här i riksdagen för en statlig inkomstpolitik, och jag tror att

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

regeringen i själva verket inte heller vill driva en statlig inkomstpolitik. Om jag inte har fel ligger det till på det sättet.

Men om man inte väljer en statlig inkomstpolitik finns det en annan möjlighet, och det är den vi moderater förordar. Vårt förslag är att ge arbetsmarknadens parter full frihet att förhandla, men också det fulla ansvaret för avtalens konsekvenser.

Herr talman! En sådan politik måste kombineras med en mycket stram finanspolitik, med kraftiga besparingar och sänkningar av bl. a. inkomstskatten, som en grund för låga och ansvarsfulla avtal. En sådan politik leder sedan till, att om någon förhandlar sig ur marknaden, försvinner jobben. När detta ansvar står helt klart för arbetsgivare och för arbetstagare, då – men först då – kan vi få ansvarsfulla avtalsrörelser.

Anf. 36 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Den ekonomiska utvecklingen under den socialdemokratiska regeringen kan skenbart förefalla lyckosam. Det beror framför allt på en bedrift: Maktillträdet sammanföll med den tidpunkt när den djupaste och långvarigaste lågkonjunkturen sedan 1930-talet nådde sin bottennivå.

I finansdebatten den 7 mars hade jag tillfälle att framhålla att den glättade bilden av ekonomin i årets finansplan snarare var ägnad att oroa än att lugna. Min oro gällde vilken betydelse de bekymmerslösa tongångarna kunde få för det allmänna krismedvetandet och, rent konkret, för de då förestående avtalsuppgörelserna. Det betonades f. ö. redan i december i en majoritets-skrivning från finansutskottet, som varnade för en alltför lättfärdig analys av den ekonomiska utvecklingen.

Min oro har tyvärr visat sig mer än befogad. Regeringen har emellertid ingenting lärt, utan väljer att – med undantag av några bisatser – föra fram en än mer glättad bild i den reviderade finansplan som kammaren nu skall remittera till finansutskottet.

När den socialdemokratiska regeringen tillträdde hösten 1982 hade den en trestegsstrategi för att komma till rätta med Sveriges ekonomiska problem. Det var en strategi som socialdemokraterna gjorde ett stort nummer av i debatten. Strategin bestod av först en kraftig devalvering för att förbättra Sveriges konkurrensläge, sedan införande av kollektiva löntagarfonder i avsikt att, som sista steg i strategin, kunna bryta den långa traditionen med 10-procentiga lönepåslag. Lyckades det sista steget, skulle de fördelar som devalveringen gav bli bestående. Det var den filosofi som socialdemokraterna torgförde.

Löntagarfonderna, herr talman, skulle alltså bli den hävstång varmed den socialdemokratiska regeringen skulle bryta upp devalverings- och inflationsspiralen. Regeringens huvudargument för löntagarfonderna var nämligen att de skulle minska de fördelningspolitiska motsättningarna och därmed ge löntagarnas organisationer bättre förutsättningar att medverka till den ekonomiska stabiliseringen.

Som ett kuriosum kan nämnas att samma dag som regeringen lade

löntagarfondspropositionen på kammarens bord presenterade LO sitt generella lönekrav för 1984: 9 %.

Löntagarfondernas strategiska roll i regeringens ekonomiska politik betonades alltså starkt, i alla sammanhang, när fonderna infördes. Resultatet är emellertid egentligen ett vältaligt fiasko. Jag är faktiskt mycket intresserad, herr finansminister, av att i dag få veta hur finansministern bedömer effekten av de införda löntagarfonderna.

I finansplanen i januari 1984 underströks den då förestående avtalsrörelsens betydelse för att devalveringsfördelarna skulle bli bestående. Men regeringen gick längre än så – den angav att högst 6-procentiga lönekostnadsökningar skulle rymmas inom inflationsmålet. I realiteten innebar det ett avtalsutrymme på ca 1,5 %, eftersom överhänget från 1983 var 1,5 % och en trolig löneglidning ca 3 %.

I början av året presenterades tre tunga rapporter om den svenska ekonomin, av Industrins utredningsinstitut, OECD:s sekretariat och – något senare – finansdepartementets egen långtidsutredning. Även om analyserna på vissa punkter skilde sig från varandra, var alla tre eniga i sin bedömning att förutsättningen för att devalveringspolitiken skulle lyckas var att avtalsrörelsen 1984 bröt det tidigare mönstret.

I Industrins utredningsinstituts inflationsalternativ – 10 % per år – förutsågs att devalveringseffekten är urholkad redan mot slutet av detta år och att en ny devalvering framtingas redan under 1985.

OECD rekommenderade regeringen att spela rollen som riktkarl genom att lägga sig på en hård position när det gällde löneökningar i den offentliga sektorn.

I finansdepartementets egen långtidsutredning beräknades i ett s. k. referensalternativ vad som skulle ske om 1970-talets pris- och lönebildning skulle gälla även åren 1984–1987 med 7–9 % inflation och 8–10 % löneökningstakt och inga egentliga budgetbesparingar. Långtidsutredningens slutsats är att referensalternativet innebär att uppgången 1982–1984 kommer av sig och förbyts i en produktionsdämpning.

Hur avlöpte då, i det perspektiv vi har i dag, avtalsrörelsen?

De första avtalen slöts för den offentliga sektorn. Det var alltså den och inte den konkurrensutsatta sektorn som fick bli löneledande i år, precis som vid katastrofavtalet 1975. Att statsministern jublade i en talarstol samma kväll avtalet slutits visade bara att han inte riktigt förstått vad avtalet innebar. Det förstod däremot löneförhandlarna på den offentliga sidan, som kommenterade sin uppgörelse med ord som "bingo" och "jackpot". Inte nog med att avtalen låg högt – de innehöll dessutom just sådana följsamhets- och löneglidningsklausuler som fördömts hårt i den reviderade finansplanen för ett år sedan.

Statsministern gjordes först ett par dagar senare uppmärksam på vad som i verkligheten hade skett, genom ett brev från Volvochefen P. G. Gyllenhammar. Palme gjorde i det läget ett desperat försök – om man skall tro pressen – att kalla till sig löneförhandlarna i Verkstadsföreningen och Metall. De kom emellertid inte förrän de skrivit på sitt avtal.

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Statsministern valde då taktiken att kritisera arbetsgivarna för att de inte satt emot tillräckligt hårt i lönekraven. Så lät det inte riktigt i Olof Palmes förstamajtal 1980, när SAF:s försök att sätta hårt mot hårt lett till en storstrejk.

LO:s ordförande Stig Malms kommentar att statsministern borde hålla tyst var rätt förståelig, om inte annat mot bakgrund av att det var på den offentliga sektorn som proppen dragits ur.

Så kom då finansministern hem till vad han själv, enligt pressen, betecknade som "galningarna" som apterat en inflationsbomb. Snabbt har han svarvat ihop ett åtgärds paket, vars uppenbara syfte är att försöka rädda ansiktet på regeringen genom att ge intryck av handlingskraft, när allt egentligen är för sent. En känd nationalekonom hittade nog det rätta betyget när han karakteriserade paketet som "ett kraftfullt slag i luften".

Som den erfarna ekonom finansministern är vet han mycket väl, att om inflationen kan förbjudas av en regering genom ett enkelt beslut om prisstopp, hade detta naturligtvis skett i alla länder och för länge sedan. Prisstopp kan ha viss effekt för att hindra en omedelbar prischock, t. ex. direkt efter en devalvering, men är värdelöst när reella kostnadsökningar redan har skett.

Ekonomen Nils Lundgren hade dagen innan regeringen presenterade beslutet om prisstopp en mycket intressant artikel i Svenska Dagbladet. Han konstaterar att årets avtalsrörelse blivit ett grundskott mot den socialdemokratiska regeringens ekonomiska strategi. Han tillade:

"Nu måste vi fråga oss om det finns någon ekonomisk politik att tillgripa. För 1984 är loppet kört. Inflationsmålet 4 % kan inte nås annat än på rent manipulatoriska vägar (diskontosänkning, prisreglering i olika former etc). Prisstopp, revalvering och dylika åtgärder ter sig orimliga i detta läge eftersom kostnadsökningarna redan har inträffat. Enda effekten blir då att näringslivets lönsamhet hålls tillbaka och investeringarna bromsas.

Prisreglering är dessutom en av dessa meningslösa åtgärder som enbart tjänar syftet att vilseleda allmänheten. Det har gjorts ett otal studier över hela världen av prisregleringens effekter. Vi har erfarenheter av prisregleringar från årtionden och århundraden. Slutsatserna är samstämmiga. Prisreglering kan inte användas för att hindra inflation om den inte blir helt genomgripande och permanent och därmed innebär att vi överger marknads-hushållningen till förmån för en regleringsekonomi som snabbt avskaffar välståndet för alla utom de privilegierade grupperna."

Bättre kan det enligt min mening knappast sägas.

Nils Lundgren har i dag i samma tidning återkommit till detta tema och talar följdriktigt om arbetslöshetspolitik och företagskriser som en given effekt av den här utvecklingen, i varje fall i nästa lågkonjunktur.

Huvudskälet för prisstoppbeslutet avslöjade statsministern med all önskvärd tydlighet när han vid den presskonferens då beslutet presenterades sade: "Vi har allmänhetens stöd för beslutet om prisstopp." Det var alltså inte ekonomiska utan politiska överväganden som låg bakom beslutet. Det väsentliga var att ge intryck av handlingskraft för att därigenom försöka dölja

att just det inträffat som finansplanerna, IUI, OECD-sekretariatet och långtidsutredningen varnat för. Varken löntagarfonderna eller regeringens enträgna vädjanden hade kunnat bryta den traditionella devalverings- och inflationsspiralen.

Vad kan komma att hända i fortsättningen? Ca en tredjedel av devalveringsfördelarna förbrukades i fjol. Nu försvinner sannolikt en andra tredjedel under 1984. Detta innebär trots allt att vi har kvar vissa, om än successivt minskande konkurrensfördelar av devalveringen såväl i år som under nästa år. Eftersom den internationella konjunkturen väntas hävdad även 1985, kan vi troligen räkna med goda exportsiffror både i år och nästa år. Men om inte en radikal omläggning av lönebildningen sker i 1985 års avtalsrörelse kommer devalveringens återstående del att vara förbrukad lagom till nästa lågkonjunktur, när den kommer mot slutet av 1985 eller under 1986. I så fall, herr finansminister, har vi hamnat i IUI:s och långtidsutredningens skräckalternativ.

Tyvärr befinner sig arbetslösheten fortfarande på en hög nivå. Den är avsevärt högre än under Fälldin-regeringarna. Då upplevde Sverige sin värsta industrikris under efterkrigstiden. Då var den internationella utvecklingen svag och präglades av en envis lågkonjunktur. Men då var arbetslösheten avsevärt mindre än nu.

För helåret 1984 hoppas regeringen enligt den reviderade finansplanen på en minskning av antalet arbetslösa med 15 000 jämfört med fjolåret. Hela förbättringen motsvaras av den beräknade ökningen av antalet sysselsatta i ungdomslag och beredskapsarbeten i kommunerna.

En arbetslöshet på drygt 3 % procent under en markant högkonjunktur är unik för vårt land, och man måste allvarligt fråga sig vad som har gått fel i den socialdemokratiska regeringspolitiken. Det var bekämpandet av arbetslösheten som var det främsta socialdemokratiska vallöftet, och det har man alltså inte förmått infria trots allmänt goda förutsättningar i vårt land och i vår omvärld.

På det finanspolitiska området redovisas i den nya beräkningen för budgetsaldot för 1984/85 ett betydligt lägre budgetunderskott än vad beräkningarna i statsbudgeten gav vid handen. Budgetunderskottet beräknas nu till 67 miljarder kronor jämfört med 81 miljarder i januari. Förbättringen framkommer emellertid inte genom att utgifterna minskar – tvärtom. Regeringen har varken i januari eller nu kunnat samla sig till några besparingar, trots att vi befinner oss i en utpräglad högkonjunktur – och besparingar hade varit det mest rimliga för att möta den nu iråcade situationen. Hela saldoförbättringen har sin grund i kraftigt ökade inkomster. Till den del de ökade inkomsterna beror på ökad ekonomisk aktivitet i samhället är det självfallet bra, men en stor del beror på de kraftiga löneökningar som avtalsrörelsen lett till. I den reviderade finansplanen medger regeringen att löneutvecklingen för 1984 i stort sett ligger i nivå med långtidsbudgetens högalternativ, dvs. skräckalternativet. Situationen påminner onekligen om hur den dåvarande socialdemokratiska regeringen uppnådde sitt ofta återopade låga budgetunderskott budgetåret 1975/76.

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Ett centralt inslag i den ekonomiska politiken måste bli att ta till vara högkonjunkturen för att pressa ned budgetunderskottet genom minskade utgifter. Detta skulle kunna leda till en räntesänkning som vore välbehövlig både för industrins investeringar och för bostadsbyggandet. Däremot tror jag inte att några problem kan lösas, som regeringen förutsätter, genom en ny flyttlasspolitik. Höjda flyttbidrag måste därför enligt vår uppfattning bestämt avvisas.

Slutligen vill jag klargöra att centern inte kommer att acceptera att 1984 blir ett förlorat år för barnfamiljerna – oavsett de åtgärder som regeringen ställer i utsikt i en mer avlägsen framtid. Centerpartiet kommer under vårriksdagen med kraft att arbeta för ett förbättrat stöd till barnfamiljerna fr. o. m. den 1 juli 1984. Rune Gustavsson kommer senare i debatten att utveckla centerns motiv för detta.

Herr talman! Tyvärr måste jag sammanfattningsvis konstatera att den reviderade finansplanen, när den nu remitteras till finansutskottet, i sig själv är det bästa beviset för att regeringen är på väg att misslyckas med sin ekonomiska politik.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 37 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Det finns en grundläggande tvetydighet i kompletteringspropositionen. Samtidigt som regeringen hävdar att de ekonomiska problemen är på väg att lösas och obalanserna på väg att hävas föreslås en serie drastiska ingrepp i marknadsekonomin: pris- och hyresstopp, obligatorisk avsättning av en del av lönesumman på konton i riksbanken och antydningar om en statlig inkomstpolitik. Regeringens skönmålning av svensk ekonomi står i bjärt kontrast med det panikartade utspel som gjordes för 14 dagar sedan. Det är denna tvetydighet i regeringens ekonomiska politik som vi från oppositionens sida har påtalat vid flera tillfällen här i riksdagen.

Det är nu utvecklingen av avtalsrörelsen som föranlett regeringens utspel. Trots att regeringen själv har ett ansvar för avtalsrörelsens förlopp genom att man på ett tidigt stadium godtog ett avtal för bl. a. de statsanställda, känner sig alltså regeringen nu tvingad att gripa in med ekonomisk-politiska tvångsåtgärder mitt under pågående avtalsrörelse.

Det är tragikomiskt att detta händer just i år: 1984. 1984 är det år då löntagarfonderna skulle börja fungera, och ett huvudargument för löntagarfonderna var ju att de skulle bli ett bidrag till stabiliseringspolitiken genom att hålla lönekostnadsutvecklingen nere. Jag minns hur Kjell-Olof Feldt vid de överläggningar som ägde rum mellan regeringen och de andra partiernas företrädare på sensommaren 1983 närmast patetiskt värtaligt utvecklade hur man genom löntagarfonder skulle kunna hålla lönekraven och lönekostnaderna nere och därmed minska risken för en hög inflation. Nu ser vi resultatet: just det år då löntagarfonderna infördes fick avtalsrörelsen ett

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

förlopp som tvingade regeringen att ingripa med en hel serie av tvångsåtgärder.

Löntagarfonderna fick ingen märkbar effekt på lönekraven eller på lönerörelsens utfall. Det argumentet för införande av löntagarfonder borde nu kunna avföras ur debatten – om det nu inte är så att finansministern, som för ögonblicket lyser med sin frånvaro i kammaren, har någon uppfattning att redovisa, innebärande att fonderna faktiskt har haft en dämpande inverkan på lönerörelsen. På den punkten delar jag Ulf Adelsons och Nils Åslings undran i vad gäller hur regeringen bedömer sambandet mellan fonderna och avtalsrörelsen.

Att avtalsrörelsen kommit att sätta käppar i hjulet för regeringens ekonomiska politik är anmärkningsvärt också av ett annat skäl. Den socialdemokratiska regeringen har ju ständigt framhåvt värdet av sina s. k. "förtroendefulla relationer" med fackföreningsrörelsen. Genom att de fackliga organisationerna kände förtroende för regeringen skulle lönekraven kunna anpassas till den samhällsekonomiska utvecklingen – så löd resonemanget. Även det argumentet har snabbt vederlagts av verkligheten. Eftergifterna till LO i fråga om t. ex. utformningen av den statliga skatteskalan har inte bidragit till blygsammare lönekrav. Förtroendet för regeringen, för dess ekonomiska politik och för dess inflationsmål var inte större än att löntagarorganisationerna kände behov av att också denna gång föra in kompensationsstänkande med åtföljande följsamhetsklausuler i avtalsresonemangen. Och så stod regeringen där – när avtalsrörelsen till hälften avverkats, var det uppenbart att regeringens inflationsmål i hög grad var i fara. Regeringens försök att *prata* ner inflationen och inflationsförväntningarna hade misslyckats. Det var just avsaknaden av konkreta inflationsbekämpande åtgärder i regeringens ekonomiska politik som ledde till att inflationsmålet tedde sig så orealistiskt.

I detta läge återfaller regeringen i klassiskt socialdemokratiskt regleringsstänkande. Inflationen skall hejdas genom prisstopp, löneglidningen skall motverkas, bl. a. genom kravet på obligatorisk avsättning av en viss del av lönesumman i riksbanken, och lönebildningen skall påverkas av regeringens olika pekpinor och hot om framtida tvångsåtgärder.

Men dessa åtgärder kommer inte att lyckas i det långa loppet. Prisstopp hjälper inte mot inflationen. Det visade prisregleringskommittén, vars betänkande lades fram redan för tre år sedan. 1970-talets prisregleringspolitik bidrog inte till en lägre inflation. Det var slutsatsen. I en nyutkommen bok av Lundaekonomen Lars Jonung redovisas mera i detalj vilka effekter en prisreglering har på längre sikt. Prisregleringar snedvrider prisbildningen. De bidrar till att urholka förtroendet för regeringens stabiliseringspolitik, och de lockar företagen att göra affärsmässigt omotiverade prishöjningar för att de i förväg skall kunna gardera sig för kommande prisstopp eller prisregleringar. När prisstoppet väl hävs, finns det ett uppdämt behov av nya prishöjningar som åter ger bränsle åt inflationsbrasan. Tilltänkta investeringar inom företagen bromsas upp genom osäkerhet om den framtida prispolitiken, och marknadsmekanismerna sätts i viss mån ur spel genom att

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

konsumenternas efterfrågan inte får styra prissättningen på enskilda produkter. Prisregleringar kan också ses som ett uttryck för ett förhandlingsspel mellan de prissättande företagen å ena sidan och staten företrädd av regeringen och statens pris- och kartellnämnd å andra sidan. Prissättningen blir då inte beroende av samspelet mellan producenter och konsumenter utan av förhandlingstaktik av det ena eller det andra slaget.

Dessa negativa effekter av bestående prisregleringar har alltså påvisats i många undersökningar som gjorts under senare tid. Sommaren 1982 beslöt därför den dåvarande regeringen på mitt förslag att avveckla återstående prisregleringar. Vi noterade med uppskattning att den nya socialdemokratiska regeringen till en början avstod från att återinföra prisregleringarna. Folkpartiet är motståndare till statlig inblandning i och reglering av företagens prissättning. Vi tror i stället på konkurrensen som ett prispressande instrument. Men vi tror inte att det nu aktuella prisstoppet kommer att bidra till en lägre inflation. När prisstoppet hävs 1985, kommer priserna på nytt att skjuta i höjden. Höjda priser på världsmarknaden och höjda lönekostnader måste alltid, förr eller senare, få slå igenom i företagens prissättning. Det kan ske genom dispenser från prisstoppet. Men om företagen inte får sådana dispenser, blir kostnadsbilden i längden ohållbar och företagen tvingas i konkurs.

Herr talman! Regeringens elefantinhopp i lönerörelsen har definitivt inte underlättat avtalsrörelsen. Genom införandet av prisstopp, genom ovissheten om möjligheterna till dispens från prisstoppet och genom den föreskrivna obligatoriska avsättningen av en del av lönesumman kommer företagen att få mindre möjligheter att kompensera sig för höjda lönekostnader. Det är naturligtvis av särskild betydelse i branscher med begränsad lönsamhet. Vinstsituationen i näringslivet är ju varierande, och alla företag kan förvisso inte uppvisa samma goda lönsamhet som de stora exportindustrierna. Många små företag som har stor betydelse för sysselsättningen i vårt land har inte de vinstmarginaler som krävs för att klara utfallet av avtalsrörelsen i vissa branscher. Det gäller också detaljhandeln, som sedan länge har kännetecknats av sjunkande omsättning och små marginaler.

Arbetslösheten har dess värre inte kunnat sänkas. Trots en påtaglig konjunkturuppgång och betydande draghjälp genom efterfrågan i utlandet ligger arbetslösheten högt, högre än under lågkonjunkturen i början av 1980-talet. Antalet personer utanför den ordinarie arbetsmarknaden är nu fler än någonsin, och regeringens förhoppningar om en sjunkande arbetslöshet ser inte heller denna gång ut att infrias.

Regeringen försöker nu inhösta beröm för sin kraftfullhet och sitt förutseende. Sverige har som ett av få länder i världen lyckats förena en ökad tillväxt med en bättre balans i samhällsekonomin – så lyder finansministerns budskap. Det skadar då inte att påminna om att den förbättring av vår bytesbalans som skett under det senaste året i allt väsentligt är en följd av en uppåtgående konjunktur ute i världen, där Sverige bland de små industriländerna varit det land som kunnat dra störst fördel av konjunkturuppgången. Den svenska exportindustrin har i detta läge visat god anpassningsförmåga,

och vi kan alla i dag dra nytta av exportframgångarna och av den positiva balansen i utrikesaffärerna.

Detta betyder emellertid ingalunda att de ekonomiska problemen är ur världen. I OECD:s senaste Sverigerapport, från i februari i år, uttalas förvisso inte bara beröm för regeringens politik. Tvärtom! De avslutande slutsatserna om svensk ekonomi – jag hämtar dem från s. 47 i rapporten – innehåller ganska mycket kritik mot regeringens ekonomiska politik. Med en internationell ekonomi i uppgång och med ett bättre konkurrensläge för Sverige är förutsättningarna bättre än någonsin att nu rätta till de stora obalanserna i vår ekonomi, skriver OECD. Det kräver, fortsätter OECD-ekonomerna, bl. a. ändringar i skattestrukturen för att stärka initiativlusten och göra vår ekonomi mindre inflationsberoende. Det är också nödvändigt att introducera fler marknadsorienterade instrument i den ekonomiska politiken. Budgetunderskottet måste fortsätta att minska och hela den offentliga sektorns tillväxt bromsas, om målet om ekonomisk balans skall kunna uppnås, säger OECD-ekonomerna. Nog förefaller detta att vara snarare ett förord för folkpartiets ekonomiska politik än beröm för regeringens aktuella regleringspolitik.

Herr talman! Det är bra att vi nu kan förutse ett lägre budgetunderskott. I kompletteringspropositionen görs en kraftig uppräkningsberäkning av statens beräknade inkomster för nästa budgetår. Det är naturligtvis riktigt att löneavtalen för 1984 och 1985 på relativt hög nivå på kort sikt kommer att bidra till att öka statsinkomsterna och därmed begränsa budgetunderskottet. Riksrevisionsverkets budgetprognos visar också entydigt att den nu framtagna förbättringen av budgetunderskottet sammanhänger med justerade inkomstprognoser. RRV räknade ursprungligen med en lönesummeökning mellan 1984 och 1985 på 5,5 %. Den aktuella beräkningen bygger på en lönesummeökning mellan dessa bägge år på 8,4 %, alltså en uppskrivning av lönekostnadsprognosen på hela 3 %.

En annan viktig förklaring till statsinkomsternas ökning är den föreslagna samordnade uppbörden av skatter och socialavgifter, vilken beräknas ge en engångsförstärkning av statsbudgeten på 7 miljarder kronor.

Det finns alltså på kort sikt en del positiva effekter av de stigande inkomsterna. På längre sikt riskerar emellertid budgeteffekterna att bli negativa genom att de relativt höga avtalen utlöser en högre inflation och därmed ger en relativt sämre kostnadsutveckling med åtföljande högre budgetunderskott. Det finns därför fortfarande fog för kritiken mot regeringens budgetpolitik därför att den är alltför slapp. Den förutsedda minskningen av budgetunderskottet under 1984/85 åstadkommes inte genom en stram finanspolitik och besparingar utan genom en fortgående inflation och därav betingade ökade skatteinkomster. Folkpartiet har sedan lång tid förordat en stramare finanspolitik. Vi har avvisat skattehöjningar, och vi har varnat för att låta av inflationen skapade inkomstökningar i statsbudgeten föranleda oss att tro att problemet med det strukturellt betingade stora underskottet i statsbudgeten skulle vara på väg att försvinna. Vi vidhåller därför våra krav

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

på en fortsatt stram budgetpolitik och på besparingar i både statens och kommunernas budgetar.

Herr talman! Likheten med utvecklingen i mitten av 1970-talet är nu påtaglig. Då ledde stora lönehöjningar och en svag finanspolitik till en tillfällig förbättring av statsbudgeten på grund av stigande skatteinkomster, men bakslaget följde när kostnadsökningarna slog igenom i stigande relativpriser, försämrad konkurrensförmåga och förlust av marknadsandelarna på exportmarknaden. Låt oss hoppas att utvecklingen inte blir densamma den här gången, men en viss försiktighet kunde med fördel blandas in i de optimistiska tongångarna i kompletteringspropositionen.

Jag vill påminna om ett citat från ekonomiprofessorn Johan Lybeck i Göteborg, vilket jag använde i finansdebatten för en dryg månad sedan och som jag tycker är än mer träffande för regeringens beskrivning av den ekonomiska verkligheten av i dag. Johan Lybeck kallade den för "ett tillfälligt glädjerus".

Det är bättre att fullfölja marginalskatteformen och gå vidare med ytterligare marginalsattesänkningar för att den vägen öka hushållens köpkraft än att göra det genom lönehöjningar som ligger över det samhälls-ekonomiska utrymmet, och som därmed i längden bara kan leda till en ytterligare höjd inflation. En sådan höjd inflation kommer på nytt att begränsa de svenska företagens relativt förmånliga internationella kostnads-läge, hejda exportökningen och leda till förlust av marknadsandelar ute i världen och till en avtagande investeringsvilja. Regeringens politik är i detta avseende kortsiktig. De aktuella regleringarna kommer inte att bidra till en lägre inflation eller till att lösa några andra problem i svensk ekonomi.

Anf. 38 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Här har vi nu under ett par veckor fått höra av herr Adelson hur nödvändigt det är att få till stånd en debatt om regeringens ekonomiska politik och kompletteringspropositionen. Men när han inledde debatten här i dag fick vi helt plötsligt höra den gamla juniordirektören i SACO ägna en stor del av sitt anförande till att tala om hur tokigt det har gått i avtalsrörelsen, hur dåligt det har gått – det har varit amatörernas afton. Det är klart att det var annat på Östergrens och Adelsons tid i SACO.

Ulf Adelson tar också upp frågan om hur löneökningarna skall kunna bekämpas, och jag måste säga att Gud välsigne en facklig organisation som blev av med en sådan förhandlare! Hans anförande var en enda lång partsinlaga från Arbetsgivareföreningen.

Sedan följde två talare till från de borgerliga partierna som talade om hur mycket löntagarna har fått ut i den här avtalsrörelsen. Jag måste säga i all blygsamhet: Nog är det litet övermaga att människor i det här huset, som svälter sig fram på ett par hundra tusen eller en kvarts miljon, går upp och attackerar lågavlönade städerskor – eller lokalvårdare, som det numera heter –, textilarbetare och andra för att de i denna avtalsrörelse i bästa fall kanske lyckas försvara sin reallön.

Herr talman! Sedan till själva sakfrågan. I kompletteringspropositionen

påstår regeringen att det går bra för svensk ekonomi och anför olika siffror och prognoser som stöd. Otvivelaktigt har den internationella konjunkturuppgången och regeringens politik åstadkommit en viss uppgång i svensk ekonomi, men det finns naturligtvis frågetecken.

För det första finns det anledning att ifrågasätta om det inte är en tillfällig förbättring, som kanske snart har avbrutits av en ny lågkonjunktur.

För det andra finns det skäl att peka på – vilket har snuddats vid här i dag – att det är ett mycket högt pris som löntagarna har fått betala: Sänkta reallöner för det stora flertalet under sju år i rad, hög arbetslöshet och i många fall social nedrustning ute i kommunerna.

För det tredje finns det anledning att ifrågasätta hur resultatet av den ekonomiska uppgången har fördelats. Företagens vinster har ökat. På börsen fortsätter klippen. Privata kapitalägare har kunnat öka sina redan stora förmögenheter. Vi menar att löntagarna och folk i allmänhet inte har fått sin rättmätiga del av uppgången – även om både regeringen och de borgerliga partierna attackerar löntagare och fackliga organisationer i avtalsrörelsen. Man har mycket litet att säga om vinstutvecklingen.

Trots de höga vinsterna för många företag är arbetslösheten fortfarande hög. Många tvingas fortfarande leva på socialbidrag. Och nu, när löntagarna efter sju års reallönesänkningar kanske lyckas bryta utvecklingen, ifrågasätts avtalsrörelsen och de fackliga organisationernas rätt att slåss för sina medlemmar.

Regeringen har under många år, inte minst under åren i oppositionsställning, lovat en rättvis fördelningspolitik. Vi menar att det är hög tid att börja leva upp till de löftena. Regeringen måste på ett aktivt sätt angripa de ekonomiska orättvisorna. Den måste föra en politik där man försvarar reallönerna. Det handlar, som LO säger i sin affischkampanj, inte bara om att ha en lön att hanka sig fram på utan om att ha en lön att leva på.

Det handlar också om att försvara barnfamiljernas situation. Jag kan notera att socialministern har följt den här debatten rätt länge. Det vore intressant att höra varför det inte gick att åstadkomma något tillsammans med alla partier när det gällde att förbättra barnfamiljernas situation. I pressen fick vi läsa att Sten Andersson låg och sprattlade på golvet för de borgerliga partierna. Och sedan gick det ändå inte! Det vore bra att få reda på varför man inte kunde lösa de här frågorna i enighet mellan alla partier.

När det gäller konkreta förslag i kompletteringspropositionen har vi sagt att vi är överens med regeringen om flertalet av de föreslagna åtgärderna. Men samtidigt är vi mycket bestämda motståndare till statlig inblandning i avtalsrörelsen. Vi är också motståndare till nya pålagor på kommunerna. Vi tycker att det är bra med frysningen av aktieutdelningarna och indragningen av likviditetsöverskotten i företagen. Vi anser också att det är en riktig åtgärd att införa pris- och hyresstopp nu. Men vi anser att man under den tid man har ett pris- och hyresstopp måste vidta åtgärder, som på sikt kan hålla nere t. ex. hyreshöjningarna och de höga boendekostnaderna. Sådana förslag saknar vi i regeringens proposition.

Jag tycker också att förslaget om vinstavsättningar är otillräckligt – de 9–10

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

miljarder som man räknar med att ta in kan jämföras med de omkring 40 miljarder som företagets likviditet ökade med bara under förra året. Därför anser vi att det är rimligt med en skärpning på den punkten. En del av de pengarna kunde mycket väl användas för att betala en del av barnbidragshöjningen. Vi anser att kommunerna bör undantas från avsättningar och i stället uppmanas att använda sina tillgångar för att skapa nya arbeten.

Nu har regeringens mer eller mindre förtäckta hot om en statlig inkomstpolitik utsatts för mycket stark kritik av de fackliga organisationerna, och jag instämmer i den kritiken. Ett sådant hot gynnar i första hand Arbetsgivareföreningen, kapitalägarna, samtidigt som det inskränker den fria förhandlingsrätten – en åtgärd som egentligen stämmer väldigt illa överens med det frihetsbudskap som olika företrädare för regeringen sprider på andra områden.

Krav på statlig inkomstpolitik hotar upphäva grundläggande demokratiska rättigheter. Den fria förhandlingsrätten är löntagarnas enda möjlighet att själva direkt påverka sin ekonomiska situation, säger LO:s vice ordförande Rune Molin. En inskränkning av denna rätt skulle försvaga hela arbetarrörelsen.

Vi anser att det är en riktig värdering. Vi vill också slå vakt om löntagarnas demokratiska och fackliga rättigheter, och vi vill uppmana regeringen att avskrika alla planer på statligt dirigerade avtalsrörelser.

Herr talman! Dagens debatt handlar formellt om regeringens kompletteringsproposition, men eftersom det har gjorts andra övertramp som inneburet att man kommit vid sidan om det ämnet tycker jag att det är både nödvändigt och ofrånkomligt att litet grand granska också det borgerliga alternativet, i synnerhet högerns alternativ, som ju är det reella borgerliga alternativet.

Moderaterna vill bl. a. sänka inkomstskatten för höglönlade. De vill slopa avdragsbegränsningen främst för dem som tjänar över 130 000 kr. De vill sänka schablonavdraget från 1 000 till 500 kr., de vill försämra sjukförsäkringen, de vill försämra föräldraförsäkringen, de vill sänka arbetslöshetsersättningen, de vill höja boendekostnaderna och de vill fortsätta den sociala nedrustningen i kommunerna.

Låt mig ta ett exempel: en höginkomstfamilj där mannen tjänar 200 000 kr. och kvinnan 120 000 kr. Den skulle tjäna upp emot 9 000 kr. på moderaternas förslag. En vanlig löntagarfamilj där mannen tjänar 100 000 kr. och kvinnan tjänar 45 000 kr. skulle förlora över 2 000 kr., och en låglönlad ensamstående som tjänar 60 000–70 000 kr. skulle förlora 2 500 kr. Detta är det reella borgerliga alternativet! Det är att gynna de redan välbestämda, att låta de ekonomiskt svaga betala hela kalaset – de höglönlade skulle få sänkt skatt och utökad avdragsrätt; barnfamiljer, låglönlade, hyresgäster och pensionärer, sjuka och arbetslösa skall betala med sänkta bidrag, höjda hyror, sänkt sjukförsäkring, lägre arbetslöshetsersättning och social nedrustning. Detta är, herr talman, det borgerliga alternativet, som utöver att skärpa de ekonomiska orättvisorna också skulle få katastrofala följder för hela den svenska ekonomin.

Vi menar att det är två frågor som måste stå i centrum och som naturligtvis också står i centrum för de flesta människor här i landet, och det är frågorna om arbetslösheten och om fördelningspolitiken. Det finns frågor att ställa till regeringen om detta; svaren borde naturligt finnas i regeringens kompletteringsproposition, men det är många frågor som där förblir obesvarade. Jag vill ställa två någorlunda konkreta frågor till finansministern.

När skall regeringen ta ett samlat grepp på fördelningspolitiken och börja bryta upp de skärpta orättvisorna?

Varför är det t. ex. omöjligt att höja barnbidraget med 500 kr. redan nu till semestern i juli? Säg inte att det saknas pengar. Pengar finns ju. En blygsam höjning av omsättningskatten på aktiehandeln skulle kunna ge de pengar som behövs.

Den andra frågan gäller arbetslösheten. Ni påstår att alla kurvor pekar uppåt, åt rätt håll. Produktionen kommer att öka och bli den högsta någonsin. Ändå minskar arbetslösheten med bara 15 000 personer. Det är naturligtvis bra att den minskar, men det är ett litet antal i sammanhanget. Fortfarande står över en halv miljon människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Devalveringen för 1,5 år sedan gav framför allt exportindustrin kraftiga vinstökningar. Ändå uteblir de nödvändiga investeringarna. Vad tänker regeringen göra åt detta?

Ni satsar på byggande, säger ni i kompletteringspropositionen. Totalt skall 6 000 människor få jobb, därav 4 000 byggnadsarbetare. Men inte mindre än 13 000–14 000 byggnadsarbetare går utan jobb. Innebär detta att ni från regeringens sida accepterar att 7 000–8 000 byggnadsarbetare skall vara arbetslösa även i fortsättningen? Hur blir det med det omtalade ROT-programmet, som skulle kunna ge rätt mycket jobb åt dessa byggnadsarbetare? Vad tänker ni på sikt göra för att ge dessa människor och andra arbetslösa ett meningsfullt och varaktigt arbete?

Till sist. Ekonomin har återhämtat sig. Men som jag sade inledningsvis har löntagarna fått betala ett mycket högt pris. Det är hög tid att de får ta del av den ekonomiska uppgången. Det är också hög tid att regeringen med kraft börjar bryta de sociala orättvisorna och på ett aktivare sätt för en rättvis fördelningspolitik och en politik för arbete åt alla. I annat fall står regeringen och Sveriges ekonomi inför mycket allvarliga problem.

Anf. 39 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 40 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Lars Werner ställde ett par frågor till mig, och därför vill jag utnyttja min rätt till replik.

Jag har flera gånger här i riksdagen sagt att jag är plågsamt medveten om hur ekonomiskt bekymmersam situationen är för många barnfamiljer. Det gäller naturligtvis framför allt barnfamiljer med bara en inkomsttagare samt familjer med låg inkomst och många barn. Det är odiskutabelt – det visar alla utredningar – att barnfamiljerna är den grupp som drabbades värst av de sex

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

borgerliga regeringsårens nedskärningar och reallönesänkningar.

Det är därför med stor glädje och tillfredsställelse som vi nu i propositionen kan presentera ett förslag till förbättringar av stödet till barnfamiljerna. Särskilt glädjande är naturligtvis att det både beträffande åtgärderna och beträffande finansieringen finns en riksdagsmajoritet bakom förslaget. Förslaget har en klart socialdemokratisk profil. Det ger mest till de barnfamiljer som bäst behöver ett ökat stöd, nämligen just familjer med bara en inkomst samt familjer med låga inkomster och många barn.

Jag har under det senaste året här i riksdagen fått många frågor rörande barnfamiljerna. En har varit: Blir det någon höjning av barnbidraget? Svaret är: Barnbidraget höjs med 1 500 kr. per år och barn. Detta är den största höjningen någonsin. Barnbidraget har aldrig tidigare höjts med mer än 300 kr.

En annan fråga har varit: Vore det inte en fördel om barnbidraget utbetalades månadsvis i stället för kvartalsvis? Svaret är: Jovisst. Så föreslås också nu. Det innebär att en enbarnsfamilj varje månad får 400 kr., en tvåbarnsfamilj 800 kr., en trebarnsfamilj 1 400 kr., en fyrbarnsfamilj 2 200 kr. och en fembarnsfamilj 3 000 kr.

En tredje fråga har varit: Hur blir det med garantibeloppet i föräldraförsäkringen? Svaret är att garantibeloppet höjs med nästan 25 %, från 37 till 48 kr. om dagen. Det betyder ett plus på 4 000 kr. per år för hemmamakar och för alla de unga mödrar som inte haft någon inkomst innan de fått barn.

En fjärde fråga har varit: Borde inte åldersgränserna höjas från f. n. 17–18 år till 20 år för de ungdomar som studerar, då det gäller vissa bidrag? Svaret är: Förslaget innebär en förlängning av bidragsförskotten för gymnasiestudierande till 20 år. Åldersgränsen för det statliga bostadsbidraget höjs också till 20 år för studerande ungdom.

En femte fråga har varit: Borde inte ensamstående adoptivföräldrar få ett stöd motsvarande det bidragsförskott som andra ensamstående föräldrar kan få? Svaret är: Det får de nu.

En sjätte fråga har varit: Borde man inte göra något åt den fortgående urholkningen av bostadsstödet, som så hårt drabbat många barnfamiljer? Svaret är att utöver den höjning av bostadsbidraget som genomfördes den 1 april i år föreslås bostadsbidraget höjas med ytterligare 300 miljoner.

En sjunde fråga har varit: Borde inte regeringen föreslå några stimulansåtgärder som kunde påskynda utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen? Svaret är: I propositionen föreslås att 100 milj. kr. anslås till anordningsbidrag för utbyggnad av barnomsorgen. Det betyder att minst 330 daghems- och fritidshemsavdelningar kommer att byggas och att ytterligare minst 5 000 barn kommer att beredas plats.

Det innebär i sin tur att behovstäckningen då det gäller barnomsorgen kommer att bli över 80 % av den nu aktuella efterfrågan. Vi tar med andra ord ett stort steg mot full behovstäckning av barnomsorgen.

Herr talman! Jag påstår inte att det nu föreliggande förslaget har skapat full rättvisa mellan barnfamiljer och icke barnfamiljer. Men det förslag som

finns i propositionen innebär, som jag redan har sagt, en rejäl höjning av stödet till barnfamiljerna.

Jag har träffat många borgerliga väljare som har undrat varför man från borgerligt håll inte gav sitt bifall till det här förslaget. Jag vill ändå ha sagt – det har jag svarat dem, och det är också svar på en av Lars Werners frågor – att den här förbättringen inte hade varit möjlig utan de överläggningar mellan partierna som föregått framläggandet av förslaget.

Partierna – och det gäller samtliga – gick in i överläggningarna med sinsemellan delvis oförenliga förslag. Något parti ville ha avdrag, andra bidrag. Någon ville att hemmamakeavdraget skulle tas bort, andra ville ha det fördubblat. Man hade olika finansieringsmetoder och olika sparförslag. Var och en som har förhandlat, och det är många i den här salen, vet att det inte underlättar utan snarare försvårar en lösning, om motparten i förhandlingarna är oenig och splittrad. Ändå vill jag påstå att överläggningarna var mycket konstruktiva.

Alla besjälades utan undantag av en god vilja att verkligen åstadkomma en rejäl förbättring av barnfamiljernas situation. Alla visade sig vara beredda att ge och ta sakska. Ingen satt därför alltför fast i prestige och tidigare intagna positioner.

Utan att det skall uppfattas som någon anmärkning mot centerpartiets förhandlare vill jag ändå särskilt framhålla Ingemar Eliassons och de moderata representanternas ansträngningar att brygga över motsättningen. Min bedömning några dagar före slutsammanträdet var att det fanns goda möjligheter att träffa en uppgörelse som samtliga riksdagspartier kunde ställa sig bakom. Den möjligheten försvann då den tjänstgörande centerledaren Karin Söder vid ett samtal förklarade att det var bättre att regeringen lade fram ett eget förslag i riksdagen och där sökte stöd från övriga riksdagsgruppers sida.

Den helt avgörande orsaken till att förhandlingarna sprack var således att centerledningen övergav sina förhandlare, som båda tidigare visat stor öppenhet och vilja att träffa en bred uppgörelse. I det läget förde den politiska logiken fram till att vi från regeringens sida presenterade två förslag. Ett överensstämde med den proposition som nu föreligger. Ett annat hade barnbidragshöjningen på 1 500 kr. utbytt mot en höjning med 500 kr. och en skattereduktion med 1 000 kr. per barn.

Det senare förslaget hade uppenbara brister. Det var administrativt krångligt. Skattereduktionen kunde inte utnyttjas av studerande och andra med låga inkomster. Det ger flerbarnsfamiljerna mindre än barnbidrag med flerbarnstillägg. Men vi var från socialdemokratiskt håll i enighetens intresse öppna också för en sådan lösning, även om den innebar ett avsteg från tidigare socialdemokratiska ställningstaganden.

Herr talman! Trots att det inte blev någon bred överenskommelse mellan samtliga partier, har ändå varje parti på sitt sätt bidragit till att barnfamiljerna nu kan få en större förbättring än vad de någon gång tidigare fått. Så t. ex. banade folkpartiets skattehöjningsförslag väg för den omfördelning mellan

Torsdagen den
26 april 1984

Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen

barnfamiljer och icke barnfamiljer som är en förutsättning för de förbättringar som nu föreslås.

Jag tror dessutom, herr talman, att de erfarenheter överläggningarna gett i både positivt och negativt avseende kan vara till stor nytta i umgänget partierna emellan för framtiden.

Anf. 41 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Vi är naturligtvis glada över att vi kunde åstadkomma en uppgörelse tillsammans med regeringen för en höjning på 1 500 kr. till barnfamiljerna. Jag tror att det är bra att socialministern har redovisat hur det gick till vid dessa förhandlingar. Det var uppenbarligen mycket märkliga turer.

Jag tycker inte att vi nådde ända fram, som det sagts tidigare. Socialministern säger i propositionen att mellan åren 1975 och 1983 har det familjestöd som utgått till en familj med genomsnittlig industriarbetarlön och en hemarbetande förälder minskat med ca 30 % om det finns ett barn, och med närmare 20 % om det finns två barn. Mot den här bakgrunden räcker naturligtvis inte 1 500 kr., även om jag är mycket medveten om att det är den största höjningen i pengar på många år.

Jag tycker det finns en annan slutsats man kan dra. Jag har inte samma uppfattning som Sten Andersson att man kan sitta ned och förhandla med borgerliga partier, som har så sinsemellan olika uppfattningar om fördelningsspolitik.

Jag har försökt redovisa hur moderaterna ser på fördelningsspolitiken. De ger med ena handen och tar tillbaka mycket mer med den andra. Jag tycker att en slutsats av detta är att det inte går att göra bra fördelningsspolitiska uppgörelser för vanliga löntagare och barnfamiljer i det här landet med ett eller flera borgerliga partier.

Anf. 42 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Jag kan bara beklaga att socialministern genom att bryta in i debatten i en s. k. replik öppnar en ny debatt, men nu har det skett och då tvingas vi bryta hela den övriga uppläggnings. Det är mycket beklagligt, jag vill gärna säga det.

Jag vill för vårt parti göra ett par konstateranden. Först en fråga: Har ni fått med er vänsterpartiet kommunisterna som släpkärra? Ser de till att man också får en finansiering? Eller blir det den vanliga kommunistmodellen att dela ut pengar, men betalning, det bryr vi oss inte om, det får andra klara senare?

Regeringen, och särskilt finansministern, har ju ett visst ansvar för finansieringen av den här typen av bidrag. Det rör sig ändå om miljardbe-
lopp. Känner jag herr Werner rätt är han inte ett spår intresserad av att betala notan, men äta det är han duktig på att göra.

För vår del har vi två viktiga synpunkter när det gäller detta.

Den första är att vårt parti icke längre vill höja skatter och höja bidrag. Vi vill i stället försöka göra motsatsen: spara på statsutgifterna och sänka

skatterna. Det gäller också för barnfamiljerna. Vi vill alltså att vanliga barnfamiljer skall kunna leva på sin inkomst, betala sin bostad och annat, i stället för att man skall gå omvägen och höja skatterna och höja människornas bidrag. Här går alltså regeringsförslaget tvärtemot hela vår ideologiska övertygelse om hur det bör vara i framtiden.

Det andra är att när det gäller barnomsorgen, så har vi den principiella inställningen att man skall ha både rättvisa och valfrihet. I dag är det – jag kan tala av egen erfarenhet – näst intill omöjligt för en familj att klara kostnaderna för barn, om den ena maken väljer att vara hemma eller – om båda makarna arbetar utanför hemmet – att försöka klara någon form av barntillsyn som man själv avlönar. Enda chansen är i det läget att anlita kommunal barnomsorg, som är det i särklass dyraste sättet och som inte medger någon valfrihet.

Därför vänder vi oss mot förslaget att man nu skall fortsätta att bygga ut den kommunala barnomsorgen med gigantiska bidrag av skattemedel till dem som har turen att få platserna, medan de som inte får platserna – eller inte vill ha dem, därför att man väljer en annan form – ställs helt utanför. Det leder till en sned efterfrågan, det leder till väldiga onödiga kostnadsökningar och det leder till minskad valfrihet. På bägge dessa grunder, herr Andersson, kommer vi alltså att säga nej till det förslag regeringen lägger fram.

Anf. 43 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Eftersom socialministern gjorde ett av sina välkända och välförberedda s. k. spontana inhopp i debatten, skulle jag vilja säga några ord om folkpartiets syn på familjepolitiken. Detta skulle ju annars givetvis ha gjorts av Ingemar Eliasson, men han är ju nu på grund av debattordningen förhindrad att göra det.

Låt mig först säga att från folkpartiets sida lade vi ett förslag under den allmänna motionstiden om en rejäl förbättring för barnfamiljerna. Det skulle leda till en barnbidragshöjning redan i år, 1984, och det skulle leda till en skattereduktion, kopplad till hur många barn man hade. En sådan skattereduktion skulle, enligt vårt förslag, utgå med 2 000 kr. per år och barn och alltså innebära att en familj med ett barn skulle få 2 000 kr. lägre skatt än en familj utan barn, en familj med två barn skulle få 4 000 kr. lägre skatt än en familj utan barn osv.

Vi tror att det var ett rättvist och lättadministrerat system för att förbättra barnfamiljernas ekonomiska situation. Men vi var besjälade av en vilja att åstadkomma någonting, och det var därför Ingemar Eliasson tog initiativ till överläggningar mellan partierna – självfallet med målsättningen att man skulle kunna komma överens om något som gav barnfamiljerna en förbättring redan i år. Nu tycks ju regeringens förslag – med eller utan stöd från vänsterpartiet kommunisterna – innebära att barnbidragshöjningen redan vid halvårsskiftet uteblir.

Jag vill tillägga att i regeringens förslag ingår dels avskaffande av förvärvsavdraget, dels en höjning av skatten i de lägsta inkomstskikten. Man kan då fundera över vad effekten blir för en del barnfamiljer med bara en

*Vid remiss av
kompleteringspro-
positionen*

försörjare. Låt oss tänka på en deltidsarbetande ensamstående mamma med ett barn. Vad är det hon får av Sten Andersson? Är det inte så att det höjda barnbidraget i hennes fall mer än väl äts upp dels av det slopade förvärvsavdraget, dels av den höjda skatten för de lägre inkomsttagarna?

Anf. 44 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Det är beklagligt att debattordningen blivit sådan den blivit, men det får väl skrivas på socialministerns konto.

I och för sig har jag ingenting emot att bemöta det påstående som socialministern gjorde. Det är riktigt att vi i centerpartiet – och jag tror faktiskt att det gäller hela oppositionen – har haft och har den uppfattningen, att det hade varit ytterst önskvärt att regeringen hade lagt ett förslag till barnfamiljernas fromma redan när budgetpropositionen presenterades. Den uppfattningen deklarerade jag vid vårt samtal. Den står jag för i dag. Men Sten Andersson borde också ha talat om att jag vid detta samtal, som jag trodde var förtroligt, deklarerade att centerpartiets förhandlare hade fullt mandat att fortsätta förhandlingarna på de grunder som förelåg då regeringen äntligen hade kommit med något som kunde kallas ett förslag.

Det är allmänt omvittnat att de svårigheter som man hade under förhandlingarna i hög grad berodde på att regeringen inte hade några egna förslag att komma med förrän i slutskedet. Jag vill inte referera andra saker beträffande de eventuella svårigheter som fanns i den socialdemokratiska gruppen, vilka Sten Andersson själv deklarerade vid vårt samtal, för jag anser att förtroliga samtal skall vara förtroliga. Jag tycker faktiskt att vi skall agera hedersamt i politiken och låta saker och ting vara vad de i själva verket är. Som sagt står jag ärligt för det jag sade om hur vi uppfattade att regeringen borde ha agerat. Men våra förhandlare hade ostridigt mandat att förhandla på det sättet när man gick till förhandling samma dag efter vårt samtal.

Sedan vill jag också säga att – jag skall inte gå in så mycket i sak, för det kommer Rune Gustavsson att göra senare – det finns stora brister i de förslag som nu lagts fram. Men där finns också förtjänster, det skall jag säga. De som vårdar barn på hel- eller deltid hemma får ingenting av detta. Det finns alltså inga förslag om vårdnadsersättning eller motsvarande i detta. Därutöver är det ostridigt på det sätt som Molin nyss nämnde, att ensamförsörjarna minsann inte får mycket till förbättring. Jag undrar vad många ensamstående föräldrar kommer att tänka när de upptäcker att man ger med den ena handen och tar med den andra.

Anf. 45 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Först en kommentar till debatten om debattordningen. Herr Adelson började med att önska en livlig, oförberedd, spontan och helst också rolig debatt. I varje fall har han fått en livlig och oförberedd debatt. Nu är han ändå missbelåten. Herr Adelson blir tydligen aldrig nöjd.

När de borgerliga partierna begärde att få den här debatten trodde jag att motivet var att man brann av iver att inför riksdagen och allmänheten få redovisa sitt alternativ för den ekonomiska politiken. När jag lyssnat till de

tre borgerliga partiföreträdarna kan jag konstatera att jag misstog mig. Om man har något alternativ valde man i varje fall inte att redovisa det här i dag. I stället var det till 99 % kritik, skäll och gnäll. För att få underlag för den här ganska våldsamma kritiken av regeringens ekonomiska politik tvingades samtliga företrädare för den borgerliga oppositionen till en lika våldsam verklighetsförfalskning. Man måste förneka även de mest uppenbara fakta för att få demagogin att gå ihop. I stället för att erkänna att det har hänt förbättringar i svensk ekonomi som man inte kan förneka – det finns dock vissa fakta som inte ens trollkarlar av typen Nils Åsling kan göra sig av med – vill man ge Ronald Reagan och Margaret Thatcher äran för vad som har hänt i svensk ekonomi. Jag tror att båda dessa potentater är skäligen oberörda av de komplimanger som utdelats här och antagligen också okunniga om dem.

Framstegen i svensk ekonomi har också beskrivits som resultatet av en tillfällig inflation som skall avlösas av någonting ännu värre. Därför, herr talman, måste jag börja med att ge en sannare bild av det ekonomiska läget än den vrångbild som enligt min mening gavs av de borgerliga partiföreträdarna.

Det är nödvändigt att helt kort erinra om utgångsläget, som det tedde sig när den socialdemokratiska regeringen tillträdde hösten 1982. Såvitt jag vet förnekar ingen nu att den svenska ekonomin då visade omisskännliga tecken på en djupnande kris. Bytesbalansens underskott nådde 1982 rekordnivån 22 miljarder. Industriproduktionen sjönk för det fjärde året i rad. Bruttonationalprodukten stod helt stilla. Industriinvesteringarna föll med 17 % det året, och på våren 1982 förutspådde man en nästan lika stor nedgång för 1983. Arbetslösheten ökade med 50 % på ett år. Budgetunderskottet fortsatte att raka i höjden, och vår nettosparkvot nådde den nästan osannolikt låga nivån 3 % av bruttonationalproduktionen, vilket endast kan jämföras med länder på väsentligt lägre utvecklingsnivåer än den vi i Sverige vill hålla oss på.

I dag får vi höra att det som sedan dess har skett genomgående förutsågs av de borgerliga partierna. Jag vill bara erinra om att de åtgärder som vidtogs hösten 1982 av de borgerliga partierna – och av vissa andra också – förutspåddes bli ett dundrande fiasko. Devalveringen kom vid fel tidpunkt, den skulle leda till en våldsam inflation och den skulle leda till att budgetunderskottet skulle stiga ännu snabbare än vad det hade gjort under den borgerliga tiden.

I dag vågar man inte riktigt upprepa denna kritik av devalveringen. Man vågar inte stå vid vad man sade då.

Jag hörde tydligt herr Adelson säga att han hösten 1982 ansåg att devalveringen var för stor. Det ansåg herr Adelson inte alls. Herr Adelson ansåg att devalveringen var det största misstag som hade begåtts i svensk politik. Nu efteråt försöker han säga: Jo, visst behövde vi devalvera, men det kanske var litet för mycket. Är det hederligt och rakryggat, herr Adelson?

Det som har skett är emellertid inte bara devalveringen. Det gjordes en ganska radikal omläggning av den ekonomiska politiken, bort från ensidig åtstramning till den expansion som är den enda vägen till balans och full sysselsättning. Vi ville lösgöra de krafter som hade bundits av den felaktiga

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompleteringspro-
positionen*

ekonomiska politiken under tidigare år.

Nu kan vi redovisa resultaten, så långt statistik och prognoser räcker, och vår bedömning av utvecklingen är att devalveringen fick gynnsammare effekter än vad vi själva vågade förutspå eller ens tro på vid något tillfälle.

Oppositionen säger nu att devalveringen har spelat en mycket liten roll – det är enbart konjunkturuppgången utomlands som svarar för den radikala omvändningen i det svenska näringslivet. Men, herr talman, detta är icke sant. Det framgår med all önskvärd tydlighet av den statistik, framtagen av statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet, som ni kan läsa i finansplanen och i den reviderade nationalbudgeten, att huvudskälet till förbättringen av bytesbalansen är att svenskt näringsliv har återerövrat förlorade marknadsandelar både här hemma och utomlands. Av exportökningen svarade ökade marknadsandelar 1983 för två tredjedelar när det gäller bearbetade varor. Exportökningen utgjorde 13,5 % och ökningen av marknadsandelarna 8,5 %. Alla beräkningar tyder på att exporten av bearbetade varor i år kommer att öka med över 10 % och att hälften av denna ökning beror på att svensk industri återtar tidigare eller erövrar nya marknadsandelar. Det är ett resultat av att konkurrenskraften och kostnadsläget i förhållande till omvärlden har förbättrats och av att lönsamheten i exportindustrin har stigit, vilket har gett ny kraft och förmåga att på ett mer effektivt sätt bearbeta utlandsmarknaderna och hemmamarknaden.

Följden har blivit att det rekordartade bytesbalansunderskott som vi hade 1982 i fjol reducerades med två tredjedelar. I år ser det ut att praktiskt taget försvinna. Det var ett av de väsentligaste målen för vår ekonomiska politik, men vi trodde hösten 1982 att det skulle ta tre, fyra eller fem år att återvända till ett läge där vi kunde säga: Nu försörjer vi oss själva med eget arbete. Nu kan vi med eget arbete betala inte bara det som vi förbrukar, utan också 21 miljarder i räntor på de lån som togs under framför allt de sex borgerliga regeringsåren. Detta mål har vi uppnått på två år. Det ser jag som en stor framgång.

Det är riktigt att den förbättring av världshandeln som vi i år kan notera ger ännu större utslag än om vi hade fått kämpa med den konjunktur som vi hade i fjol, men det är en tröst för mig att vi faktiskt inte alls är så beroende av herr Reagan och fru Thatcher som oppositionen vill göra gällande.

Den positiva utvecklingen har lett till ett uppsving i industriproduktionen, som i fjol steg med nästan 6 %. I år väntas den öka med närmare 7 %. Det medför att den totala tillväxten i ekonomin, bruttonationalproduktens ökning, blir nära 3 %.

Förutom att vi nu använder mer av resurserna för att klara våra utrikes balansproblem använder vi i dag också mer av resurserna för investeringar än för konsumtion. De totala investeringarna i år väntas öka med över 3 % – och det koncentrerat till näringslivet och industrin, där investeringsökningen blir 12 resp. 15 %.

När det slutligen gäller näringslivets och marknadens utveckling har sysselsättningsnedgången nu avbrutits, både i ekonomin som helhet och i industrin. Den öppna arbetslösheten väntas också minska i år.

Låt mig, efter allt tal om skrytvalser och överdriven optimism, tillägga att Industriförbundet räknar med att industrins investeringar i år skall öka med 20 %, medan regeringen nöjer sig med att göra en uppskattning av en ökning på 15 %. Statens industriverk tror att sysselsättningen i industrin i år skall öka med hela 50 000 personer, medan vi nöjer oss med att ange ökningen till 15 000.

Budgetunderskottet skulle snabbt växa med en socialdemokratisk regering, sades det. Utvecklingen har blivit att budgetunderskottet från en bottennotering 1982, när underskottet var 13,5 % av bruttonationalprodukten, i år sjunker till 10 %. Hela den offentliga sektorns finansiella läge förbättras också snabbt, från 6,5 % underskott i förhållande till BNP 1982 till drygt 3,5 % i år. Det för oss faktiskt till genomsnittet för OECD-länderna vad gäller den offentliga sektorns finansiella läge.

För budgetåret 1984/85 beräknar vi det statliga budgetunderskottet till 67 miljarder. Jag vill påminna om att underskottet i fjolårets långtidsbudget beräknades bli 101 miljarder. I samma slags debatt som denna hävdade de borgerliga partierna då att detta var en grov underskattning av budgetunderskottet. Det kommer att bli långt över 100 miljarder, sade herr Adelson, Nils Åsling och Björn Molin – alla tre. Nu är budgetunderskottet alltså 67 miljarder – 34 miljarder lägre än det som var en grov underskattning för ett år sedan.

Jag nämner detta för att något belysa trovärdigheten i de katastrofteorier som de tre borgerliga partirepresentanterna har hängett sig åt. De har försökt säga att detta att budgetläget har förbättrats bara beror på att vi har en så våldsam löneinflation. Det är inte sant. Den enda effekt av lönerörelsen som återspeglas i budgetberäkningarna är att vi i stället för en ökning av lönesumman med 6 % i år räknar med en ökning med 7 %. Resten av förbättringen beror på att vi har en snabbare tillväxt i vår ekonomi än vad vi tidigare har vågat räkna med och att skattebaserna har växt på en rad områden, inte som ett resultat av inflation utan som ett resultat av ekonomisk återhämtning.

Slutligen budgetunderskottet, herr talman. Låt mig bara notera att av de 67 miljarder som budgetunderskottet beräknas bli nästa år består 60 miljarder av räntor på statsskulden. Det betyder att när det gäller hela den egentliga budgeten är vi på väg att utadera bristen på inkomster i förhållande till utgifter. Det vi släpar på och det vi kommer att få fortsätta att släpa på är i huvudsak räntor på de pengar som lånades upp under herrar Bohman, Mundebo och Wirtén.

Vi tycker alltså att den beskrivning ni har gett, i kommentarer i går och i denna debatt i dag, är hårresande felaktig. Vi befinner oss inte längre i den ekonomiska utförsbacken, utan utvecklingen går helt klart åt rätt håll – och åt rätt håll av rätt skäl, nämligen att vi håller på att återvinna vår industriella styrka, vilket var ett annat huvudmål för vår ekonomiska politik.

Björn Molin försökte beskriva detta som att jag skulle befinna mig i ett tillfälligt glädjerus. Jag vill bara tala om för Björn Molin att jag känner mig både nykter och klok och därför gör den bedömningen att det går åt rätt håll.

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Men krisen är ännu inte övervunnen – det stryker vi under mycket klart i den reviderade finansplanen, och vi gjorde det klart för allmänheten och medborgarna i går. Att det går åt rätt håll betyder inte att vi redan är framme. Det är ju andra som inte har hunnit ända fram, och vi vill undvika att ta ut några segrar i förskott.

Det räcker inte med ett par års konjunkturuppgång för att häva de strukturella problemen i vår ekonomi. För det krävs en långsiktigt hållbar expansion av både produktion, investeringar och sysselsättning. Vi har tjatat i över ett års tid om att det, för att vi skall kunna förverkliga detta, först och främst krävs att inflationen varaktigt bringas ner till en avsevärt lägre nivå än den som rått de senaste åren. Innan det har skett kan vi omöjligt hävda att vi har övervunnit den ekonomiska krisen.

Regering och riksdag antog i fjol målet att under loppet av detta år begränsa konsumentprisstegringarna till 4 %. Det skedde mot bakgrund av att det är på den nivån som många av våra viktiga konkurrentländer i dag befinner sig när det gäller prisstegringstakten. Det var inte heller ett realistiskt mål.

Många faktorer medverkar till att prisstegringarna redan har dämpats: Den importerade inflationen har blivit lägre. Produktiviteten i företagen stiger, och stiger ganska kraftigt i industrin. Vårt program för avindexering av offentliga utgifter börjar ge resultat, och nedgången av budgetunderskottet gör att likviditeten hålls nere. Sedelpressarna rullar inte alls så snabbt som de gjorde under tidigare regimer.

Inte desto mindre är det nödvändigt att vi nu tar ytterligare krafttag för att fortsätta att bekämpa inflationen.

När vi i regeringen beräknade möjligheterna att nå det uppsatta inflationsmålet fann vi att löneökningar för 1984 på ungefär 6 % var förenliga med det inflationsmålet. Syftet med att ange en sådan ram var inte att klämma åt löntagarna – om nu Lars Werner tror det – utan tvärtom att anvisa den enda framkomliga vägen för att skapa utrymme för ökade reallöner framöver. Vi har många års bitter erfarenhet av hur på papperet stora lönehöjningar snabbt har ätits upp av nya prisstegringar som har försämrat köpkraft och levnadsstandard och till sist också sysselsättningen. Jag vill bara påminna om att lönerna i kronor räknat steg med inte mindre än 95 % mellan 1976 och 1983, dvs. att de praktiskt taget fördubblades. Men köpkraften hos dessa löner sjönk med 10 % under samma period.

När avtalsrörelsen nu är i det närmaste avslutad står det klart att löneökningen 1984 blir större än vad som är förenligt med inflationsmålet 4 %. Men avvikelserna är inte särskilt stora. Hur mycket löneökningen kommer att avvika beror på hur stor löneglidningen blir. De avtalsenliga lönehöjningarna för 1984 ligger således gott och väl inom ramen för den kostnadsstegring som är förenlig med en ökning av priserna med 4 %. Om man räknar med en förhållandevis kraftig löneglidning i år skulle uppgången av lönekostnaderna i genomsnitt för hela ekonomin bli 7,5 %, vilket skulle medföra en inflation på mellan 5 och 5,5 % under loppet av 1984. Konjunkturinstitutets prognos, kan jag tillägga, ligger på 5,2 %.

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Med tanke på att inflationen i fjol var 9 % är det alltså fråga om en ganska avsevärd nedgång i inflationstakten. Den åstadkommer vi samtidigt som den ekonomiska aktiviteten stiger.

Men regeringen anser inte att detta är nog, utan har genomfört en skärpning av den ekonomiska politiken för att kunna begränsa inflationen ytterligare till i närheten av den nivå som uppsatts som mål. Därför är det, som vi kan konstatera, relativt säkert att 1984 blir ett gott år för Sveriges ekonomi.

Samtliga tre borgerliga partiföreträdare har ställt frågor till mig om löntagarfonderna och deras effekt på avtalsrörelsen. Nils Åsling hade t. o. m. för sig att själva hävstången i vår ekonomiska politik skulle vara införandet av löntagarfonder. Nu är detta en våldsam överdrift, men min uppfattning är ändå – även om löntagarfonderna inte finns i verksamhet och inte är någon realitet för landets löntagare – att den vinstdelning som är i funktion fr. o. m. 1984 har dämpat löneutvecklingen och att den kommer att göra det också genom att motverka löneglidningen.

Men situationen är i vissa avseenden extraordinär. Vi var väl medvetna om att löne marknaden och såväl arbetsgivarnas som löntagarnas organisationer utsattes för stora påfrestningar inför den här lönerörelsen. Vi har haft en mycket kraftig vinstuppgång i näringslivet. Det är en enorm likviditetsuppladdning i företagen. Jag kan nämna att det svenska näringslivet förfogar över 80 miljarder kronor enbart på sina bankkonton. Därtill har de i omedelbart likvida tillgångar ytterligare 70 miljarder kronor. De har alltså en sammanlagd likviditet på 150 miljarder.

Jag tycker att man kan jämföra med hur det var 1974/75, då vi hade en situation som närmast liknar den vi har i dag. Men situationen då var ändå mindre laddad med lönepolitisk dynamit än den är i dag. Vinsterna var 1974 lika höga som i dag. Men likviditetssituationen var en helt annan – vi hade inte haft sex år av borgerliga regeringar som öst in pengar i näringslivet. I 1975 års lönerörelse var löntagarnas utgångsbud 17 % i lönehöjning. Avtalen stannade på 12 % lönehöjning. Därutöver ansåg sig arbetsgivarna kunna kosta på sig 7 % i löneglidning. Allt detta skedde inom industrin.

Den totala lönehöjningen blev 19 % år 1975. Det efterföljdes av en ytterligare höjning med 16 % år 1976. Jämfört med detta och med beaktande av de förhållanden som råder i dag är avtalsenliga höjningar på 6 % inom industrin måttliga, men ändå inte tillräckligt måttliga, som jag redan konstaterat.

Däremot ser det kärvare ut för 1985, om inte bestämda åtgärder vidtas. Vi anser att inflationsbekämpningen måste fullföljas, om vi skall hålla tillväxten vid liv och fortsätta att minska arbetslösheten. Därför har målet 3 % prisstegring under loppet av 1985 föreslagits riksdagen för ställningstagande.

Men vi måste konstatera att med de kostnadsstegringar för 1985 som kan uppstå ur årets avtalsrörelse torde det målet inte vara möjligt att uppnå. Att döma av vissa avtal som sträcker sig in på 1985 kan kostnadsökningen, om dessa avtal skulle bli normerande, komma att ligga avsevärt över de nivåer som är förenliga med detta inflationsmål. På vissa områden uppstår det

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

kostnadsökningar under 1984, som får fullt genomslag först under 1985. Det finns också en rad icke avtalsbundna kostnadsökningar, löneglidning, olika slag av förtjänstutvecklingsgarantier och rätt till omförhandling i vissa lägen, som kan få effekter som starkt försvårar inflationsbekämpningen. Såsom representant för den statliga arbetsgivarsidan kan jag säga att vi får vara med och dela ansvaret för att avtalen ser ut på det här sättet.

Vår uppfattning är att nationens krafter nu måste samlas kring uppgiften att förhindra att 1985 blir ett nytt genombrottsår för inflationen. Vi har därför föreslagit en rad åtgärder för att begränsa prisstegringarna i år och för att skapa bättre förutsättningar för att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen framöver: ett allmänt prisstopp, ett allmänt hyresstopp, likviditetsindragning från företag och kommuner och särskild likviditetsindragning från skogsindustrin. Vi föreslår att någon höjning av aktieutdelningen inte skall tillåtas nästa år, vi avser att begränsa tillgången på kontokortskrediter, och vi har som bekant haft överläggningar med arbetsmarknadens parter och uppmanat dem att tillsammans försöka skapa nya förutsättningar för löne- och prisbildningen under 1985 och framöver, så att vi kan nå inflationsmålet 3 %.

Det här programmet gör det möjligt att på kort sikt dämpa prisstegringarna och öka våra möjligheter att nå årets inflationsmål. Det ger oss också en chans att under den avkylningsperiod som vi på det här viset skapar samla alla goda krafter inkl. arbetsmarknadens parter till det samarbete som kan skapa bättre förutsättningar inför 1985 års avtal.

Herr talman! Det är av största vikt att de här samtalen ger resultat. Vi står nu inför ett avgörande skede i kampen mot den ekonomiska krisen. Det är under det närmaste året som det kommer att avgöras huruvida den omläggning av den ekonomiska politiken som genomfördes 1982 kommer att ge bestående positiva resultat på sysselsättning, produktion och investeringar och lägga grunden till en ny period av industriell expansion eller om effekterna bara blir av kortsiktig natur. Det ligger i alla medborgares intresse att vi kan vidmakthålla de resultat som uppnåtts och gå vidare mot låg inflation och full sysselsättning. Det är också enda sättet att uppnå förbättringar av reallönerna som blir varaktiga.

Jag vill inte här föregripa vad de överläggningar arbetsmarknadens parter nu påbörjat kommer att leda till, men jag kan ändå redovisa intrycket att det finns en vilja till uppslutning och konstruktiv medverkan vad gäller åtgärder mot kostnads- och prisstegringarna i vår ekonomi.

Jag vill i det sammanhanget i all välmening utdela en liten varning till oppositionspartierna: Gå inte för långt i fördömanden av den ekonomiska politik som nu bedrivs! Var inte så dödssäkra på att den leder till katastrofer och fiasko, för då kan ni återigen hamna i samma situation som i dag, där ni tvingas äta upp era egna uttalanden.

Jag vill säga följande till Nils Åsling om inflationen. Kom ihåg att både Nils Åsling och Thorbjörn Fälldin har sagt att det blir en inflation på minst 15 % 1983 – det blev 9 %. Devalveringen skulle misslyckas. Budgetunderskottet skulle bli över 100 miljarder kronor. När ni har alla spådomar och alla katastrofteorier som ni lanserat i denna kammaré bakom er, kan ni då inte

visa någon försiktighet? Hur många gånger skall ni låta er redan skamfilade trovärdighet utsättas för nya angrepp?

Jag sade att jag inte hittat mycket av alternativ till den förda politiken. Dock hade herr Adelson en utläggning som, såvitt jag förstår, är ett alternativ. Han avvisade alla tänkbara ekonomisk-politiska åtgärder utom två. Den ena gällde en kraftig budgetpolitisk åtstramning. Den andra gällde följande. Jag skall försöka citera herr Adelson så ordagrant som möjligt: Moderaternas uppfattning om hur kampen mot inflationen skall föras är följande. Parterna skall ha full frihet att förhandla men också ta fullt ansvar för avtalens konsekvenser. Om någon förhandlar sig ur marknaden, försvinner företagen och försvinner jobben. Detta är därmed icke samhällets eller någon annans ansvar.

Ja, man skall alltså, rätt uttryckt, gå ut till arbetsmarknadens parter och säga: Sköter ni er inte, blir det arbetslöshet, och för arbetslöshet tar samhället inget ansvar. Visst kan man göra så, herr Adelson. Men tänk efter en smula för en gångs skull. Fundera på vad den egna retoriken egentligen innebär. Om vi skulle handla på det sätt som jag nyss nämnt, vilka skulle då först drabbas av arbetslöshet? Ja, inte är det de grupper som har den största förhandlingskraften på arbetsmarknaden, de som kan orsaka inflationen. Tänk efter! Vad var det som hände under er egen regeringstid när ni skapade arbetslöshet? Det var de lågavlönade kvinnorna, det var de handikappade och det var ungdomarna som slogs ut från arbetsmarknaden. Ni slog inte ut civilingenjörerna eller de grupper som verkligen visat musklerna under den senaste avtalsrörelsen. Inte heller gjorde ni er av med några inom den offentliga sektorn, som ni annars anser är en sådan fara för samhället.

Därför blir min fråga: Kan herr Adelson ge något exempel på att man genom en arbetslöshetspolitik av det slag som här förutspås har kunnat tämja marknadskrafterna på ett sådant sätt att inflationen minskat? Hur hög måste arbetslösheten i så fall bli innan man tämjt facket – som Lars Tobisson brukar uttrycka sig? För att hjälpa herr Adelson på traven skall jag ge ett exempel. Det gäller faktiskt Margaret Thatcher. Hon anses nu, med tanke på att Storbritannien har en arbetslöshet på 13,5 % – det handlar om 3,5 miljoner människor – ha tämjt facket och ha fått ned inflationen. Ända dit tror jag att även herr Adelson måste sträcka sig, innan det blir resultat. Jag vill veta om herrar Åsling och Molin ställer upp på detta borgerliga alternativ när det gäller att bekämpa inflationen. Det vore intressant att få veta det.

Så till det andra, det här med att föra en stram budgetpolitik. Alla tre säger att det stora felet med den socialdemokratiska politiken är att budgetpolitiken inte är tillräckligt stram. Enligt Björn Molin så är den t. o. m. slapp. Genom att skärpa budgetpolitiken skulle man alltså kunna komma åt inflationen och lönekostnadsutvecklingen. Men jag förstår inte hur det går till. Jag förstår inte hur man genom ytterligare nedskärningar i de offentliga utgifterna eller genom höjda skatter bekämpar lönekostnaderna. Kanske någon kan förklara det.

Men det är egentligen inte detta som är min fråga, utan den är: Hur kan ni hävda att ni skall kunna genomföra en sådan politik? Ni säger att ni vill det,

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompleteringspro-
positionen*

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

och det är mycket möjligt att ni tror på att det viktiga i Sverige är att pressa ned budgetunderskottet ännu mer. Men kan ni göra det?

Påstår ni att den borgerliga delen av riksdagen, om ni fick er vilja igenom, skulle kunna minska budgetunderskottet mer än vad som sker med regeringens politik, då saknar det påståendet all trovärdighet. Det finns flera skäl till det.

Det mesta av trovärdigheten raderas om man granskar era egna prestationer under den borgerliga regeringstiden. Jag tänker då inte bara på prestationen att på sex år öka budgetunderskottet från 5 till 80 miljarder, utan jag avser framför allt hur ni hanterade budgetunderskottet och finanspolitiken efter 1977 års devalvering. Då upplevde ju Sverige en högkonjunktur – inte lika stark som den nuvarande men ändå en klar konjunkturuppgång.

Under 1978 och 1979 steg bruttonationalprodukten med sammanlagt 6 %. Det är mer än vad den stigit under 1983 och 1984. Hur mycket sänkte ni då budgetunderskottet, herrar Adelsohn, Åsling och Molin? Jo, ni mer än fördubblade budgetunderskottet under denna högkonjunktur, från 18 miljarder år 1977 till 45 miljarder år 1979. Så bedrev ni finanspolitik under en högkonjunktur. Och detta berodde framför allt på en enorm expansion av de statliga utgifterna – de steg i volym med 6 % båda dessa år. Samtidigt lyckades ni med konststycket att minska statens inkomster realt sett. Som andel av bruttonationalprodukten växte underskottet från 5 % år 1977 till 10 % år 1979.

På vilka grunder hävdar ni att ni i detta läge skulle förmå att göra det ni så grundligt avstod från att göra när ni hade makten?

Jämför detta med hur vi hanterar budgetunderskottet och statsutgifterna under denna konjunkturuppgång. I kronor räknat minskar budgetunderskottet mellan 1982 och 1984 med 7 miljarder. Som andel av BNP faller det från 13,5 % till 10 %. Dessutom: Statsutgifterna steg i fjol med 2,5 % och med 0,3 % i år. Skulle man ta bort statsskuld räntorna – när ni började er regeringstid hade ni ju praktiskt taget inga sådana – från statsutgifterna, då faller dessa utgifter med över 2 % mellan 1982 och 1984.

Ni hävdar alltså att ni skulle kunna åstadkomma en starkare finanspolitik än detta. Då går man till era motioner och finner att ni inte är ense om ett enda förslag. Den gemensamma linje som man möjligen kan finna gäller att ni vill rycka av kommunerna mer pengar – men ni har tre olika metoder för att göra det.

Jag tycker, herr talman, att det är signifikativt för den opposition som vi har att Nils Åsling håller en flammande appell där han kräver besparingar, medan det enda bidrag till detta som han kommer med i sitt inlägg är ett löfte att verka för ytterligare utgiftsökningar.

Men oppositionen befinner sig naturligtvis i det tillståndet att den kan syssla med denna synnerligen motsägelsefulla politik. Jag ber er bara om en sak: Om ni skall kritisera regeringen – och det är ni i er fulla rätt att göra – gör det då på ett sådant sätt att det går att föra en meningsfull debatt om saken.

Anf. 46 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Först om fonderna: Nu säger herr Feldt att de har inverkat på avtalsrörelsen. Rune Molin säger ordagrant: "Fonderna har inte betytt något för att hålla tillbaka LO:s lönekrav." Far herr Molin fullständigt i det blå – vet han inte hur LO:s lönekrav har lagts? Vet herr Feldt bättre än LO hur LO har lagt sina lönekrav?

Vi har för höga avtal, tycker regeringen, och nu vill man – fränsett att man fattar ett antal mer eller mindre kosmetiska beslut om prisstopp, kontokreditbegränsningar och annat, som på sikt inte leder till någonting – samla nationens krafter, och det skall göras den 6 juni, vilket väl möjligen kan vara en bra dag. Ni angriper oss moderater för att vi vill föra arbetslöshetspolitik.

Men hur ser det ut i dag? Vi kan jämföra med läget för två år sedan, då det var borgerlig majoritet i riksdagen. Den öppna och dolda arbetslösheten har sammanlagt – det vill säga inberäknat dem som på ett eller annat sätt sysselsätts i AMS regi, men som inte är ute på den reguljära arbetsmarknaden och har riktiga arbeten – ökat med 80 000 människor. Det är vad ni har åstadkommit! Dessa 80 000 människor och deras familjer talar herr Feldt tyst om.

I de konservativt styrda OECD-länderna är arbetslösheten 7,5 %. Den är mer än 4 % högre i de socialistiskt styrda länderna. Det visar en del om ideologin.

Jag vill svara herr Feldt genom att läsa ur hans eget manus. Han säger att höga lönepåslag i kronor och ören inte alltid medför ökad köpkraft. Tvärtom har vi nu många års bitter erfarenhet av hur på papperet stora lönehöjningar snabbt har ätits upp av nya prisstegringar. Dessa har försämrat köpkraften, levnadsstandarden och till sist också sysselsättningen. Herr Feldt säger i klartext att alltför höga avtal till sist leder till att arbetstillfällena försvinner. Vi moderater säger att arbetsmarknadens parter skall ges frihet under ansvar. Visst kan man, herr Feldt, kortsiktigt bekämpa för höga avtal med olika typer av åtgärder, exempelvis prisstopp och regionalpolitiska insatser under en tid. Men allt detta sker med lånade pengar, med konstlade medel. Det skapar inte riktiga arbeten på sikt. Vi vill understryka detta faktum.

Eftersom herr Feldt själv säger att vi skall föra en meningsfull debatt, förutsätter jag att det var ett rent misstag att han inte nämnde att vi moderater för det första vill ha besparingar i statsbudgeten och för det andra vill ha ordentliga sänkningar av marginalskatteerna. En marginalsattesänkning skulle ligga som en grund för en avtalsrörelse, som därmed har större förutsättningar att bli balanserad. Även herr Feldt måste nog, fastän motvilligt, acceptera att det är rimligt att anta att de som arbetar i Sverige är mindre beroende av höga lönepåslag, om de i stället får en skattesänkning. Att det sedan är som att svära i kyrkan för en socialdemokrat att sänka skatten är en annan sak. Det sakpolitiska förhållandet kvarstår.

Det är bättre att ni klagör att alltför höga avtal till sist leder till arbetslöshet. Jag har den uppfattningen att vi borde informera de svenska arbetsmarknadsparterna om att det inte kan förväntas att staten efteråt går in och försöker korrigerar för höga avtal, sedan skatten sänkts och sedan man

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompleteringspro-
positionen*

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompleteringspro-
positionen*

infört en stram finanspolitik. Då får vederbörande också ta ansvaret. Om herr Feldt är det minsta optimistisk inför överläggningarna den 6 juni, borde han vara så mycket mer optimistisk, om han klargjorde detta för arbetsmarknadens parter. Jag tror nämligen att de skulle inse detta samband.

Kjell-Olof Feldt säger att handikappade och ungdomar skulle slås ut först. Hur är det i själva verket i dag? Genom de avtal som tvingats fram – inte minst av LO – har svensk ungdom aldrig kommit in på arbetsmarknaden. Genom de av socialdemokraterna genomdrivna Åmanlagarna – som herr Åman själv vill ändra men som socialdemokraterna vägrar att ändra – hindras ytterligare svenska ungdomar att få arbete. De kommer inte ens in på arbetsmarknaden. Till den lärlingsutbildning som de borgerliga partierna föreslagit och som vi driver stenhårt är ni njugga och negativa, bl. a. därför att vi ännu inte fått med de fackliga organisationerna. Om man för de fackliga organisationerna klargjorde att de får ta det fulla ansvaret, tror jag att vi skulle få en mycket bättre tingens ordning. Jag tror säkert att de i det läget skulle vara beredda att ta ansvar. Vad jag i dag har försökt säga är, att när regeringen gör nästan allting fel före avtalsrörelsen och efter avtalsrörelsen är beredd att kratsa kastanjerna ur elden, skall man inte begära att arbetsmarknadens parter skall ta ansvar. Varför skulle de göra det? Det behöver de ju inte.

Regeringen har devalverat och de kortsiktiga effekter man kan vinna med devalveringen föröds – som herr Åsling nyss visade – om man inte mildrar inflationen och får balanserade löneavtal. Det är precis det som nu håller på att ske – och då kommer syndafloden. I själva verket har regeringen de facto inte gjort något annat än att devalvera. Man har inte sparat något på budgetsidan. Björn Molin visade i sitt inlägg vad det beror på att vi har fått mindre budgetunderskott. Det är nog, herr Feldt, klokt att fortsätta lita till Mr. Reagan, Mrs. Thatcher och herrarna Kohl och Nakasona i de fyra stora konservativt ledda industriländerna. Det är nog den enda chans den svenska socialdemokratiska regeringen har att klara sig i denna internationella högkonjunktur, ledd av absoluta icke-socialister.

Anf. 47 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt efterlyser våra alternativ. Men han måste därvid ha glömt att det vi nu bevittnar är en remissdebatt. Vi kommer självfallet att lägga fram våra alternativ, och vi kommer självfallet att i finansutskottet företräda den ekonomiska politik som vi tidigare har utvecklat – i januari när vi presenterade besparingar som låg 10 miljarder kronor högre än regeringens. Vi pressade tillbaka budgetunderskottet med 10 miljarder mer än regeringen – på helårsbasis – vilket skulle ha inneburit utrymme för t. ex. en räntesänkning, som hade varit rätt värdefull i det skedet.

Ta det alltså lugnt, herr finansminister. Våra alternativ kommer, och låt oss föra diskussionen om dem då.

Sedan säger finansministern att vi svartmålar. Det gör vi inte alls. Jag erkänner gärna att den konjunktur vi nu befinner oss i är utmärkt. 1984 blir

ett utmärkt år för svensk industri. Men vi har aldrig gått in i en högkonjunktur – vilket vi alltså nu gör – med ett så stort underskott och ett så stort tryck på inflationsutvecklingen som vi gör f. n. Det är därför de mer långsiktiga perspektiven förtjänar att diskuteras. Och det är därför vi framför kritik mot att regeringen i sin kompletteringsproposition egentligen inte har ett helhetsgrepp över ekonomin. Det är det som i hög grad oroar.

I stället talar regeringen om en ekonomisk politik i tre steg. Det låter bra. Och devalveringen – det första steget – var gynnsam. Det skall jag gärna vitsorda. Så långt vi i dag kan bedöma har den varit en framgång, men det finns anledning att använda frågetecken. Vi vet inte hurudan långtidseffekten blir. Vi vet inte hur vi lyckas ta till vara den konkurrensfördel som devalveringen har gett – med den utveckling vi har i samhällsekonomin.

Det andra steget var löntagarfonderna. Vissa säger att de är utan verkan. Kjell-Olof Feldt försöker i dag använda argumentet att det är ett exceptionellt läge och att det därför är för tidigt att döma om fondernas egentliga betydelse. Jag hävdar att löntagarfonderna var en flopp. Den första testen på deras effekt på ekonomin och på lönebildningen måste vara en klar besvikelse för regeringen.

Det tredje steget var en lugn avtalsrörelse. Vi har nu sett att avtalsrörelsen spräcker regeringens inflationsmål. Kjell-Olof Feldt står själv här och säger att 4-procentsmålet får överges och att inflationen kan bli 5 eller 5,5 %. Med de indexklausuler avtalen innehåller vet man inte hur stor inflationen till slut blir.

Vi kan för det fjärde notera att arbetslösheten är högre i dag än under regeringarna Fälldin – trots att vi befinner oss i en högkonjunktur.

För det femte kan vi notera vad som hänt med ett annat väsentligt socialdemokratiskt vallöfte, nämligen att det skulle bli fart på bostadsbyggandet och att Ludvig Svenssons Gardinfabrik m. fl. skulle få arbeta för högttryck. Bostadsbyggandet är rekordlångt fastän vi befinner oss i en högkonjunktur. Jag tycker, herr finansminister, inte att det är så mycket att yvas över.

Finansministern talar om att vi återerövrar marknadsandelar. Och det är bra. Men det hade aldrig skett om vi inte hade haft den glädjande tillväxt i världsekonomin som vi f. n. har. Det hade aldrig skett med enbart devalveringen, det hade aldrig skett med den ekonomiska politik som socialdemokratin bedriver. Det är världsekonomin som varit motorn och tillväxten i den som gjort att vi i dag har den högkonjunktur vi nu upplever.

Sedan sade Kjell-Olof Feldt i direkt polemik med mig att det är en våldsamt överdrift att karakterisera löntagarfonderna som en hävstång som skulle bryta upp inflationsspiralen. Jag kan nöja mig med att läsa debatten från i december, när löntagarfonderna infördes av riksdagen. Enligt den argumentering som socialdemokratin då förde var det ingen hejd på vilken uppgift löntagarfonderna skulle ha i svensk samhällsekonomi och vilka problem som skulle lösas tack vare dem!

I sammanhanget noterar jag också att Kjell-Olof Feldt när han kom in på lönebildningen i den offentliga sektorn gjorde ett mycket hederligt medgi-

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

vande – det är på sin plats – av att han delar ansvaret för vad som har skett på den offentliga sektorn. Kan man därav då dra den slutsatsen att finansministern gav klartecken för en återgång till det kompensationsstänkande som avspeglar sig i mängden av klausuler i de offentliga avtalen? Det vore värdefullt, tror jag, för den fortsatta debatten att få detta klarlagt.

Sedan får vi hoppas att överläggningarna den 6 juni blir framgångsrika, även om LO:s ordförande i Stockholmstidningen sagt att han inte tror på dem. Jag ber att få önska finansministern lycka till med de överläggningarna; de kommer dess värre sex månader för sent.

Anf. 48 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Finansministern beklagade sig över att oppositionen inte helhjärtat ville instämma i berömmet till regeringen för dess framgångsrika ekonomiska politik. Jag tror inte att någon av oss vill beröva Kjell-Olof Feldt hans belåtna grundattityd. Men det skulle nog inte skada om den belåtenheten kompletterades med en viss insikt om att tillfälliga faktorer kan ha hjälpt till den här gången och om det faktum att stigande löner och därmed stigande skatteinkomster leder till ett lägre budgetunderskott ingalunda är enbart positivt. Det kan, precis som i mitten av 1970-talet, komma surt efteråt, i form av ett för högt kostnadsläge, försämrad konkurrensförmåga, svårigheter för exporten och ökad arbetslöshet. Låt oss hoppas att vi med gemensamma ansträngningar skall kunna undvika att utvecklingen leder därhän. Men jag tycker att regeringen i all sin belåtenhet borde ha en viss mental beredskap för en sådan, mindre gynnsam utveckling. Har man inte det, Kjell-Olof Feldt, får man tåla att vi påpekar den möjligheten.

På tre punkter är vi kritiska. Den första gäller arbetslösheten. Trots högkonjunkturen, trots draghjälpen från omvärlden och trots betydande satsningar på sysselsättningen via budgeten ligger arbetslösheten kvar på en hög nivå. Inte sedan arbetskraftsundersökningarna infördes har så många människor stått utanför den ordinarie arbetsmarknaden som i dag, och det är inte tillfredsställande.

Den andra punkten där vi är kritiska gäller de regleringar som regeringen beslöt om för 14 dagar sedan. Vi tror inte på den typen av regleringar. Vi tror inte att prisstopp och prisregleringar kan hejda inflationen eller dämpa inflationsförväntningarna, och vi konstaterar att erfarenheterna från 1970-talet därvidlag talar ett tydligt språk. När sedan prisstoppet hävs får inflationsbrasan ny näring genom att allmänhetens förtroende för regeringens prispolitik har gått förlorat.

Den tredje punkt där vi är kritiska gäller alltjämt budgetunderskottet. Jag konstaterade att finansministern återföll till att tala om det kassamässiga budgetunderskottet som underlag för diskussionen. Men i finansplanen redovisas ju att det underliggande budgetsaldot för nästa budgetår väntas bli minus 81,5 miljarder, och det är den siffran jag tänker uppehålla mig vid. Det är inom parentes sagt ett högre budgetunderskott än det som utvecklingen vid regeringsskiftet på hösten 1982 pekade fram mot när det gällde budgetåret 1982/83.

Sedan är det naturligtvis positivt att regeringen kan redovisa ett lägre underskott för nästa budgetår. Men det beror faktiskt inte i huvudsak på regeringens egen politik. Man skulle kunna säga att det beror på att regeringens politik har misslyckats. Det faktum att man har fått avtal som ligger på högre nivå än regeringen önskade förklarar att budgetunderskottet nu blir litet lägre.

Det är alltså trots regeringens ansträngningar som vi nu kan konstatera att budgetunderskottet kommer att bli något lägre. Det faktum att avtalen för 1984 och delvis för 1985 ligger på en hög nivå förklarar budgetförbättringen, eftersom lönesumman och därmed statsinkomsterna stiger. Jag ser att finansministern skakar på huvudet, men detta faktum framgår alldeles tydligt av riksrevisionsverkets senaste budgetprognos.

Men det var väl ändå inte på det viset, Kjell-Olof Feldt, som regeringen hade tänkt sig att problemet med budgetunderskottet skulle lösas. Vi menar att budgetpolitiken även framdeles behöver stramas upp. Behovet av ytterligare besparingar i statsbudgeten kvarstår.

Finansministern berörde bytesbalansens utveckling. Den har varit mycket positiv och ser ut att bli ovanligt positiv även 1984. Finansministern nämnde att vi hade ett rekordstort bytesbalansunderskott 1982. Men det skapades ju i hög grad av devalveringen på hösten 1982. Eljest hade vi fått ett plus i handelsbalansen för kalenderåret 1982.

Kjell-Olof Feldt förklarade att löntagarfonderna i viss mån har haft den avsedda effekten, nämligen att dämpa lönekraven och underlätta en ansvarsfull avtalsrörelse. Det är dock ett litet märkligt påstående. Trots att löntagarfonderna har haft avsedd effekt och dämpat lönekraven i avtalsrörelsen och trots att regeringen haft förtroendefulla relationer till fackföreningsrörelsen, har man ändå varit tvungen att gå in med tvångsingripanden.

Jag noterar att finansministern i kompletteringspropositionen säger att så gott som alla de pusselbitar som skulle möjliggöra den dämpade inflationen nu har fallit på plats. Det är säkert så. Med hjälp av omvärlden, med hjälp av Reagan, Thatcher och Kohl, har ramen till pusslet blivit klar. Finansministern skall själv lägga till den sista pusselbiten för att verket skall bli färdigt. Den biten heter löntagarfonder. Men när pusslet blir färdigt, visar det sig att den sista pusselbiten inte passar. Det borde vara ganska pinsamt för den socialdemokratiska finansministern, som skryter med sina goda relationer till fackföreningsrörelsen.

Anf. 49 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Regeringen är nöjd med utvecklingen och anser att den s. k. tredje vägen är framgångsrik. Som jag sade tidigare är det sant att det har skett en ekonomisk uppgång. Men att för den skull påstå att regeringens politik varit mycket framgångsrik är att överdriva. När regeringen tillträdde genomfördes en kraftig devalvering, som innebar att reallönerna i ett slag sänktes med 4-5 %. Företagens, framför allt exportföretagens, ekonomiska ställning stärktes på ett mycket dramatiskt sätt.

Detta var naturligtvis regeringen medveten om. Det sade man också.

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Vinstökningarna skulle användas till och behövdes för att få fart på investeringarna och för att få ned arbetslösheten. Samtidigt lovade man att föra en rättvis fördelningspolitik. Det blev dock inte så. Vinsterna ökade. I vissa fall är det tal om rekordvinster. Men investeringarna har inte ökat i samma takt. Därför har vi fortfarande en mycket hög arbetslöshet. En halv miljon människor står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Flera hundra tusen människor behöver socialbidrag för att klara sin ekonomi. Jag menar att det är mot den här bakgrunden litet svårt att förstå regeringens nöjda kommentarer om den ekonomiska utvecklingen.

Devalveringen medförde kraftiga vinstökningar, men de vinstökningarna minskade inte arbetslösheten. Och trots att regeringen räknar med en mycket hög produktion under 1984 räknar regeringen också med en efter svenska förhållanden mycket hög arbetslöshet. Det är ju anledningen till de frågor som vi ställer: Vad tänker regeringen göra för att få fart på investeringarna? Vilka perspektiv har man för de närmaste åren när det gäller denna höga arbetslöshet?

Ibland verkar det som om regeringen inte är mest orolig över arbetslösheten eller det faktum att företagen inte använder sina vinster för att skapa nya arbeten utan över de nyligen ingångna avtalen och den avtalsrörelse som pågår. Ibland kan man ju nästan tro, när man hör Kjell-Olof Feldt, att den ekonomiska utvecklingen i Sverige beror på om man kan hålla nere reallönerna. Jag hoppas verkligen att det inte är så.

Men det faktum att det finns miljardtals kronor i företagen, 150 miljarder i likviditet, 160 kanske – 80 miljarder bara på bankkontona, som finansministern säger, och en likviditetsökning enbart under 1983 på 40 miljarder – tycks för regeringen spela en mycket mindre roll. Det strider, menar jag, mot det budskap som socialdemokratin förde fram i valrörelsen, när man sade att det behövs mera svängrum och mindre svängrem, att vi måste arbeta oss ut ur krisen, att arbetslösheten måste ner, att de arbetslösa måste sättas i arbete för att vi skall lyckas ta Sverige ur krisen.

I dag är vi i det mycket märkliga läget att en socialdemokratisk regering öppet talar om statlig inkomstpolitik, om de fackliga organisationerna inte håller tillbaka lönekraven och accepterar företagens rekordvinster.

De långsiktiga åtgärderna när det gäller arbetslösheten finns inte i den här propositionen. Det är riktigt – och det erkännandet ger vi gärna regeringen – att man ger AMS mera pengar. Man har tillgripit en rad kortsiktiga åtgärder, det är helt riktigt, men de långsiktiga åtgärderna väntar vi på.

Vad beträffar förhandlingsrätt och inkomstpolitik vill jag varna regeringen. Det är farliga vägar att angripa den förhandlingsrätt som de fackliga organisationerna har. Efter dagens debatt borde regeringen också inse att man öppnar dörrarna för eventuella borgerliga regeringar att bedriva en ännu värre statlig inkomstpolitik än den som den nuvarande regeringen eventuellt funderar över.

Som LO har sagt, är lönerörelserna löntagarnas enda möjlighet att själva direkt påverka sin ekonomiska situation. Jag vill därför säga till regeringen: Lagg tankarna om statlig inkomstpolitik på hyllan!

Anf. 50 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Det talas ibland om en debatt mellan döva. I varje fall verkar det vara en viss lomhördhet som utvecklas i den här salen. Nu upprepade samtliga tre borgerliga partiföreträdare att huvudorsaken till förbättringen av budgetunderskottet är att vi har skrivit upp lönerna så kraftigt efter de nya avtalen.

Jag redovisade – och detta är statistiskt helt klart – att det som har hänt är att lönesumman har skrivits upp med en procentenhet. Det betyder att av budgetförbättringen på 13,5 miljarder, jämfört med budgetpropositionen, svarar löneuppräknigen för 1,5 miljarder. Jag vet inte om dessa siffror når fram till mina ärade meddebattörer, men så är det alltså.

För 1985 har vi över huvud taget inte räknat upp lönesumman alls. Den ligger kvar på de 5 % som vi hade i budgetpropositionen.

Ett annat påstående, som tydligen får leva vidare oberoende av vad som i sak anförs i ärendet, är att vi för en väldigt expansiv och vårdslös finanspolitik. Jag försökte visa hur man i den förra konjunkturuppgången bedrev borgerlig finanspolitik, men det må vara. När nu Nils Åsling säger att vi går in i en högkonjunktur med det största budgetunderskottet någonsin är det inte sant. Förra högkonjunkturen hade vi ett budgetunderskott på 10 % av bruttonationalprodukten. Nu är vi på väg under det, och framför allt sjunker budgetunderskottet. Budgeten har alltså en åtstramande effekt på ekonomin genom att underskottet sjunker.

Att underskottets storlek i sig är ett problem är en annan sak som måste bearbetas inför en fortsatt, som vi hoppas, ökning av den ekonomiska aktiviteten, med behov av ökade investeringar och utrymme för ökad privat konsumtion. Men med nuvarande förutsättningar har ni inte visat att det finns någon alternativ finanspolitik som kan föras.

När det gäller att hålla sig till sanningen vill jag säga till Björn Molin: Att nu påstå att om vi inte hade devalverat 1982 hade vi haft ett överskott i handelsbalansen det året, det är ett synnerligen fantastiskt påstående.

Måste jag erinra Björn Molin om att i augusti 1982 hade vi på en månad ett underskott i handelsbalansen av 3,5 miljarder kronor – det största underskott som redovisats för någon enskild månad? Tror Björn Molin att han hade kunnat trampa på i den takten och uppnå ett överskott i handelsbalansen utan att göra någonting åt valutan?

Jag är glad att det inte var Björn Molin som fortsatte att regera efter 1982. Då hade det gått alldeles åt skogen.

Jag vet inte om jag skall behöva undervisa Nils Åsling om stegen i vår ekonomiska politik. Jag vill ändå klargöra vad första, andra och tredje steget är, så att han kan se detta i protokollen och öva in det till nästa gång han skall dra vår ekonomiska politik.

Första steget var att återvinna konkurrenskraften och åstadkomma expansion i vår ekonomi.

Andra steget var att uppnå bättre balans och lägre inflation. Det är i detta steg vi nu befinner oss. Nu är frågan om vi kan sätta ned foten med tillräcklig precision och tyngd för att utföra det steget.

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Tredje steget är återuppbyggnaden och den fulla sysselsättningen. Jag vill bara i sanningens namn berätta för Nils Åsling att bostadsbyggandet, inklusive ROT-verksamheten, faktiskt är större f. n. än 1975. Vi lägger ned mera resurser på bostadsbyggande än vad vi gjorde för nio år sedan.

Jag vill också säga till Björn Molin – och det är en ganska viktig punkt: När jag i finansplanen, i presskonferensen i går, här i kammaren, varnar just för att förbättringarna kan vara tillfälliga om vi inte lyckas med stabiliseringspolitiken, går ändå nu Björn Molin upp och varnar mig för att detta kan vara tillfälligt! Lomhördheten är utbredd!

I fråga om den mentala beredskapen för en mindre gynnsam utveckling menar jag att vi gjort vad vi kan för att uppehålla den beredskapen. Tydligen behöver Lars Werner någon ytterligare lektion i ämnet, när han påstår att här skulle finnas utrymme för både en expansion av statsutgifterna och kraftiga lönehöjningar. Det visar att Lars Werner inte riktigt har fattat hur bräckligt och ömtåligt läget är, och att han har dragit mycket konstiga slutsatser av 1970-talets ekonomiska kris.

Men – och det försökte jag säga i mitt anförande – våra förväntningar och den planering vi har för framtiden måste vila på en realistisk och sanningsenlig beskrivning av utgångsläget. Där tycker jag att ni försöker skrämma folk i onödan. Ni försöker göra gällande att utgångsläget, som skapats genom de senaste 18 månadernas ekonomiska politik och utveckling, skulle vara oerhört mycket sämre än vad det faktiskt är. Det är ganska bra i de flesta avseenden. Det gäller bara att fortsätta efter den kurs som nu stakats ut.

Slutligen några ord till herr Adelson. Jag vill först säga att arbetsmarknadsministern står på talarlistan efter mig och kommer att utveckla regeringens syn på det herr Adelson kallade öderna för de människor som nu är arbetslösa eller som är föremål för olika slag av arbetsmarknadsåtgärder, och vad vi avser att uppnå med vår arbetsmarknadspolitik. Men det var ändå ett mycket intressant uttalande herr Adelson gjorde, när han nu upprepade, att hot om arbetslöshet är ett verksamt vapen mot inflationen.

Jag vill inte utesluta att herr Adelson har rätt. Men det som då blir alldeles avgörande är: Hur hög måste arbetslösheten bli innan hotet upplevs som en realitet? För här gäller det att inte bara hota, herr Adelson – det gäller att realisera hotet också. Och då är erfarenheten från de regeringar som har haft arbetslösheten som medel för att bekämpa inflationen att de har fått gå väldigt långt. 10 % arbetslöshet har i allmänhet inte räckt; man har fått gå längre.

Därför vill jag ha ett svar på frågan: Menar herr Adelson allvar med detta hot, och hur hög arbetslöshet är därmed moderata samlingspartiet berett att framkalla? Ni har ju egentligen lovat att tämja facket, på uppdrag av Arbetsgivareföreningen. Visa då att ni menar allvar med era utfästelser!

Jag måste också upprepa min fråga till herrarna Molin och Åsling. Ni tog inte avstånd från Ulf Adelsons program mot inflationen. Betyder detta tigande att ni samtycker, eller vad är ert alternativ till den moderata politiken?

Det kan möjligen visa sig, herr talman, att i denna kammare finns det lika

många alternativ som det finns partier. Då är det ganska viktigt att veta hur de partierna tänker kombinera sig i framtiden, om de skall ha någon som helst trovärdighet som regeringsalternativ.

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

Anf. 51 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Jag hörde att arbetsmarknadsministern senare skulle gå upp i debatten. Jag vill då gärna ge arbetsmarknadsministern en komplimang för att hon respekterar talarordningen och inte i forin av replik läser upp ett sedan länge skrivet anförande. Jag tycker att det ländar Anna-Greta Leijon till stor heder.

Detta innebär emellertid att jag tyvärr kanske inte kan stanna under den delen av debatten. Men när det gäller hot om arbetslöshet vill jag ändå säga till Kjell-Olof Feldt att självfallet – och det tror jag vi alla är överens om – är det så att i alla civiliserade länder har staten ett slutligt ansvar för dem som ställs utan jobb. Människor skall ha mat, de skall ha bostad, de skall ha försörjning. Men vad vi menar är – och det är vår tro – att de svenska arbetsmarknadsparterna, om de fick klart för sig att statsmakterna inte är beredda att gå in i arbetsgivarnas ställe med olika typer av mer eller mindre kortsiktiga beslut, skulle finna att det föreligger förutsättningar för att få avtal på en lägre nivå. Att man klagör detta tror jag vore klokt och en väl så bra utgångspunkt för ett resonemang som det samtal som skall föras den 6 juni.

Sedan vill jag bara säga att vi *har* ju i dag en hög arbetslöshet. Den totala arbetslösheten i Sverige motsvarar i dag 8 %, och den ökar ju i Sverige – det är vårt bekymmer – medan den minskar i OECD-länderna. Detta kommer inte regeringen ifrå. Det är den ena biten – det är egentligen det största misslyckandet för den här regeringen, vars företrädare under hela sin oppositionstid talade om, hur man skulle klara arbetslösheten.

Trots en internationell konjunkturuppgång utan all like har vi en högre total arbetslöshet än tidigare. Detta är ju bara att beklaga. I det läget träffas avtal som regeringen icke anser stå i överensstämmelse med regeringens inflationsmål, trots att regeringen själv är arbetsgivare. Något vidare handlag var det ju inte i den här avtalsrörelsen! Jag säger som Nils Åsling, att Kjell-Olof Feldt var rejäl nog att erkänna detta, men det bör slås fast att det är ett misslyckande utan jämförelse.

När det gäller bostadsbyggandet, så vet jag inte hur stort det var 1975. Men om finansministern, som undervisar alla här i kammaren på sitt ganska magistrala sätt, slår upp s. 102 i sin egen reviderade nationalbudget, så kan han där läsa att prognosen för antalet påbörjade och inflyttningsfärdiga bostadslägenheter för 1984 är nere i 32 200. Jag kan bara hänvisa till att för de närmast föregående åren har det varit 32 200, 38 300, 42 000, 44 000 och 50 000. Det bara sjunker, sjunker och sjunker. Det är lägre än någonsin nu.

Då skall vi minnas vad Olof Palme sade under hela sin oppositionstid om hur man skulle sätta fart på byggandet. Han talade om dynamiken, gardinfabriken i Kinna och annat. Allt detta blev också fiasko. Kjell-Olof Feldt. Begär då inte att vi skall ställa oss upp här i en jublande kör, när ni när

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

det gäller arbetslöshet, bostadsbyggande och inflation misslyckats. Att ni haft hjälp av Reagan, Thatcher, Kohl och Nakasone, mina partibröder utomlands, är bara trevligt för er, och det får jag gärna gratulera till.

Anf. 52 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt undervisar mig beträffande de tre steg som ingår i den socialdemokratiska ekonomiska politiken. Jag tror att jag tolkade rätt.

Steg 1 var alltså att uppnå konkurrenskraft genom devalveringen. Jag har sagt tidigare att så långt vi kan se i dag har devalveringen varit framgångsrik. Vi har fortfarande utsikter att ha en tredjedel av devalveringsvinsten kvar, men två tredjedelar har redan gått sin väg.

Genom steg 2 skulle regeringen skaffa bättre balans. Där kan man konstatera att allvarliga misslyckanden redan skett, exempelvis har den avtalsrörelse som vi just bevittnat spräckt inflationsmålet. Avindexeringen och inflationsmålet för 1984 och numera också för 1985 har varit centrala budskap och centrala moment i de tre stegen. Det andra steget har så långt misslyckats.

Steg 3 innebär återuppbyggandet av produktionskraften och arbetslivets funktion. Vi kan konstatera, herr finansminister, att arbetslösheten är högre än på mycket länge. Det har nu gått ganska många månader sedan valrörelsen 1982, där det var ett centralt mål att snabbt avskaffa arbetslösheten. Vi har nu högre arbetslöshet i denna högkonjunktur än i den lågkonjunktur under vilken regeringarna Fälldin arbetade. Det står nu i eldskrift som ett oomtvistat faktum att det gäller ett misslyckande.

Sedan till bostadsbyggandet. Jag kan mycket väl förstå att finansministern tar just året 1975 när han talar om nivån för bostadsbyggandet. År 1975 hade vi en socialdemokratisk regering. Jag säger som Ulf Adelsohn, jag vet inte hur högt bostadsbyggandet var då. Det är möjligt att vi i år överträffar den aktivitetsnivå som man hade då. Men jämfört med regeringarna Fälldins insatser när det gäller bostadsbyggande har aktivitetsnivån nu i år absolut gått ner, trots den uttalade målsättningen under valrörelsen att snabbt få fart på hjulen inom bostadsproduktionen.

Här finns alltså ett ovedersägligt bevis på att man misslyckats. Man har lyckats vända den internationella konjunkturen, men man borde kanske tala med mindre bokstäver om detta.

Till sist, herr talman, frågan om vi på något sätt skulle ha ändrat uppfattning när det gäller arbetslösheten. Det har vi inte. Som jag här har sagt kan regeringarna Fälldins insatser för att häva arbetslösheten, som har varit mera framgångsrika än den socialdemokratiska regeringens, stå som bevis för detta. Vi står kvar vid vår ståndpunkt att arbetslösheten är oacceptabel ur vår synpunkt också som ett medel för stabiliseringspolitiken.

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Anf. 53 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Låt mig knyta an där Nils Åsling slutade. Det går inte, Kjell-Olof Feldt, att ifrågasätta mittenpartiernas arbetsmarknadspolitik. Vad vi gjorde när vi hade det politiska ansvaret talar därvidlag sitt tydliga språk. Jag tycker det är onödigt att gå vidare med Olof Palmes oförskämda beskyllningar beträffande vår arbetslöshetspolitik. Vi satsade mera på att bekämpa arbetslösheten och lyckades bättre då än nu, trots att vi inte hade draghjälp av en rätt betydande internationell högkonjunktur. Vi medverkade också under åren 1976–1982 till en betydande och ganska smärtsam strukturomvandling i svensk industri, en strukturomvandling som den svenska industrin i dag, i ett bättre konjunkturläge, kan dra nytta av. Jag tycker det är tillräckligt svar.

När det gäller inflationen diskuterar finansministern nu hellre inflationsmålet för 1985. 1984 är kört. Man klarade inte av inflationsmålet på 4 %. Men vad är det då som gör regeringens inflationsmål om 3 % för 1985 mera trovärdigt?

På nytt, Kjell-Olof Feldt: Vi menar att regeringen måste göra någonting för att underlätta en låg inflation, inte bara förlita sig på utlandet och på arbetsmarknadens parter. Jag tror att de nu aktuella krisåtgärderna i form av pris- och hyresstopp, utdelningsstopp osv. inte kommer att utgöra något stöd för inflationsmålet. De kommer bara att undergräva förtroendet för regeringens möjligheter att genom vanliga ekonomisk-politiska åtgärder klara inflationen, och då kommer man att på olika sätt söka gardera sig för prisutvecklingen. Sverige ligger alltså på en högre inflation än genomsnittet bland OECD-länderna, och inflationsbekämpningen kräver därför fortfarande betydande insatser.

Nu säger finansministern att han inte har påstått att problemen skulle vara lösta. Tvärtom, säger finansministern, det är ett bräckligt och ömtåligt läge. Detta kontrasterar faktiskt mot vad finansministern sade i sitt huvudanförande. Men jag kan instämma. Det är ett bräckligt och ömtåligt läge, och förbättringen av budgetunderskottet riskerar att bli tillfällig därför att den i så hög grad är betingad av att man genom höga löneavtal får högre statsinkomster än vad man hade räknat med. Detta framgår av riksrevisionsverkets beräkning. I finansutskottet får vi väl titta på exakt vilken inkomstberäkning regeringen har gjort, och om denna avviker från RRV:s får jag återkomma till det. Slutsatsen på den punkten måste väl ändå vara att det fortfarande finns behov av en stram finanspolitik.

Får jag beträffande devalveringen 1982 ge uttryck för ungefär samma suck angående lomhördhet som den finansministern undslapp sig på en annan punkt. Det var faktiskt så, att devalveringen 1982 ledde till en ökning av importpriserna, till en försämring av terms of trade och därmed till att utfallet av handelsbalansen blev sämre än det annars skulle ha blivit. Ett erkännande av detta från socialdemokratiskt håll är väl inte någonting som man kan förvänta sig, så jag kan också beklaga lomhördheten.

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Anf. 54 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Det är naturligtvis ett problem i våra debatter att vi aldrig kan komma överens om hur verkligheten ser ut. Jag känner mig faktiskt litet beljugen i den här debatten.

Låt oss ta Ulf Adelson, som nu försöker göra gällande att sysselsättningsläget i Sverige är det sämsta i hela OECD-området. Detta gör han genom att säga att arbetslösheten minskar inom OECD. Sanningen är för det första att arbetslösheten ökar i hela Västeuropa men minskar i USA, Canada och Japan. Men för det andra har Sverige en högre sysselsättning – en större andel av befolkningen är sysselsatt på den reguljära arbetsmarknaden än i något annat industriland.

Vill man vända upp och ner på verkligheten, så går det ju.

Sedan säger Ulf Adelson: "Efter alla era fiaskon" – ett av hans vanliga dämpade omdömen –, "kan ni vänta er att vi skall stå i en jublande kör?" Nej, inte ett ögonblick! Jag vill inte ha något som helst jubel från moderata samlingspartiet, det får ni rikta mot andra tribuner. Men jag vill att ni skall hålla er till sanningen.

Det löfte som utställdes i valrörelsen var att få fart på byggandet. Och byggandet ökar. Byggandet är större nu än vad det var i fjol, och större än vad det var 1982.

Får jag säga om Ludvig Svenssons gardinfabrik att det för detta företag torde vara egalt om gardinerna hängs upp i renoverade lägenheter eller i nybyggda lägenheter. Det tror jag Ludvig Svensson struntar i bara han får sälja dem. Det vi nu gör är att hålla uppe byggnadsverksamheten också med statliga åtgärder.

Så måste jag säga följande till Nils Åsling, eftersom han upprepar samma sak om och om igen. Tanken är ju att folk skall tro på även de mest felaktiga påståenden bara de upprepas tillräckligt ofta. Han säger att två tredjedelar av devalveringsvinsten redan är förlorad. Vad är det för nonsens? Vi har kunnat sänka relativpriserna på den svenska exporten med över 10 % under 1982–1983, i år beräknas de stiga med 1 %. Jag vill säga att med herr Åslings sätt att räkna skulle en tiondel av devalveringsvinsterna i så fall ha förlorats.

Herr talman! Till slut bara några ord om Ulf Adelsons nya program mot inflationen. Björn Molin är mycket upprörd över att jag frågade om folkpartiet och centern delar moderata samlingspartiets ståndpunkt att arbetslösheten är ett verksamt vapen mot inflationen. Björn Molin säger att jag är oförskämd som över huvud taget frågar detta. Det är möjligt. Men jag måste då säga, att om er moraliska indignation har någon reell grund, borde den vändas mot er tilltänkte regeringsbroder. Det är i själva verket Ulf Adelson som begår en stor oförskämdhet mot mittenpartierna, om han framträder i denna kammare med anspråk på att tala för den samlade borgerligheten och säger att den nu tänker svänga om i Sverige och använda arbetslösheten som medel att få ned inflationen. Jag kan inte tolka Ulf Adelson på annat sätt. När nu Åsling deklarerat att centerpartiet har samma uppfattning som tidigare, nämligen att arbetslöshet är oacceptabel som medel i stabiliseringspolitiken skall det bli intressant att höra hur herr

Adelsohn i fortsättningen tänker driva det här programmet. Det vore naturligtvis bra om vi för åtminstone fyra av riksdagens fem partier kunde bevara den enighet vi har haft om det oacceptabla i att använda arbetslöshet som vapen mot inflation. Jag har försökt utveckla varför det vapnet är utomordentligt trubbigt och kommer att kräva enorma offer av medborgarna, innan det fungerar.

Jag kan bara slutligen uttrycka förhoppningen att denna debatt leder till att moderata samlingspartiet på denna punkt trots allt tar sin uppfattning under omprövning.

Anf. 55 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Ulf Adelsohn stod ju här i talarstolen nyss och berömde mig för vad han menade var stor hederlighet – att jag inte gick in i debatten tidigare genom att begära replik. Sedan lämnar Ulf Adelsohn salen – Ulf Adelsohn som, såvitt jag förstår, själv är den som har begärt att i dag få den här debatten. Jag tycker att det ligger nära till hands att i så fall fälla ett ganska hårt omdöme om Ulf Adelsohns sätt att agera. Heder lönar sig tydligen inte i umgänget med Ulf Adelsohn. Om den här debatten var den för Ulf Adelsohn viktig, borde han haft tid att stanna åtminstone fram till kvällsplenums början.

Det var faktiskt just för att ta upp Ulf Adelsohns tankegångar som jag begärde ordet. Precis som finansministern tycker jag att den nya modell som Ulf Adelsohn vill lansera för att lösa Sveriges problem är någonting mycket anmärkningsvärt. Låt parterna på arbetsmarknaden ta sitt fulla ansvar för avtalsrörelsen, säger Ulf Adelsohn. Om det blir arbetslöshet skall facket och arbetsgivarna ta ansvar för detta. Men jag tycker att man kan säga flera saker om detta. Man kan ifrågasätta hur detta stämmer överens med vårt demokratiska system. Det handlar faktiskt inte bara om att några enskilda personer säger att de tar på sig ansvaret för det ena eller det andra. Det handlar om var medborgarna skall kunna utkräva sitt ansvar. Det ansvaret kan medborgarna bara utkräva i allmänna val av de valda representanterna här i riksdagen och i regeringen. Det finns ingen möjlighet för oss att krypa ifrån detta ansvar, och det finns ingen annan möjlighet för medborgarna i samhället att utkräva ett ansvar. Jag tycker att den delen av Ulf Adelsohns nya modell är väl värd att diskutera.

”Facket skall ta ansvar.” De som nu inte vill vara med i fackliga organisationer, dem som moderaterna annars brukar värna om, de arbetsgivare som inte vill vara med i SAF – av vilka ledare skall de utkräva ansvaret?

Arbetslösheten är dessutom för de enskilda människorna något av det mest fruktansvärda som kan drabba dem. Arbetslöshetskampen, kampen *mot* arbetslösheten *för* sysselsättningen, är för oss den viktigaste politiska uppgiften, och den kan vi aldrig dra oss undan. Regeringen måste vara så god att försöka se till att både inflation och arbetslöshet bekämpas. Vi skall inte gå in och vara några städgummor efter arbetsmarknadens parter. Vi skall se till att vi kan hålla i rodet, och den uppgiften måste åvila varje regering.

Ulf Adelsohns nya modell fungerar inte. Den kan inte vara annat än ett

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

uttryck för att han faktiskt tar ganska lättsinnigt på dessa problem med arbetslösheten.

Vi har en annan inställning från regeringens sida, och därför har vi också i den kompletteringsproposition som nu har lagts fram presenterat ytterligare förslag för att gå vidare och bekämpa arbetslösheten.

Det är inte så, som har påståtts från flera håll här i dag, att arbetslösheten ökar i Sverige. Den öppna arbetslösheten minskar. Som Kjell-Olof Feldt alldeles nyss sade, ligger sysselsättningen – den vanliga sysselsättningen på den öppna arbetsmarknaden – i vårt land mer än 10 % högre än i de länder som Ulf Adelsohn har talat om som föredömen. "USA har en minskning av arbetslösheten." Ja visst, glädjande nog sjunker arbetslöshetstalen där. Men ingen i USA drömmer om att – ens när man kommer till det man där kallar full sysselsättning – komma under 5–6 % arbetslöshet.

När man säger att de som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder i Sverige i själva verket är arbetslösa vet man ganska dåligt vad man talar om. Vi har 60 000 människor med arbetshandikapp som är sysselsatta på den öppna arbetsmarknaden med lönebidrag i Samhällsföretag. De är sysselsatta med vanliga arbetsuppgifter. De kämpar lika hårt som någon annan på jobbet. De har avtalsenlig, reglerad lön. De har samma anställningsförmåner som andra. Det är barockt att kalla dem för arbetslösa. De byggnadsarbetare som får jobb genom de nya särskilda tidigareläggningar av statliga investeringar som kommer genom de åtgärder regeringen nyligen har bestämt är inte mera arbetslösa än de byggnadsarbetare som jobbar på vägverkets ordinarie budget.

Vi vill hävda arbetslinjen i svensk politik, och därför går vi nu på nya vägar för att försöka vända utvecklingen och använda pengar som annars betalas ut i kontant stöd till arbetslösa till någonting mera positivt. Ungdomslagen var en början på den vägen. Vi går vidare med att ge möjlighet för dem som tycker att de kan starta ett eget företag och, där det finns någon realism i det, att få möjlighet att under sex månader omvandla det som annars skulle vara arbetslöshetsstöd till ett starta-eget-bidrag. På samma sätt skall de som vill studera kunna omvandla de pengar de annars skulle ha fått i arbetslöshetsersättning till ett vuxenstudiestöd. Det viktiga med det åtgärds paket som vi har lagt fram är att vi skall se till att utnyttja det bättre läget i den svenska ekonomin. De arbetsmarknadspolitiska åtgärder som vi vidtar nu handlar inte bara om att kortsiktigt försöka lösa problemen, de handlar i mycket hög grad om att vi skall använda dagens utbildningsresurser för att bygga Sverige starkt också med tanke på framtiden. En mycket stor del av de nya insatserna handlar om utbildning, utbildning som gäller de områden där vi vet att vi har flaskhalsar i produktionen, där det saknas kunniga yrkesarbetare, och där det saknas tekniker. Det är en långsiktig arbetsmarknadspolitik som vi lägger fram förslag om. Den lägger grunden för stabil sysselsättning i framtiden. Ungdomarna och byggnadsarbetarna är i kompletteringspropositionen föremål för särskilda stödåtgärder.

Om Ulf Adelsohns nya modell skulle få bli vägledande för politiken i framtiden, skulle vi riskera mycket höga arbetslöshets siffror i det här landet.

Centern och folkpartiet har tidigare varnat för en del av moderaternas politik när vi har diskuterat arbetsmarknadsfrågor, och jag utgår från att dessa båda partier kommer att säga absolut nej till en politik av det slag som Ulf Adelsohn här har diskuterat, men som han tydligen inte fann så intressant att han kunde stanna tills debatten slutat.

Herr talman! Att bekämpa arbetslösheten är inte någonting som man gör genom ett trollslag eller över en natt. Det finns inte någon fråga som känns så angelägen för den socialdemokratiska regeringen som den här, därför att vi vet att arbetslösheten drabbar enskilda människor. Men vi vet också att det inte finns några genvägar för att långsiktigt trygga sysselsättningen, det krävs en stabil ekonomisk politik, och det krävs att vi får ordning på alla de obalanser som vi har haft i den svenska ekonomin. Den senaste utvecklingen visar att vi är på rätt väg, men innan vi når den fulla sysselsättningen har vi många ytterligare kämpatag att ta med verkligheten. Vi kommer att se till att vi klarar också det här. Vi hoppas på stöd från de partier i riksdagen som tidigare har sagt att arbetslösheten är den viktigaste frågan även för dem.

Anf. 56 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! I går när kompletteringspropositionen överlämnades var det jämnt 3 månader och 15 dagar sedan budgetpropositionen presenterades. Om socialminister Sten Andersson haft för avsikt att lägga fram förslag till familjepolitiska åtgärder vid detta riksmöte, borde rimligtvis budgetpropositionen ha innehållit förslag om sådana. Men vid det tillfället hade socialministern inte ett ord att säga om barnfamiljernas situation, inte heller om att några förslag skulle komma till det här riksmötet. Vid flera tillfällen under förra hösten sade sig socialministern vara plågad av barnfamiljernas ekonomiska situation, och det kan jag förstå med tanke på utvecklingen under Sten Anderssons socialministertid.

Enligt konsumentverkets beräkningar har månadskostnaderna för en tvåbarnsfamilj stigit med 900 kr. under tiden november 1982–november 1983, eller med sammanlagt ungefär 11 000 kr. under det första socialdemokratiska regeringsåret. Jag kan förstå att socialministern har känt sig plågad. Det var naturligt att man då med intresse emotsåg vad som skulle komma i budgetpropositionen, bil. 7, som socialministern har ansvaret för. Det var med förvåning man kunde konstatera att socialministern hade glömt bort barnfamiljerna. Där fanns inte ett ord om några förslag till åtgärder. Socialministern visade därmed sin oförmåga till handling.

Oppositionspartierna lade fram sina förslag under den stadgade motionstiden. När representanter för de olika partierna i socialutskottet skulle inleda samtal om familjepolitiken, fick vi beskedet från socialdemokraterna att vi skulle invänta vad en beredningsgrupp inom socialdepartementet skulle komma med. Så småningom kom Sten Andersson med i samtalen. Något annat än samtal blev det inte under de sammanträden vi hade, där representanter från social- och skatteutskotten samt Sten Andersson deltog. Hela tiden väntade vi på, och utgick ifrån, att Sten Andersson skulle presentera förslag med besked om vad socialministern och regeringen

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

egentligen ville. När vi på söndagskvällen den 8 april skulle inleda förhandlingar, presenterade Sten Andersson två olika alternativ, varav det ena tidigare inte diskuterats. Vi kom emellertid underfund med att det var väl anpassat till vpk:s önskemål. Socialministern hade därmed placerat sig i vpk-buren.

Det spel som pågått under några veckor var alltså över. När man sedan i massmedia fick lyssna till Sten Anderssons version av samtalen och hur han försökt att fånga in parti efter parti, framgick det med all önskvärd tydlighet att vad Sten Andersson egentligen hållit på med var ett politiskt skådespeleri. Jag vill säga till Sten Andersson att om politiken, liksom filmen, haft en Oscar att dela ut, skulle Sten Andersson varit den självskrivne mottagaren av priset, både för regi och för politiskt skådespeleri.

Att det inte blev en bred politisk uppgörelse om familjepolitiken försökte Sten Andersson sedan skylla på de övriga partierna. I radions morgonsändning den 9 april skyllde Sten Andersson på Ingemar Eliasson. I dag är det Karin Söder som får skulden. Det här är ett märkligt tuvhopperi som Sten Andersson håller på med, tydligen för att freda sitt dåliga samvete. Det var svagt – rena ynkedomen – att försöka skylla ifrån sig på det sättet, Sten Andersson. Det är ju ändå så, att det är landets socialminister som har ansvaret för familjepolitiken. Hur än Sten Andersson försöker att slingra sig kvarstår dock det faktum att socialministern och regeringen inte haft förmåga, inte haft egen kraft, att lägga fram förslag till familjepolitiska åtgärder. Det är oppositionspartierna som nu har tvingat socialministern till handling. I budgetpropositionen finns inte ett ord om det som Sten Andersson presenterade här i dag. Det som Sten Andersson nu föreslår är åtgärder som har pressats fram under den här tiden.

När nu socialministern i kompletteringspropositionen lagt fram ett förslag – efter överläggningar med vpk – kan vi konstatera att det inte kommer att hända någonting under det här året. Det är först den 1 januari 1985 som barnbidragen kommer att höjas. Det måste, såvitt jag kan förstå, innebära att Sten Andersson under hela det här året får gå omkring och känna sig starkt plågad på grund av att barnfamiljerna inte får någon förbättring.

Vi lade från centerens sida fram förslag vid årets början. Förslagen innebar en höjning av barnbidraget från den 1 juli med 600 kr. och en höjning av det s. k. hemmakeavdraget från 1 800 kr. till 4 000 kr. för barnfamiljer där det finns endast en inkomsttagare, ensamstående förälder eller hemmake.

I det fortsatta arbetet i socialutskottet kommer vi, Nils Åsling har tidigare framhållit det, att hävda att barnbidraget skall höjas, fr. o. m. den 1 juli 1984.

Vidare kräver vi en utbyggnad av vårdnadsersättningen till dem som vårdar barn i hemmet – ett arbete som vi inom centern anser vara viktigt och som därför bör jämföras med annan form av barnomsorg. Detta förslag innebär dels en förstärkning av barnfamiljernas ekonomi, dels en förbättring av de familjers ekonomi där det endast finns en inkomsttagare. Det är dessa familjer som har den svåraste ekonomiska situationen. Men socialministern har inte ägnat något egentligt intresse åt denna viktiga fördelningspolitiska fråga. Min fråga blir då: Vad är anledningen till att socialministern inte ägnar

något egentligt intresse åt den fördelningspolitiska frågan?

När vi tittar på finansieringsidan, finner vi att socialministern använder sig av skatteutjämningsbidraget. Det förde Sten Andersson fram vid förhandlingarna den 8 april. Vi från centern sade då nej till detta. Ett minskat skatteutjämningsbidrag drabbar de kommuner som har den svagaste ekonomin och den lägsta sysselsättningsgraden, där det i stor utsträckning endast finns en inkomsttagare i familjen och den ena maken vårdar barnen i hemmet utan stöd från samhället. Men det bortser Sten Andersson från.

I propositionen föreslår socialministern en höjning av garantinivån inom föräldraförsäkringen från 37 kr. till 48 kr. Det är bra, Sten Andersson. Det innebär att Sten Andersson har accepterat, om än med krumbukter, den nuvarande vårdnadsersättningen inom föräldraförsäkringen. Det är bara synd att Sten Andersson inte följer centerns förslag om ytterligare sex månader.

Jag är övertygad om att Sten Andersson så småningom kommer att tala sig varm även för vårdnadsersättningen – liksom han nu ofta gör när det gäller flerbarnstillägget, vilket socialdemokraterna i opposition bekämpade. Sten Andersson motiverar höjningen från 37 kr. till 48 kr. på ett ganska häpnadsväckande sätt.

På en presskonferens efter de spruckna förhandlingarna den 8 april sade Sten Andersson följande enligt ett TT-meddelande:

”Vi höjer garantibeloppet i föräldraförsäkringen från 37 till 48 kronor. Det är dess värre så att många arbetslösa flickor, för att skaffa sig mening i livet, blivit med barn. De har ingen inkomst och det finns därför starka skäl för att höja beloppet.”

Herr talman! När jag läste det här frågade jag mig: Är det en ny familjepolitisk giv som socialministern lanserar? Min fråga kvarstår. Så småningom kanske vi får ett svar.

Anf. 57 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Rune Gustavsson var för sin del beredd att ge socialministern två Oscar – för skådespeleri och för regi. Jag tycker att det som socialministern ägnar sig åt många gånger snarare är cirkuskonster. Han förefaller vara en trapetskonstnär med dåligt grepp – och oftast utan skyddsnet.

Allt fler människor blir med den socialdemokratiska politiken alltmer beroende av generella och selektiva bidrag som finansieras med ett ökat skattetryck. Många, främst barnfamiljerna, kan inte leva på sina egna inkomster, trots att dessa är av normal omfattning. Den aktuella debatten visar att det t. o. m. kan gälla höginkomsttagare. Ett flertal barnfamiljer kan inte genom egna åtgärder förbättra sin situation. De har hamnat i den s. k. fattigdomsfällan.

Höga marginalskatter, kombinerade med avtrappningsreglerna för bostadsbidrag och ett ibland progressivt uttag av daghemsavgifterna, gör att det inte blir kvar speciellt mycket av en inkomstökning. Det höga skattetrycket, det ökade bidragsberoendet och effekterna av ”fattigdomsfällan” dämpar den allmänna ekonomiska utvecklingen, vilket naturligtvis drabbar oss alla.

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Regeringen har valt, efter överläggningarna mellan de politiska partierna om familjepolitiken, att med vpk:s stöd fortsätta på denna renodlat socialistiska väg:

- Barn- och bostadsbidragen ökar med drygt 3 miljarder kronor. Skatterna ökar med drygt 2 miljarder kronor. Det blir högre skattetryck och mera rundgång.
- Många barnfamiljer får själva betala de nya skattehöjningarna. För en hel del enbarnsfamiljer blir resultatet av det familjepolitiska förslaget i själva verket negativt, med hänsyn tagen till den prisstegringstakt som kan väntas och de urholkningar som har gjorts i den statliga inkomstskattens konstruktion.
- Ännu fler familjer kommer genom regeringens förslag att hamna i "fattigdomsfällan" och få de höga marginaleffekter som jag har nämnt tidigare.

På de fyra sidor i kompletteringspropositionen som inleder socialdepartementets bilaga finns ingen som helst analys av vad som orsakat barnfamiljernas besvärliga ekonomiska situation. Det beror kanske på att den socialdemokratiska ideologin har kommit i konflikt med verkligheten och med människornas krav.

Vårt skattesystem är så utformat att ingen hänsyn tas till hur många som skall leva på *en inkomst*. Efter hand som skattetrycket har skärpts har därför fler och fler barnfamiljer fått betala så hög inkomstskatt att deras inkomster inte räcker till för levnadskostnaderna.

Barnfamiljernas problem beror alltså inte på att de normalt har för låga inkomster eller för låga bidrag – de betalar för hög skatt. För oss moderater är den självklara målsättningen att alla – även barnfamiljerna – skall kunna leva på sina egna inkomster.

Det är mot den bakgrunden som vi har förelagt riksdagen ett omfattande förslag om en reformerad inkomstbeskattning.

Det förslaget innebär att ett grundavdrag på 15 000 kr. per barn införs vid den kommunala beskattningen. Det finansieras genom att det allmänna grundavdraget minskar med 4 500 kr.

Samtidigt sänks den statliga inkomstskatten, så att i stort sett alla får sänkt inkomstskatt totalt.

De familjer som har så låga inkomster eller så många barn att de inte kan utnyttja grundavdraget fullt ut erhåller en negativ skatt som motsvarar skatteeffekten av det inte utnyttjade avdraget.

Vårt långsiktiga mål är att barnfamiljer som betalar skatt inte skall behöva behovsprövade bidrag. Och de barnfamiljer som behöver sådana bidrag skall inte behöva betala skatt.

Regeringen – och socialministern – saknar uppenbarligen för sin del både en insikt om barnfamiljernas verkliga problem och en målsättning för en långsiktig politik. Det framgår av kompletteringspropositionen.

Det förefaller litet märkligt, med tanke på att socialministern har gjort flera uttalanden, inte minst under de överläggningar som vi hade, som tydde

på en gryende insikt om att skattesystemet faktiskt skapade problem för både barnfamiljer och andra.

Jag skulle därför vilja fråga socialministern:

1. Är det inte enligt socialministerns mening rimligt att sträva efter en beskattning som leder till att människor i första hand kan leva på sina egna inkomster?
2. Är inte socialministern oroad över de marginaleffekter som blir följden av en kombination av avtrappningen av bostadsbidragen, skattesystemet och eventuellt konstruktionen av vissa daghemsavgifter?
3. Vilken långsiktig målsättning har socialministern och regeringen vad avser barnfamiljernas situation?

Herr talman! En familjepolitisk reform måste också innebära att rättvisa skapas i fråga om stödet till barnomsorgen. Moderata samlingspartiet har därför föreslagit att en obeskattad vårdnadsersättning på 6 000 kr. per barn t. o. m. tre års ålder skall utgå från den 1 januari 1985. Vi anser också att frågan om avdragsrätt för styrkta barntillsynskostnader måste snabbutredas.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 58 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Ett viktigt inslag i den proposition som nu skall remitteras är förslaget om förbättrat familjestöd. Det är bra att detta förslag äntligen har kommit. I januari kunde nämligen inte regeringen ge besked om det över huvud taget skulle bli något förslag om förbättrat familjestöd i år. Det fanns inget förslag upptaget i propositionsförteckningen. Däremot är man i april beredd att föreslå riksdagen en höjning av barnbidraget med 1 500 kr. Från 0 till 1 500 på tre månader kan ju tyckas vara en imponerande hastighet. Och glädjen är ogrumlad på en punkt: det är bra att regeringen äntligen har tagit sig samman till en någorlunda rejäl förbättring av det familjepolitiska stödet. Jag tror att t. o. m. socialministern skulle kunna medge att det i hög grad är oppositionens förtjänst att så har skett.

I januari lade alla fyra oppositionspartierna fram förslag. Regeringen stod däremot tomhänt. Under ett halvdussin överläggningar mellan alla partier har vi kunnat åse hur ett regeringsförslag har växt fram. Först fanns ingenting, sedan kom en blygsam reform om knappt en och en halv miljard. Ett tag under överläggningarna rörde det sig om en tredubbling av reformen, och slutligen hamnade man på drygt tre miljarder kronor. I förhållande till regeringens förslag för en månad sedan har höjningen av barnbidraget tredubblats. Det känns självfallet bra att hela utvecklingen har tagit en sådan vändning. Om inte oppositionen hade drivit på hade nog inte detta skett. Jag hoppas att ingen, som inte har barn, missunnar barnfamiljerna denna förbättring som blivit resultatet.

Det finns emellertid svagheter i regeringsförslaget, och jag skall kort ta upp några av dem. Trots att vi under de senaste två åren har fått metervis med utredningar och analyser om barnfamiljernas situation och om bristerna i

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

nuvarande familjestöd förmår regeringen bara prestera några fattiga sidors proposition med mycket traditionellt innehåll. Det handlar om mycket pengar, men liten tankemöda har ägnats familjestödet i det förslag som nu läggs fram.

Resultatet är att skatteuttaget ökar och att bidragsnivån ökar. Tanken att varje människa vill klara sin och familjens försörjning på sin egen förvärvsinkomst tillbakavisas. Folkpartiets förslag att sänka skatten för barnfamiljer avvisas med invändningen att det nog blir för krångligt.

Skattesystemet skall förenklas – det är vi överens om. Men att det skulle vara omöjligt att ta hänsyn till försörjningsansvaret för barn när man drar av skatten från inkomsten är inte sant. Skälet att det skulle bli för krångligt liknar mest den obotfärdiges förhinder. Folkpartiet tycker att mer av familjestödet skall ges som sänkt skatt medan man har barn. Vi föreslår 2 000 kr. per barn i sänkt skatt. Det förslaget kommer vi att fullfölja i den utskottsbehandling som nu återupptas.

Den andra stora svagheten i regeringsförslaget är att man förvärrar vad som har kallats "fattigdomsfällan". Ju fler som blir beroende av bostadsbidrag, desto fler riskerar att fastna i den fällan. Den innebär att föräldrar i vanliga inkomstlägen inte själva kan förbättra sin ekonomi med ökade inkomster. Skatt, sjunkande bostadsbidrag och stigande dagisavgifter tar hela ökningen. Denna fälla får inte gillras för fler! Tvärtom måste den bort! Ett sätt att göra det och samtidigt hjälpa dem som i dag får bostadsbidrag är att differentiera barnbidraget, dvs. att höja barnbidraget med hänsyn till antalet barn.

Folkpartiets förslag om utbetalning av studiebidraget hela året finns inte heller med, för att nämna en annan svaghet, och inte ett ord nämns om förbättrat stöd till föräldrar som väljer att stanna hemma när barnen är små.

Vi har i överläggningarna varit överens om att vad som i år kan göras för barnfamiljerna får ses som ett steg i en etappvis genomförd reform. I år tar inte regeringen något steg alls, först nästa år kommer förbättringen. Det steg som då tas går på dessa båda punkter i fel riktning. Det är skada att regeringen inte tagit intryck av kritik och argument i den debatt som vi har fört. Det får nog skyllas på att socialdemokratin i dag saknar en genomtänkt familjepolitik. Den här reformen har improviserats fram. Det ena förslaget efter det andra har kastats fram. Alla är ofullständiga. Det ena halvfärdiga förslaget efter det andra har singlats ut. Om jag räknar rätt i hastigheten är det förslag som riksdagen nu skall ta ställning till Sten Anderssons fjärde ofullbordade. Det är skada att regeringen hafsar fram så viktiga förslag som stödet till barnfamiljerna.

Anf. 59 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Svärmen av här i kammaren inför den här debatten mycket hastigt uppdykande statsråd gör tyvärr att det blir en mystisk debattordning. Jag vill särskilt understryka det efter att ha hört arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon utgjuta sig över att Ulf Adelson inte befinner sig i salen när Anna-Greta Leijon hastigt påkommet går upp i talarstolen för att få

diskutera sysselsättningspolitik och arbetsmarknadspolitik med honom. Det hade varit precis samma sak, sett från Ulf Adelsonhs synpunkt, som om Ulf Adelsonh hade gått upp i talarstolen när finansminister Feldt uppträder som regeringens företrädare i en debatt som Ulf Adelsonh begärt skulle föras med statsministern och sagt, att det inte riktigt var vad han hade tänkt sig.

Herr talman! I regeringen har olika personer ansvar för olika delar av politiken. Så är det också i oppositionen, arbetsmarknadsministern. Jag kan förstå om arbetsmarknadsministern vill debattera med Ulf Adelsonh, men också en minister i den sittande regeringen får faktiskt acceptera att det finns en arbetsfördelning även i moderata samlingspartiet.

Tänk vilken konstig situation som skulle uppstå om oppositionen, varje gång vi ställde en fråga eller en interpellation om regeringspolitiken, skulle kräva att statsministern skulle svara på frågan eller interpellationen. Det är alldeles orimligt. Statsministern, som vi hade velat debattera med, befinner sig inte i salen och antagligen inte ens i landet.

Herr talman! Vi kan från moderata samlingspartiet inte utgå från något annat än den faktiska statistik som finns över arbetsmarknadsläget och vad som har hänt i Sverige sedan vi fick en socialdemokratisk regering efter det senaste valet. Och det som de siffrorna visar kan bara betecknas på ett sätt, nämligen som rekordarbetslöshet. Löftet om full sysselsättning, som gavs så beredvilligt under oppositionstiden och under valrörelsen som föregick valet, är sviket.

Vi kan också konstatera att regeringens arbetsmarknadspolitik de facto innebär att fler och fler människor sätts i konstlade jobb och att fler och fler människor blir beroende av bidrag i olika former genom AMS-arbeten och arbetslöshetsersättning.

Filosofin när det gäller att bekämpa den ekonomiska obalansen och inflationen i socialdemokratins Sverige är att man skall ha rekordarbetslöshet. Vi kan inte dra någon annan slutsats.

Moderata samlingspartiets filosofi är att man skall satsa resurser och ansträngningar i nationen på de riktiga jobben. Vi tror att det finns ett allmänt stöd ute bland människorna för detta – av det enkla skälet att framtidstro och utveckling i Sverige naturligtvis bara kan åstadkommas om fler människor befinner sig i riktiga jobb. Sverige går inte framåt och det skapas inte mer trygghet för människorna i Sverige genom att allt fler hänvisas till beredskapsarbeten, ungdomslag och allt vad det nu heter.

Herr talman! I högkonjunktursens och devalveringens Sverige har vi rekordarbetslöshet. I socialdemokratins Sverige fortsätter man den traditionella politik som visade sig vara fullständigt misslyckad i början på 1970-talet. Man fortsätter att höja företagets kostnader genom höjda arbetsgivaravgifter. Man hanterade avtalsrörelsen så valhant att företagets konkurrenskraft kommer att urholkas. Det är möjligt, herr talman, att stora exportföretag klarar detta kortsiktigt, för nästa budgetår, mot bakgrund av rekorddevalveringen. Men hemmaföretagen, serviceföretagen och de privata tjänsteföretagen befinner sig i ett utomordentligt allvarligt och utsatt läge. Det sades alldeles klart efter t. ex. Handels avtal, herr talman, att det avtalet kommer

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

att innebära nedlagda affärer. Och nedlagda affärer innebär fler arbetslösa människor. De människorna har inte annat att vänta sig från regeringens sida än erbjudanden om AMS-jobb.

Herr talman! Ungdomarna i vårt land befinner sig i en ännu sämre situation i dag än när regeringen tillträdde, och de befinner sig i en ännu sämre situation än för ett år sedan. För ett år sedan hade vi drygt 110 000 ungdomar utanför den reguljära arbetsmarknaden – enligt siffrorna för mars 1984 är det 120 000.

Moderata samlingspartiets politik för flera riktiga jobb är i all korthet följande:

- lägre skatter och avgifter för att skapa förutsättningar för flera riktiga jobb och därmed färre AMS-jobb
- minskat budgetunderskott för att undanröja det verkliga och stora hotet mot sysselsättningen i framtiden
- en arbetsmarknadspolitik som är inriktad på näringslivet och inte som regeringens i dag på den offentliga sektorn
- en lönepolitik i den offentliga sektorn som svarar mot behovet av en förändrad lönestruktur
- en arbetsmarknadspolitik som utgår ifrån regeringens mandat i valet, inte från fackens veto
- en arbetslöshetspolitik gentemot ungdomarna som utgår ifrån de reella orsakerna till den höga ungdomsarbetslösheten, och
- en arbetsmarknadspolitik som är anpassad till den verklighet i ekonomi och samhälle som vi som politiker i dag möter och inte till socialdemokratisk arbetsmarknadspolitik tradition.

Anf. 60 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är de höga matkostnaderna och de höga hyrorna som har urholkat barnfamiljernas ekonomi. Därför är det bra att man nu diskuterar en barnbidragshöjning på 1 500 kr. om året och en bostadsbidragshöjning som för de allra flesta barnfamiljer skulle betyda 1 000 kr. per år. De här förslagen stämmer med vpk:s förslag.

Det gäller att se upp med de borgerliga partiernas s. k. goda vilja när det gäller att förbättra barnfamiljernas ekonomiska situation. I många fall innebär de borgerliga förslagen, om man ser till en helhet, stora försämringar för vissa barnfamiljer. Det gör de därför att de borgerliga partierna står för en reaktionär familjepolitik – jag vill gärna slå fast det här i kammaren.

De borgerliga partierna valde att dra sig ur diskussionen om barnfamiljernas ekonomiska situation. Jag tycker det var bra. De hade dåliga förslag.

De förslag som socialdemokraterna till slut kom med tyckte jag var ganska bra – de var kanske inte de allra bästa, men tillräckligt bra för att vänsterpartiet kommunisterna skulle fortsätta att diskutera.

Resultatet av de förhandlingar som har förts är en kompromiss, som inte helt motsvarar de fördelningspolitiska krav som vi framför, men det innebär ändå en kraftig förbättring av barnfamiljernas situation, och det är det som har fått vara avgörande för vår del.

Jag tycker också att det är bra att det var de två arbetarpartierna som kom överens om bl. a. en rejäl barnbidragshöjning och ett förbättrat bostadsbidrag. Vänsterpartiet kommunisterna ville också ha en höjning av barnbidraget från den 1 juli, och det är ett krav som vi står fast vid.

Det behövs ett andra steg också. Vi ser de här åtgärderna som ett sätt att klara ett akut läge för barnfamiljerna. Men eftersom de kommer att finansieras genom en omfördelning inom löntagarkollektivet tycker vi att det är viktigt att understryka att de inte rubbar de grundläggande fördelningspolitiska orättvisorna, som under senare år har tillspetsats. De måste aktualiseras i ett nästa steg, där målsättningen bör vara att bygga ut och förstärka den offentliga sektorn – jag tänker på barnomsorgen, skolan, omvårdnaden och naturligtvis inte minst på att trygga rätten till arbete. Det bör finansieras genom att stora privata företagsvinster och förmögenheter förs in under samhällelig kontroll.

Anf. 61 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Rune Gustavsson var vänlig nog att utdela två Oscar till mig, en för regi och en för skådespeleri. Det tror jag inte att Rune Gustavsson skulle klara. Däremot vet jag ett pris som Rune Gustavsson genom sina prestationer både här i dag och tidigare har gjort sig väl förtjänt av, nämligen Heimdalsstudenternas pris Nattmössan.

Bo Lundgren tyckte att det var mer berättigat att dela ut ett pris till mig för mina cirkuskonster. Det skall gudarna och alla andra veta att det krävs en nästan övermänsklig ekvilibristik för att skapa enighet mellan borgerliga partier. Ni gick in i förhandlingarna med diametralt motstridiga förslag. Jag gjorde mitt yttersta, och – jag har redan givit det erkännandet, Bo Lundgren – med benägen hjälp, inte minst från Bo Lundgren, för vars prestationer jag uppriktigt sagt har den största respekt, var jag mycket nära att lyckas. Jag tror att de borgerliga partierna kan enas bara under socialdemokratisk ledning. Vi får se hur nästa varv blir.

Det är litet grovt – kanske inte så grovt när det kommer från Rune Gustavsson, men däremot blir jag litet överraskad av Ingemar Eliasson – att tala om Sten Anderssons fjärde ofullbordade. Alla vet att en familjeekonomisk beredning tillsattes redan förra hösten. Den hade att arbeta med tre tjocka utredningar – sex förresten, eftersom det kom flera så småningom – fyllda med siffror. Utredningarna visar hur illa barnfamiljerna hade farit under de borgerliga åren och att förhållandena inte heller hade rättats till genom de förslag som vi socialdemokrater framlagt. Vi sade att denna utredning måste få arbeta färdigt. Den blev klar i månadsskiftet februari-mars. Då presenterade vi förslaget.

I samtal med de andra partierna förklarade vi att vi var beredda att diskutera med utgångspunkt i beredningens förslag men att vi inte var låsta. Vi var öppna för debatt för att om möjligt nå en gemensam lösning. Varför? Jo därför att det är något gott i sig. Jag delar inte Inga Lantz uppfattning att en bred samling på denna punkt skulle vara något negativt. Jag menar uppriktigt att det hade varit en styrka, om vi hade kunnat ta oss fram till en

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

enig och bred lösning. I dessa samtal visade alla partier en öppenhet. De var beredda att ge avkall på tidigare intagna positioner och visade en alldeles klar vilja att åstadkomma en gemensam lösning.

Att vi inte lade fram någon proposition tidigare berodde alltså på att vi avvaktade den familjeekonomiska beredningens förslag. Vi visste inte heller hur vi skulle kunna klara finansieringen, eftersom det var nödvändigt, av skäl som alla känner till, att finansiera varje reformkrona antingen med en ny inkomstkrona eller en sparad krona.

Det förslag som nu ligger är inte Sten Anderssons fjärde ofullbordade. Det är ett förslag som överensstämmer med familjeekonomiska beredningens förslag utom på en punkt. Och jag har givit er det erkännandet: Ingemar Eliasson har rätt. Om vi inte hade fått till stånd dessa samtal, hade vi inte kunnat höja barnbidraget med 1 500 kr.

Jag är alldeles uppriktig då jag säger att alla partier som har deltagit i samtalen har sin del av äran att vi har kommit därhän, inte minst folkpartiet som bidrog med en skattehöjningsmodell. Vi tordes dock följa folkpartiet bara till hälften, därför att vi tyckte att låginkomsttagarna skulle drabbas för hårt, även om de inte hade barn, av en dubbelt så stor skattehöjning.

Det förslag som vi nu har lämnat till riksdagen är medvetet uppbyggt så att de grupper som är mest i behov av stöd också får det största utbytet av förslaget. Det gäller flerbarnsfamiljerna. En fyrabarnsfamilj får en barnbidragshöjning på 8 250 kr. per år, och det uppnås genom flerbarnstilläggets utformning. De borgerliga förslagen till skattereduktioner eller liknande, som vi var beredda att diskutera – också acceptera, om vi kunde nå en bred uppslutning – har inte denna tyngdpunkt på flerbarnsfamiljerna, eftersom skattereduktionen är lika för varje barn.

Ofta är det ju – det är då ett svar till Rune Gustavsson – en förälder som måste stanna hemma eller som väljer att göra det, om man har många barn. Stödet till flerbarnsfamiljerna blir därmed också ett viktigt stöd för hemmamakefamiljerna. Finansieringen av förslaget har också utformats så att hemmamakefamiljerna drabbas mycket begränsat, och förstärkningen av bostadsbidragen når hemmamakefamiljerna i stor utsträckning.

Det innebär att förslaget sammantaget är mycket bra från hemmamakefamiljernas synpunkt, framför allt om de har flera barn, och det tycker jag är rimligt med hänsyn till den ekonomiska situation som dessa familjer i regel har.

Så har då i debatten också berörts frågan om vårdnadsbidrag. Jag vill för min del peka på att det förslag som regeringen nu lagt fram innebär för flerbarnsfamiljerna någonting betydligt bättre än de borgerliga förslagen. För en fyrabarnsfamilj ger vårt förslag mer, och den alldeles avgörande fördelen med vårt förslag är att man når *alla* fyrabarnsfamiljer oavsett barnens ålder. Vårdnadsbidraget är som bekant – i varje fall centerns förslag – begränsat till barn under tre år.

Jag har i min bekantskapskrets en familj med fyra barn i åldrarna fyra, sex, sju och tio år. Enligt era tankegångar skulle den familjen ställas utanför det stöd som vårdnadsbidraget ger. Jag förstår inte hur ni kan försvara det.

Och så en fråga till. I sex år hade ni regeringsansvaret i det här landet. I sex år hade riksdagen borgerlig majoritet. Är det oförsynt att fråga varför ni då inte införde vårdnadsbidrag? Svaret är också här det jag gav från början: Ni är hopplöst splittrade och oeniga också då det gäller familjepolitiken, och därför blir er som jag tror uppriktiga vilja att förbättra situationen för barnfamiljerna bara ord. Ni är handlingsförlamade.

Anf. 62 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag skulle inte klara det politiska skådespeleri som Sten Andersson har visat upp. Det har jag inte på något sätt gjort gällande att jag skulle kunna göra. Nej, det är Sten Andersson ensam om.

Sten Andersson talar om nattmössa. Men det var ju Sten Andersson som hade sovit över, för det kom ingenting i budgetpropositionen. Det var faktiskt den borgerliga oppositionen som väckte Sten Andersson, så att det nu har kommit ett förslag. Det är verkligheten. Sedan säger han att de borgerliga endast kan enas under socialdemokratisk ledning. Sanningen är ju att det var den borgerliga oppositionens tryck som lyckades ena den socialdemokratiska regeringen. Så blev det ett förslag till slut.

Sedan försöker Sten Andersson försvara att det inte kom något i budgetpropositionen med att tala om den här beredningen. Men det fanns inte någonting i budgetpropositionen som sade att denna berednings förslag skulle föreläggas riksdagen under detta år. Det har blivit av under den senare tiden.

Sedan blandar Sten Andersson ihop konsumtionsstöd och vårdnadsersättning. Det senare är ju ersättning för utfört arbete. Det resonemang Sten Andersson för håller inte. När har centern, som haft möjlighet att driva igenom flerbarnsstödet mot socialdemokraternas vilja, ställt flerbarnsstödet mot vårdnadsersättningen? Flerbarnsstödet är ett konsumtionsstöd, knutet till barnbidraget. Vårdnadsersättningen är ersättning för utfört arbete med att vårda barn i hemmet.

Sten Andersson vill göra gällande att höjningen av det utgående flerbarnsstödet ger en väldig förmån till familjer där det endast är en inkomstagare. Men det är faktiskt så att flerbarnsstödet utgår till familjer oavsett om det är en inkomstagare i familjen eller om båda föräldrarna arbetar. Det är ingenting som skiljer, och därför håller inte Sten Anderssons argumentering.

Sedan återkommer Sten Andersson med frågan varför vi inte gjorde någonting under våra regeringsår. Vi höjde föräldraförsäkringen. Ersättningen utgick vid den tiden under sju månader. Vi höjde till tolv månader, varav tre månader med vårdnadsersättning. Vi vill fortsätta att bygga ut detta.

Än en gång vill jag säga att jag är övertygad om att Sten Andersson så småningom kommer att uppfatta detta som ett bra förslag. Med samma stora intresse som han i dag pläderar för flerbarnsstödet kommer Sten Andersson att tala sig varm även för vårdnadsersättningen.

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Anf. 63 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Till skillnad från Rune Gustavsson är jag inte helt övertygad om att Sten Andersson kommer att ändra uppfattning i fråga om vårdnadsersättningen. Jag har fått den uppfattningen att han tyvärr är fast i den socialdemokratiska ideologin, som förespråkar kollektiva lösningar på de flesta samhällsproblem, också när det gäller barnomsorgen. Det skulle strida mot den ideologin att försöka skapa ökad rättvisa i barnomsorgen. Jag tror därför inte riktigt på möjligheten att Sten Andersson skulle ändra sig på den punkten.

Annars måste jag säga att det som gjorde att jag under de familjepolitiska överläggningarna ett slag var ganska optimistisk med avseende på möjligheten att nå fram till en uppgörelse var att socialministern under överläggningarna föreföll inse att det behövdes åtgärder inom ramen för skattesystemet, för att inte fortsätta den rundgång som höjda skatter för att finansiera höjda bidrag innebär. Jag trodde att det fanns en möjlighet att komma fram till en vettig enighet på den punkten.

När man ser på effekterna av det förslag regeringen nu framlagt och jämför med det som vi lade fram i januari, kan man konstatera att de är relativt likvärdiga. Resultaten varierar för olika familjetyper när det gäller krontalsutfallet. När det gäller slutsteget i vårt omfattande förslag kan man konstatera att det även för flerbarnsfamiljerna är väsentligt mer omfattande än det förslag regeringen nu har lagt fram.

Men det finns en avgjord skillnad. De kronor som socialdemokraterna i sin tur lägger fram förslag om innebär höjda bidrag, finansierade genom höjda skatter. Vi sänker skatten för barnfamiljer i motsvarande mån. Det är detta som är den stora skillnaden.

Det här är väldigt viktigt, därför att det är en avgörande skillnad mellan bidrag och avdrag, nämligen att om man fortsätter bidragsvägen blir låt mig säga extremen att människorna betalar 70–80 % av sin inkomst i skatt och får bidrag till barnen, till bostaden och till allting annat. Då har vi kommit i en situation där människorna inte tycker att det är intressant att arbeta, för de pengar man tjänar går ju bort i skatt – bidragen finns ändå. Det försämrar, som jag sade i mitt anförande, stimulansen till jobb, initiativ och företagande.

Detta hoppas jag att Sten Andersson trots allt har en viss förståelse för. Därför vill jag upprepa den fråga som jag ursprungligen ställde: Är det inte rimligt att man i stället för den politik som nu bedrivs skulle föra en politik som syftar till att människorna skall kunna leva på sina egna inkomster? I samband med att jag upprepar detta vill jag också återigen fråga: Vad är målsättningen för den socialdemokratiska familjepolitiken i framtiden?

Anf. 64 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Inga Lantz varnade socialministern för att ta intryck av de borgerliga förslagen. Däremot hörde jag Inga Lantz partiordförande beklaga att det inte blev en fempartiöverenskommelse om familjepolitiken.

Men det är ju Inga Lantz varning som socialministern har lyssnat på, och

han ställde sig alltså på vpk:s sida när det gällde det här valet av vägar. Detta val betyder ju att regeringen väljer att höja skattetrycket. Valet betyder också att summan för reformen blir 1,5 miljarder mindre. Att följa vpk innebar vidare att de ensamstående inte fick den förbättring som de hade kunnat få, och att skattesänkningen uteblev samt att studiebidraget inte förbättras.

Det är klart att vi beklagar att socialministern och socialdemokratin valde att slå följe med vpk. Vi beklagar det för den allmänna samhällsutvecklingens skull, men i det här fallet naturligtvis främst för barnfamiljernas skull.

Socialministern berömmar sig av att ha lagt ned stor möda på att ena de borgerliga partierna. Ändå gick det inte! Men det föregivna skälet till att överläggningarna sprack är ju att socialministern inte kunde få med det egna partiet. Socialdemokratin själv hängde inte med i de svängar som socialministern ville göra. Inte bara partiet utan hela regeringen skulle ju tas med överraskning genom den överenskommelse som alla ville försöka träffa. Jag måste säga, att jag visste inte att man arbetade så inom socialdemokratin – att man liksom kuppade sig fram i det egna partiet. Om vi vetat detta hade vi kanske lagt upp diskussionerna på ett annat sätt.

Det var alltså inte fråga om splittring på den borgerliga sidan. Vi hade färdiga förslag som vi var beredda att jämka för att det skulle bli en överenskommelse. Men det var en annan arbetsmetod på den socialdemokratiska sidan, på regeringssidan. Den varierade från tillfälle till tillfälle, och därför gick det till slut inte.

Nu borde jag ändå vara nöjd, säger socialministern, för folkpartiet har ju till hälften fått med finansieringssättet – en höjning av skatten. Ja, trots sex överläggningar eller någonting sådant har socialministern alltså inte förstått att mot vår skattehöjning stod också en skattesänkning. Vi ville inte höja skattetrycket – vi ville omfördela skattebördan. Undra på att det tog tid, när inte socialministern uppfattat att detta hängde ihop!

Jag har kallat det förslag som Sten Andersson nu lagt fram för Anderssons fjärde ofullbordade. Och det är ju så. Det första förslaget saknade finansiering. Varje förslag som sedan lagts fram har haft sina svagheter. Det förslag man nu lägger fram beaktar inte att skattesystemet borde ta hänsyn till skattebördan, och inte heller beaktas marginaleffekterna. På punkt efter punkt säger Sten Andersson att den beredningsgrupp som lade fram ett förslag har fått igenom sina förslag. Det är ju inte sant. Där fanns inget finansieringsförslag. Det fanns inte en enda punkt på finansieringssidan. Där avviker ju det förslag som nu har framlagts på ett föredömligt sätt, men svagheterna är iögonfallande. Jag hoppas att Sten Andersson fortsätter att diskutera och läsa in alla utredningar på familjepolitikens område, för då kommer han att hitta många förslag som är värda att beakta.

Socialministern har nu tilldelats ett par Oscar som artist på den politiska arenan. All right, fingerfärdig är socialministern, men som kompositör av välkomponerade familjepolitiska program är jag inte beredd att påstå att han är särskilt framgångsrik.

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

Anf. 65 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag kan inte tro annat än att det var Ingemar Eliassons dåliga samvete som kom till uttryck i det här inlägget. Han bröt mot det löfte som vi hade givit varandra att inte gå ut offentligt, och det försvårade slutrundan i förhandlingarna. Flera förhandlare sitter här, och de vet att det kan vara ganska besvärligt om sådant sker.

Sedan trodde jag att Ingemar Eliasson skulle använda någon liten del av sitt anförande till att korrigera Björn Molin, som i ett anförande tidigare här var väldigt indignerad på ensamförsörjarfamiljernas vägnar. Han frågade hur Sten Andersson tror att dessa reagerar när de nu både förlorar förvärvsavdrag och dessutom får skattehöjning. Jag kan förstå om Björn Molin inte var så bra påläst, men Ingemar Eliasson vet att folkpartiet har föreslagit slopat förvärvsavdrag och en dubbelt så hög skattehöjning, något som vi tyckte var för mycket att bära – även för låginkomsttagare utan barn. Dessutom har folkpartiet föreslagit att hemmamakeavdraget slopas. Detta innebär att ensamförsörjarfamiljer, för vilka Björn Molin ömmade så mycket, förlorar 2 500 kr. per år.

Sedan till Bo Lundgren. Det här talet om att nog borde en barnfamilj kunna klara sig på sin inkomst låter förföriskt. Om man vet någonting om verkligheten och gör en riktig analys, skall man finna att flertalet av landets barnfamiljer, om de fick behålla hela sin inkomst och inte behövde betala ett öre i skatt, skulle få en levnadsstandard som bara är hälften av den de har i dag. Jag skall gärna ge sifferexempel. Det är inte skattetrycket som är den främsta orsaken till att många barnfamiljer har en prekär situation, utan det är sex års borgerligt styre av detta land med nedskärningar och sex års årliga reallönesänkningar. Det håller vi på att rätta till.

Får jag nu utmana borgerligheten. Ni säger att ni vill göra det och ni vill göra det. Ta er samman, gå de borgerliga väljarna till mötes, gör det som dessa så gärna vill att ni skall göra, och presentera tills vi möts igen i en sakdebatt – det är ju inte så lång tid till den 6 juni, så ni har gott om tid, längre än vi haft i våra samtal – ett gemensamt förslag, så får förslagen brytas mot varandra. Jag misslyckades att ena er. Kan inte ni göra ett eget försök?

Anf. 66 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Mycket kort. Folkpartiet har förklarat att det förslag som vi lagt fram är ett provisorium för att snabbt få en förbättring för barnfamiljerna. Vi var beredda att diskutera det förslaget för att få det bästa utfallet. Det som vi var nära att komma överens om var betydligt bättre än det förslag som regeringen nu lägger fram. Varje gång som socialministern refererar folkpartiets förslag glömmar han att nämna skattesänkningen på 2 000 kr. per barn. Detta förslag saknas i regeringens nu framlagda proposition. Det är den största svagheten.

Anf. 67 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Låt mig med tanke på den sena tidpunkten bara försöka förklara för Sten Andersson att flertalet barnfamiljer har så pass hög skatt att ett hänsynstagande till försörjningsbördan vid beskattningen skulle underlätta deras situation högst avsevärt och göra det möjligt för dem att leva på sina inkomster.

Det är uppenbart att Sten Andersson ännu inte har förstått skillnaden mellan bidrag-höjda skatter-rundgång resp. att folk kan klara sig själva på sina inkomster. Jag skall emellertid inte förtrötta. Jag skall fortsätta att förklara detta och hoppas att Sten Andersson så småningom kommer att lära sig denna skillnad och i så fall föra en klok och vettig politik.

Överläggningen var härmed avslutad.

Proposition 1983/84:150 hänvisades

- bil. 1 mom. 10–16 till skatteutskottet,
- bil. 2 mom. 2 och 4 till socialförsäkringsutskottet,
i övrigt till socialutskottet,
- bil. 3 E. Studiestöd m. m. till socialförsäkringsutskottet,
i övrigt till utbildningsutskottet,
- bil. 4 D 1. Statens invandrarverk till socialförsäkringsutskottet,
i övrigt till arbetsmarknadsutskottet,
- bil. 5 till bostadsutskottet,
- bil. 6 till arbetsmarknadsutskottet,
- bil. 7 till kulturutskottet samt
i övrigt till finansutskottet.

10 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

- 1983/84:2859–2866 till socialförsäkringsutskottet
- 1983/84:2867–2870 till konstitutionsutskottet
- 1983/84:2871 till finansutskottet
- 1983/84:2872 till jordbruksutskottet
- 1983/84:2873–2876 till arbetsmarknadsutskottet
- 1983/84:2877–2879 till försvarsutskottet
- 1983/84:2880–2885 till utbildningsutskottet
- 1983/84:2886–2888 till jordbruksutskottet
- 1983/84:2889 till näringsutskottet
- 1983/84:2890–2892 till trafikutskottet
- 1983/84:2893–2897 till skatteutskottet

11 § Föredrogs men bordlades åter

- Kulturutskottets betänkande 1983/84:17
- Utbildningsutskottets betänkande 1983/84:25
- Bostadsutskottets betänkanden 1983/84:22–24

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

*Vid remiss av
kompletteringspro-
positionen*

12 § Föredrags

Utrikesutskottets betänkande

1983/84:16 Godkännande av konvention om förbud mot fientlig användning
av miljöförändringsteknik (prop. 1983/84:143)

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

14 § Anmäldes och bordlades

Motion

1983/84:2898 av *Allan Ekström*

Ändring i aktiebolagslagen (1975:1385) m. m.

15 § Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1983/84:38 Beskattningen av ideella föreningar

1983/84:39 Tullen för omsmält stålskrot och vissa trädgårdsprodukter

Försvarsutskottets betänkanden

1983/84:16 Skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilför-
svaret m. m. (prop. 1983/84:114)

1983/84:17 Besiktning och underhåll av skyddsrum (prop. 1983/84:113)

1983/84:18 Tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1983/84 (prop.
1983/84:125 delvis)

Kulturutskottets betänkande

1983/84:18 Anslag till kulturverksamhet m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

Trafikutskottets betänkanden

1983/84:22 Anslag till Transportrådet och Transportstöd m. m. (prop.
1983/84:100 delvis)

1983/84:23 Anslag till Riksfärdtjänst m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:24 Anslag till SMHI och vissa andra institut m. m. (prop. 1983/84:100
delvis)

Jordbruksutskottets betänkande

1983/84:33 Högre skoglig utbildning (prop. 1983/84:131)

16 § Meddelande om interpellation

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 26 april

1983/84:150 av tredje vice talman *Karl Erik Eriksson* (fp) till utrikesministern om rekryteringen till missions- och u-landsarbete:

*Meddelande om
interpellation*

Alla partier gör en positiv bedömning av u-hjälpsarbetet i olika länder. En betydelsefull del av detta arbete bedrivs av frivilliga organisationer som missionsorganisationer, hjälporganisationer m. fl. Alla uttalar sitt positiva omdöme om denna form av hjälpinsats som ofta sker i form av utbildning, sjukvård och liknande verksamhet.

För att dessa insatser skall ske på ett bra sätt och utbildning, sjukvård m. m. skall få god kvalitet fordras att organisationerna har tillgång till goda medarbetare.

Tyvär finns en del bestämmelser som innebär bekymmer och svårigheter i rekryteringen av kvalificerat folk. En sådan bestämmelse är att inte tjänstgöring vid exempelvis en skola i ett u-land får räknas som merit.

Ett typfall är en lärare som kommit hem till Sverige efter nio års tjänst vid en dövskola i Etiopien. Han hade tidigare – innan han åkte ut som missionslärare – tjänstgjort i Sverige i nio år som lärare. Inte något fick räknas som merit, utan när han nu sökte tjänst på nytt i Sverige blev han placerad i begynnelselönen.

Den s. k. sexårsregeln har efter överenskommelse mellan parterna slopats fr. o. m. den 1 januari 1984. Enligt uppgift gäller det dock inte dem som kommit till Sverige före den 1 januari 1984. Dessa får inte räkna någon anställning som merit. Här står alltså en kvalificerad lärare som tjänstgjort i 18 år helt utan meriter.

En annan bestämmelse som inger oro är möjligheterna till tjänstledigheter för u-hjälpsuppdrag. Från missionsorganisationerna ser man med oro på detta. Man befarar att de nuvarande reglerna förenat med en kärvare arbetsmarknad i Sverige kommer att få till följd att det blir svårigheter att rekrytera kvalificerade missionsarbetare.

Missionsrådet har förordat en lagändring som gör det möjligt att få tjänstledigt för kortare eller längre tjänstgöring i tredje världen.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till utrikesministern:

Är statsrådet beredd att medverka till införandet av ändrade bestämmelser som underlättar rekryteringen av kvalificerade personer i missions- och u-landsarbetet?

Torsdagen den
26 april 1984

17 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

*Meddelande om
frågor*

den 26 april

1983/84:522 av *Siri Häggmark* (m) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om de enskilda sjuksköterskeskolorna i Stockholm:

Enligt uppgifter kommer Stockholms läns landsting att dra in sitt stöd till de enskilda sjuksköterskeskolorna i Stockholm. Det innebär att utbildningen vid Sophiahemmet, Röda korset och Ersta hotas av nedläggning.

Avser statsrådet föreslå några åtgärder för att förhindra en nedläggning av skolorna?

1983/84:523 av *Bengt Wittbom* (m) till arbetsmarknadsministern om de fackliga organisationernas inflytande över småföretagens verksamhet:

Missbruket av medbestämmandelagens vetorätsregler växer. Exempler på hur fackliga organisationer förhindrar enmans- och småföretagens verksamhet blir allt fler. Grava exempel står att finna inom el- och måleriområdena. MBL utnyttjas här på ett sätt som aldrig varit avsett i lagen. Vetorätsreglerna åsidosätts, vilket gör att företag drabbas av rena blockader och därmed också utsätts för stora svårigheter att leva vidare. Det är inte förenligt med en utveckling som bygger på expansion och tillväxt inom näringslivet.

Vilka åtgärder avser arbetsmarknadsministern att vidta för att förhindra att fackliga organisationer vid sidan av MBL-lagens vetorätsregler skapar faktiska vetosituationer som utestänger framför allt enmansföretag från fortsatt verksamhet?

1983/84:524 av *Wiggo Komstedt* (m) till kommunikationsministern om skyldighet för baksätesspassagerare att använda bilbälten:

Det är nu tio år sedan kommunikationsminister Bengt Norling i den dåvarande socialdemokratiska regeringen lade fram förslaget om lag att använda bilbälte i personbilarnas framsäten.

Den lagen har under de tio år som gått räddat livet på tusentals människor. Enligt trafikforskarna skulle ytterligare 200 människor per år räddas från trafikdöden om vi hade lag på att även baksätesspassagerarna skall använda bilbälte.

När avser kommunikationsministern att lägga fram förslag om bilbälteslag för baksätesspassagerare?

18 § Kammaren åtskildes kl. 18.07.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Nr 130

Torsdagen den
26 april 1984

/Solveig Gemert